

**Noua et succincta, vera tamen historia de amplissimo,
potentissimoque, nostro quidem orbi hactenus incognito, sed
perpaucis abhinc annis explorato regno China ; quindecim
florentissimis eius Prouincijs ...**

<https://hdl.handle.net/1874/433904>

NOVA
ET SVCCIN-
CTA, VERA TAMEN
HISTORIA

DE AMPLISSIMO, POTENTISSIMO-
que, nostro quidem orbi haecenus incognito, sed perpaucis
abhinc annis explorato Regno CHINA; quindecim flo-
rentissimis eius Prouincijs, plurimis admiranda magnitudi-
ne insignibus vrribus; summa fertilitate; incredibili vni-
num, gemmarum, auri, argenti, caeterorumq; varij generis
metallorum opulētia & copia; populorum ijs in regionibus
inaudito in bellis terrestri naualiq; adparatu; praecleara item,
prudētiq; optimē constitutae Reipublicae moderatiōe;
& in vniuersum, de gentium illatum ea morum dexteritate,
ea ingeniorum acrimonia, cuiusmodi vix in vllis (clarissi-
marum etiam nationum; Medorum, Persarum, Assyriorum,
Iudaeorum, Graecorum, Romanorum, aut quorumcun-
que denique aliorum) historiarum monu-
mentis, toto terrarum orbe
reperiatur.

*Ex Hispanica primū in Italicam, inde in Germanicam,
ex hac demū in Latinam linguam conuersa;*

Operā Marci Henningi Au-
gustani.

Reliquorum, quae in hisce libris describuntur,
summam, praefatio Autoris, & singulo-
rum capitum elenchi docebunt.

Cum gratia & priuilegio Caesaris Maiestatis,

FRANCOFVRDI ad Moenum. 1589

praefatio est anni 1591 (1589)

ILLVSTRI ET GE-
NEROSO DOMINO ANTONIO

EVGGERO, Baroni Kirchbergio & VVeissenhor-
nio, &c. sereniss. Archiduci Austriae, &c. Fer-
dinando, à consilijs: literarum & li-
teratorum Mæcenati obser-
uando. S. D.

VAE Chinarum nomine
hodiè gentes nuncupan-
tur, Illustris & generose
Baro, eas a Cl. Ptolemæo,
& erudita antiquitate Sinas (vnus
literæ facili mutatione) adpellatas
esse, opinio est. Neq; tamen, vel apud
hunc, vel apud alios vetustiores cele-
bres scriptores, fusior aliqua aut ple-
nior, vllam in partem, populorum re-
gionumue earum descriptio exstat,
nisi quâ situs, limites, & pauca ali-
quot incolentium easterras natio-
num, ab eo, quem dixi, nobili autore,
nominè tenus duntaxat, memoran-
tur;

PRAEFATIO.

4
 tur: Sinas etiam metropolin (quæ
 Straboni & Ptolemæo Thinx sunt)
 Stephanus, siue quicumq; is Græcus
 fuit, cuius de urbibus epitomen ha-
 bemus, nominat. Cæterùm, quæ, flo-
 rente Græca Romanaque potentia,
 obscuris famæ tecta inuolucris, ho-
 mines tenuisse videtur Sinarum na-
 tionis ignoratio; eandem iis etiam,
 quæ à nostra memoria propius ab-
 sunt, sæculis, mansisse, nemo annali-
 um, monumentorumque veterum
 peritus rectè, credo, negauerit: Vnus
 M. Paulus Venetus, qui antè annos
 circiter CCC. omneis Asiæ maioris,
 tum præpotenti Tartarorum Impe-
 rio subiectas regiones descripsit, in-
 ter eas Mangi (quo nomine Chinæ ab
 eo vocari existimantur) amplissimæ
 ditissimæque prouinciæ, secundo hi-
 storiae suæ libro mentionem facit. Ve-
 rùm, auorum demùm ætate, institu-
 tæ ab Hispanis atque Lusitanis, vni-
 uerso penè ambito terrarum orbe, na-
 uigationes, certiora nobis, & confir-
 matio-

matoria his de rebus aperuerunt, de quibus tamen, neq; in tabulis diuersorum Geographicis, neq; aliàs narrationem hæcenus exactiorem aut copiosiore[m] vllam videre licuit, præter eam, quam, post Dominicum Nigrum, Italū (qui tamē vix alia, quàm Ptolemaica exsequutus est) doctissimus vir, Hieronymus Osorius, Episcopus Algarbiensis, Lusitanus, libro, de rebus gestis Emanuelis Lusitaniæ Regis, vndecimo, de Sinis, eorumq; variis moribus atque ritibus, ex cuium, opinor, suorum, eorumque, qui laboriosa peregrinatione oras eas obiére, relationib⁹, vberius, & quàm alter, explicatius edidit; cuius historiæ exemplis præfixa Ioannis Metelli Sequani epistola, & de Sinis aliqua, & de aliis ab Hispanica gente adiuuentis nouis regionibus complura disserit: epistolæ porrò, ex Iapone (quæ Græcis olim Chrise, M. Paulo Veneto Zipangri dicta creditur) Indiisque, in Europam, ab aliquot iam annis

misse, & publicatae, complures, multa
 de eorum populorum moribus, reli-
 gione, caeterisque ritibus & viuendi
 institutis exponunt. Sed circiter ter-
 tium ab hinc annum, edita est ex Hi-
 spanico in Italicum sermonem (vt ti-
 tulus praese fert) conuersa de Regno
 Chinarum (vt vocabulo hoc, ad lati-
 nam Sinarum inflexionem, tanquam
 recentiori, magisque noto vtar) histo-
 ria, autore Ioanne Consaluo, Augu-
 stiniani religiosi instituti sacris dica-
 to, per illustri inter Hispanicas Men-
 dozarum familia nato, cuius scripti,
 in treis diuisi parteis, primis tribus li-
 bris, amplissimi Chinarum Imperii
 situs, prouinciae, mores, religio, ritus,
 opes, Reipublicae moderatio, & Re-
 gius dominatus, aliaque id genus, ad
 historicam expositionem pertinen-
 tia, nominatim & distincte enarran-
 tur; quod nemo eorum, quorum pri-
 us memini, aliorumue antehac praes-
 titisse visus est. Eos tres libros ex Ita-
 lica in Germanicam linguam trans-
 latos,

latos, & huius anni verno mercatu
Francofurtēsi typis excusos (reliquae
etenim duae partes, Italicè adhuc le-
guntur) ego Latinè suscepi conuer-
tendos, cum vt petenti id Sigismun-
do Feirabendio bibliopolæ Franco-
furtensi (qui prius germanicè à ciue
suo conuersos, exprimendos curârat)
morem gererem, tum, quòd per sese
plurimorum cognitione non indi-
gnos iudicaret, quippe qui multa
cognitu periucunda, neque inutilia
traderent; atque (præter ea, quæ, ab a-
liis aut ignorata, aut imperuestigata,
aut omiſſa, Mendoza, peculiariter,
ex eorum, quos ipsosmet in Chinis
fuisse, omniaque, quæ ab se recen-
seantur, vidisse & cognosse ait, ad
ipsum postea Regem missa exposi-
tione, hausisse se testatur) cum iis,
quos modò nominaui, Osorio, in-
quam, Metello Nigro, literis laponi-
cis, tabulisq; Geographicis p omnia
ppemodū cōuenirent. In eo certè, cū
M. Paulo Veneto (quē qdem quāuis

PRAEFATIO.

prim^o orbi gentē hāc mōstrasse videri voluerit, ea tamē scripsisse autor noster in sua præfatione testatur, quæ de Tartariæ, an de Chinis intelligenda sint, in dubium vocari possint) cōsentire videntur, quod primo tertii libri capite, ab Hombi Chinarum rege, ad eum vsque, qui hodiè Chinis imperat, Bonogium, ducentos annos numerari, ante Hombim, totis nonaginta tribus annis Tartaros Chinæ (vt in vocis huius pronunciatione, ante alios, eundē, cuius antè memini, Oforium, Sinam æquè ac Sinas aliquoties efferentem, imiter) dominatos, & ab eo, quem nominauimus, Rege, principatu excussos esse narratur. Iam, M. Paulus, historiæ suæ libro primo, capite 54. anno à nato Seruatore M. CC. LXIIX. Mangi prouinciam à magno Tartarorum Chamo siue Imperatore Cublai expugnatam dicit, quod annis ab hinc CCCXXI. factū esse, calculus indicat; à quibus, si anni XCIII. Scythicæ dominationis

nis subducatur, ducēti circiter, & duo-
detriginta anni, ad hunc vsque an-
nū effluxere, per quos Chinis è Tar-
tarica seruitute ereptis, ab indigenis
Regibus est imperitatum. Quod præ-
terea de arte æneis typorum formis
libros imprimendi, Chinis vsitata, à
Mendoza libro 3. cap. 16. refertur, id,
præter alios (vt hoc obiter addam) à
Paulo etiam Iouio, libro historiarum
sui temporis 14. confirmari sentio,
qui eius generis volumen, cum ele-
phante, Leoni X. Pont. Max. à Lusitania
rege dono missum, sese vidisse
adserit, præter quàm, quòd ipse quo-
que scriptor noster, huiusmodi librū
quendam se habere, aliquot in Vati-
cana & Regia, cœnobij San Laurenti-
ani bibliotheca, alibiq; in Hispania,
India, & Italia, cōspexisse indicat. Sed,
plura in hanc sententiam, de cæteris, à
Mendoza in narratione hac descri-
ptis, in medium afferre, animus non
est; è qua, præter pleniorē, & diffu-
siorē, eius plagæ, omnisque incola-

rum conditionis notitiam, à nemine, huculque, pluribus, quemadmodum ego existimo, explicatam (siquidem historia à nullo vnquam vituperata, & nunquam ferè vlla fuit, quæ non & iucundum aliquid, & vitæ idoneum diceret) ad lectores & utilitatis plurimū, & oblectationis (in qua ipsa quoque utilitas est) redituram spero.

Ad versionem verò meam quod attinet, me Germanici exemplaris fidem, & verba (vt debebam) sequutum atq; interpretatum esse aio, neq; tamen dissimulo, cum collatis vtriusque linguæ exēplis, paucula aliquot notoria, operarum, censeo, typographicarum, errata, ab Italici sermonis gnaris, in Germanica editione, animaduersa essēt, autoritate eorū & hortatu, me ex Italici libelli sensu & præscripto ea emendasse, ita, vt ipsius auctoris menti atque sententiæ nihil omninò decederet; quod sanè candidum lectorem, idiomatis nostri doctum, è trium versionum, Germani-

ca (caetera non inelegantis) Italica & Latina mutua compositione, satis superque intellecturum, optimamque in partem accepturum esse, vti existimo, ita, id vt faciat, vehementer peto rogoque.

Vt autem iam ad te, Illustris & generose Baro, mea conuertatur oratio, cum, pro more, cunctis penè iis, qui in publicum quidpiam emittunt, à peruetusta omnium ferè sæculorum memoria, sollèni, huius mex qualiscunque operæ, patronus aliquis mihi quærendus foret; Generosæ tuæ magnificentiæ, cum amicorum consilio, tum ipso quodam animi mei impulsu offerre eam, atque dedicare visum est; non quòd illustri tuo, & præclaris artibus, multiplicique rerum vsu ex-culto atque instructo ingenio, dignã, aut, que vel obiter abs te inspiceretur, idoneam esse, iudicarem, cum præferim Hispanica, Italicaue lingua edita descriptio maiorem legenti voluptatem allatura videri posset; ve-

rum

rùm eò, vt, cuiuscunq̃ue in manus, quartum iam in aliam conuersa linguam, historia hæc perueniret, quartò etiam patrociniò præsidioq̃; viri virtute præstantis niteretur: Ac G. T. M. minimè grauius laturam esse, vt mihi persuadco, ita omni contentione deprecor, quòd ego perfricta ad eò fronte sum, vt ignotus & obscurus, tam insigni atque amplo loco positum heroem cõpellare, & quidquid meæ hoc opellæ est, ei obtrudere ausus fuerim. Cùm, n. è multorum sermonibus intellexissem, G. T. M. elegantibus literis atque disciplinis perornatam, ex historiarum etiam lectione (de quarum summis meritisq̃; laudibus, si ego, post tot grauissimos doctissimosq̃; viros, vel mutire ausim, idem esse arbitror, ac si argutos inter strepat anser olores) magnã capere voluptatem, neq̃; Romano minus, quàm patrio, aliòve sermone, & ipsam scitè vti, & loquentes alios perlubenter audire: sumpsi hoc mihi, vt
 (quem-

(quemadmodum dixi) primam hanc descriptionis Regni Chinarum partem ei offerrem. Præter virtutis tuæ decus, spem meam animumque auxit, nō per hominum solūm ora iam dudum volitans, sed & in plurimorū mentibus, altè radicibus actis, confirmatus, splendidissimæ familiæ tuæ, cū in alios, pro cuiusque conditione, tū in eruditos, & optimarū artium studiosos, præclarus ille fauor & beneuolentia, tibi, cum reliqua Fuggerorum gente communis, qua vtiq; (Musis nimirum volentibus) effectū est, indiesque efficitur, vt fama & gloria nominis vestri æquè in æternum permanens sit, atq; tot insignia, magnificentiæ & beneficiæ, quibus Augustam decorastis, aliaque, in quacunque terrarum parte, splendoris & ornatus à vobis edita monumenta. Hæc, illustris & generose Baro, ad G. T. M. præfari volui, quæ, vnà cum interpretatione mea, munere leuidensæ, crasso filo, boni ea vt consulat, meque

que pro suo in omneis literarum studio
 diosos benigno animo, in clientelam
 suam suscipere ne dedignetur, etiã at-
 que etiam oro. D. Augustæ Vin-
 delicorum; mense Sextili; Anno à na-
 to Christo Seruatore, M. D. XIC.

Generosæ T. M.

Addictissimus & de-
 ditissimus

Marcus Henningus

IOAN-

IOANNIS CONSALVI
MENDOZAE PRAEFA-
tio ad Lectorem.

*Equaquam, optime Lector,
usque adeo turpi ambitione
labor, (qua plerique nostro-
rum temporum historiogra-*

*phi incitati, dum veteres cum novis histori-
as comparat, immortalem nominis sui glo-
riam, felicibus ingenij monumentis, redde-
re nituntur) ut, hoc, breui admodum, quo
virium mearum quaecumque specimen e-
didi, scripto, debitam alijs autoribus lau-
dem eripere coner, a qua me longo adhuc in-
teruallo abesse sentio.*

*Historia hac mea, haud ita proluxa, non
de Atheniensium agit Republica, quam fuse
descripsit Plutarchus: neq; maiestatem tri-
umphosq; veterum extollit Romanorum,
quod peculiari nobiliq; argumento celeberrimus
historicorum prestitit T. Livius: neque
res gestas Caesarum attingit Germano-
rum, ab illustribus alijs scriptoribus literis
commendatas: neque debitam Paulo Aemi-*

lio emulatur lauream, qui calamo suo Gallia reges immortalitati tradidit: nèque ego denique praeclara inuictissimorum Hispania regum gesta ineleganti stylo conscribere proposui, quae, per sese, aurea velocis fama buccina, toto terrarum orbe ita innotescunt, ut ex hominum memoria effluere nullo modo possint.

Ad aliud, longè recentius, vulgoq; minus notum scribendi argumētum, studium atque operam meam confero: quod, cum multis summa & praestantissima indolis hominibus defuerit, tractatione eius super sedere sunt coacti; constituiq; diligentibus, & huiusmodi rerum non planè ignavis, potentiam, magnitudinem, amplitudinem, maiestatem atque opulentiam Chinarum Regis quodammodo ostendere. Etsi autem Marcus Paulus Venetus, diuturno suo itinere Asiatico, primus orbi gentem hanc monstrasse videri voluit: addubitant tamen quidam, ea, quae fidem hominum exsuperantia, Paulus scribit, de Tartarisne, an de Chinis intelligenda sint? Cum igitur hac etate, eloquentium scriptorum adeò feraci, haecenus
nemo

nemo repertus fuerit, qui illis in regionibus ab aliquot iam annis visa explorataq; in commentarios referret: ego verò, hac a fide dignissimis viris, qui suis sese oculis istarum rerum certos reddidère, summaq; industria, pleraque eorum, qua mihi tradiderunt, ex ipsis Chinarum annalibus collegere, acceperim: eorum denique penes quos est autoritas, mandatis parere sim coactus: omnibus elegantis, & admirandarum stupendarumq; rerum auidi iudicij hominibus gratificandi causa, breuem hunc libellum in lucem edendum duxi: quò illi pleniora postea, & accuratiora eo in genere tractent, idq; omninò efficiant, quod ego, vt eos breui facturos spero, ita libenter ipsemet prastitissim: postq; ijs in locis magni adedò acuminis, multi è nostris reperiuntur: qui, si non nobilitate operis, extendendi tamen ad sempiternam eruditi animi laudem, nominis, occasione, ad huiusmodi scriptionem suscipiendam excitari deberent.

Primis itaque tribus historie huius libris pro modulo tenuis sanè, sterilisq; ingenij mei, ea omnia, qua de Chinarum Republica,

deq; vniuersae regionis qualitate & natura, verissimè certissimèq; inter huius Regni pulcherrima, commemorari posse videbantur, collegi.

hec prima
partes sed sicut
habetur galli
n. ad Bg

Ceteris verò sequentibus, tria descripsi in Chinis facta itinera, quibus Martinus Herrada, Hieronymusq; Marinus, Augustiniana sacrae familiae, Anno, à nato Seruatore, post mille quingentos, septuagesimo septimo: biennio post, Petrus Aluarus, cum quibusdam Franciscani instituti San Iosephianae prouinciae, sodalibus: & tandem, Anno M. D. XXCI. Martinus Egnatius, aliq; aliquot, eiusdem professionis sacris initiati, eò sese contulere: qui quidem, Hispali, conscensis nauibus, itinere, per Indiam Lusitanis subiectam, confecto, maxima terrarum orbis parte circumnavigata, in Hispaniam redierunt.

1571

Quamobrem hac nostra lectori beneuolo offero & dedico: sperans ei lectu gratissima neque iniucunda fore, cum à nemine antehac vnquam isthac materia sit pertractata: etsi tenue munus est, binisq; haud exiguis vitijs laborat: vno, typographiae, cuius
caussa

caussa non immeritò Italicis Chalcographis
 tribuitur, Hispanica lingua rudibus, qui,
 cum verba non intelligant, coniungenda
 interdum diuidunt, separanda cōiungunt:
 cumq; Italicis Characteres, punctis ad no-
 stram pronunciandi rationem necessarijs
 careant, multa illi saepè perperam atque im-
 peritè vocabula omittunt. Alterum vitium
 est, scriptio inuenusta, quod tamen legen-
 tis candori permitto: ut is, quibus rationi-
 bus, quòue animo ad haec exponenda sim ad-
 ductus, perpendens, excusatione me dignum
 censeat: eoq; magis, quoa me, ubi Deo, ut
 spero, fortunante, in Hispaniam reuersus fu-
 ero, praelo denuò historiam hanc subiectu-
 rum, errores commissos sublaturum, singu-
 lariq; cura operam daturum esse polliceor,
 uti tam emendata illa in lucem prodeat,
 quàm ego omnibus id votis unice
 cupio atque exopto.

ELENCHVS CAPITVLM, HISTORIAE REGNI Chinarum.

LIBRI PRIMI.

Descriptio Regni Chinarum, & finitimorum populorum, Cap. I.

De aëris constitutione earum regionum, Cap. II.

De fertilitate, & generibus frugum huius Regni, Cap. III. & IV.

De vetusta origine Chinesium, Ca. V.

De magnitudine Regni Chinæ, & quibus mensuris interuallorum, seu milliariibus vtantur, Cap. VI.

De quindecim prouinciis Regni Chinæ, Cap. VII.

De vrbibus primariis, aliisque oppidis & pagis singularum prouinciarum, Ca. IIX.

De admirandis in ea terra ædificiis: ingenti itidem muro, seu faucibus quingentorum milliarium longitudine, ibi reperiatis, Cap. IX.

De forma corporis, facie, vestibus Chinesium, & viuendi institutis, Cap. X.

LIBRI SECVNDI.

De multitudine idolorum, quibus diuinos honores Chineses exhibent; & de quorundam ex illis effigie & forma, quibus Christiana religio depingitur, Cap. I. & II.

Quàm parui Chineses idola sua faciunt, Cap. III.

De sortilegiis apud ipsos, in serio quouis negotio suscipiendo vsitatis, & de inuocatione Cacodæmonis, Cap. IV.

Quid de initio mundi, & creatione hominis sentiant, Cap. V.

Quòd immortales animos, & post hominis ex hac vita discessum, aliud superesse æuum: tum pro suo quemq; merito, aut pœna, aut præmio affectum iri, certò statuunt Chinæ, & quomodo precentur pro mortuis, Cap. VI.

De delubris, religiosis, tam virorum quàm fœminarû ordinibus, & sacris Antistitibus apud Chinas, Cap. VII.

De ritibus eorum in sepeliendis defunctis, lugubribusq; vestimentis, Cap. IIX.

De ritibus eorum in contrahendis matrimoniis, Cap. IX.

Quòd toto regno, neque in viis, neque ad templa, vlli ferantur mendici: & quem

Rex modum, in alendis iis, qui suis operis victum sibi parare nequeunt, obseruet.
Cap. X.

LIBRI TERTII.

De regibus Chinenſium, & ſingulorum regum nominibus, Cap. I.

De palatio & ſede Regis: & neminem toto regno, præter vnum regem, à Chinenſibus Dominum agnoſci, Cap. II.

De numero beneficiariorum & clientium, aut regiæ ditioni ſubiectorum, & tributariorum, in ſingulis quindecim prouinciis, Cap. III.

De tributis, quæ ad dignitatis Aulaeque autoritatem tuendam Regi penduntur, Cap. IV.

De copiis tam peditum, quàm equitum, in ſingulis prouinciis, Cap. V. & VI.

De lege & ſtatuto Chinenſium, quo extra ſui regni fines bellum gerere, ex eo aliò ſe cõferre, exterosque in id abſque cõſenſu Regis, admittere prohibentur, Cap. VII.

De ſenatu Regio, quemque is obseruet morem, quò ſingulis menſibus, quicquid toto regno acciderit, cognoſcat, Ca. IIX.

De officiis Palatinis, Rectorib. prouinciarum, & moderatione Reipub. Cap. IX.

De cæteris Officiis publicis, & de ritibus

bus apud ipsos in foro, curia, & reliqua publicorum munerum administratione vsitatis, Cap. X.

Decensoribus, quos quotannis Rex, vt in magistratum, per singulas prouincias, acta inquirant, ex aula cum potestate dimittit: & de modo animaduertendi in fontes, Cap. XI.

De carceribus & modo reos mortis ca-
pite puniendi, Cap. XII.

De literis & characteribus Chinen-
um: ludis item literariis: aliisque admira-
tione dignis, Cap. XIII.

De modo explorandi eorum in literis
progressum, quibus Loitorum insignia
conferuntur: rituea conferendi: ceremo-
niisq; post collationem ciuitati sollempni-
bus, Cap. XIV.

Quòd machinæ tormentorum æneæ,
multò antè apud Chineses, quàm apud
Europæas gentes in vsu fuerint, Cap. XV.

Quantò Chalcographia apud Chinen-
ses antiquior sit, quàm apud Europæ po-
pulos, Cap. XVI.

De libris ab Herrada & collegis, è Chi-
na allatis, & quid in iis describatur, Cap.
XVII.

De Chinesium conuiujs, & ritu cele-
brandi festa, Cap. XVIII.

De salutationibus mutuis inter Chinas, & quas tùm adhibeant ceremoniis, Cap. XIX.

De honestate & disciplina mulierum, & quibus conditionibus tolerant impudicas, Cap. XX.

De forma nauium, quibus tam in mari, quàm in fluuiis Chinæ vtuntur: & quomodo per integrum annum piscibus abundant, Cap. XXI.

De festiuo quodam modo, quo anates ingenti numero educant, minimoq; sumptu Chinæ pascunt: & artificiosa iucundaq; ipsorum piscædi ratione, Cap. XXII.

Qua solemnitate Chinarum Rex, aliorum Regum, Principum, & sui imperii urbium & populorum legatos excipiat, Cap. XXIII.

De legatis, quos Hispaniarum Rex ad Chinarum Regem mittere constituerat: quæ causa legationis mittendæ, quæ postea differendæ, fuerit, Cap. XXIV.

NARRATIO-
NIS HISTORICAE
de amplissimo Regno CHI-
NA; situ eius & magnitudine: vesti-
bus, ritibus & moribus nationis;
regionisq; natura & con-
ditiōe.

LIBER PRIMUS.

Descriptionis Regni Chinarum,
& finitimarum gentium,

CAPVT I.

CERTISSIMA verissimā-
que de peramplo Chinarum
regno (quod hac historiā de-
scribendum suscepimus) tra-
ditio ea habetur, quæ ab Hispanis, Philippi-
narum, quas vocant, Insularum incolis est
profecta. Hæ Insule distant ab eo, de quo di-
simus, regno, & ut appellatur, continenti,

ad ducenta, eo loco, milliaria; Hispaniq; illi, iam decennio penè, in eas sese regiones quodammodo infuderunt: tametsi diu antea per Indiam quoque, Lusitanicæ ditionis, nõ parua earum indicia extiterunt, ab ipsis, quos dixi, Lusitanis, orta, qui Cætonem usque Chinarum Regni urbem negotiandi causa excurrerunt, & ab ijs, qui Macaone habitant: sed quòd rumores tantum, neque satis illi constantes his de rebus adferrètur, neque Lusitanis, neque Philippinensibus, planè fides hæctenus adhiberi potuit; præsertim cum diuersa, minimeq; inter se consentientia, narrarent: donec tandem R. P. Martinus Herrada, Ordinis Eremitarum, D. Augustini (ut vocant) provincialis, (cuius sacratæ familie sodales, primi & Philippinas Insulas inuestigarunt, & incolas earum salutaribus aquis abluerunt) eiusq; collega Hieronymus Marinus, unà cum Petro Sarmento, Philippinarum urbis Maniglia Prætorè, & Michaële Loarcia, à Guidone Labassare Regio earum Insularum Præsidente, anno à nato Christo M. D. LXXV. ductus cuiusdam è Chinarum Regis classis præfe-

1575
praefectis, cui Omonconi nomen erat, in Chinam missi sunt, ut ex ipsorum apparebit expositione, quae secunda huius historiae parti, eodem omninò modo, quo potentissimo Hispaniarum Regi oblata est, fideliter inseretur; è qua intelligi poterit, quomodo is, quem dixi, è Chinarum Regis ducibus, in Insulas Philippinas venerit, fidemq; dedit, se eos, quos nominauimus, religioni dicatos viros, unà cum comitatu, contra taxamen expressam, capitisq; pœna sancitam earum terrarum constitutionem, in Chinas esse deducturum: quomodo item nostri illic excepti, honesteq; & liberaliter sint habiti; ut etiam alijs de rebus memorabilibus & praclaris in ea agitur.

*Amplissimum hoc Regnum in eo tractu Asiae situm est, qui maximè ad ortum vergit: Cochinchinae Regni ad occasum fines attingit, quo cum iisdem planè moribus ritibusq; utitur: maiorem eius partem Oceanus Eous circumfluit ab Ainama Insula, Cochinchinae finitima, capto initio, quà plus XIX. gradib. exaltatur, tum Septentri-
 onem, tum et Meridiem versus, ita, ut septen-
 trionalit*

trionali vento, Aparētia eo mari nauigetur. Supra Cochinchinam paulo, ad Boream, Brachmannis confine est, præpotentibus, auri, argenti, gemmarum, Pyroporum in primis, ditissimis populis; mascula hæc superba atque robusta gens, colore flauescit: quæ tamen pauca cum Chinis bella gessit, quod asperis montibus, rupibusq̃, ab illis dirimatur. Proximi horum finibus Patani & Mogori (gentes ita dictæ) ingens, & ipsi armorumq̃ gloria inclytum regnum possident, quorum Metropolis est Samarcanda. Hi Scythæ illi, seu Massagetae sunt, qui à nullis unquam nationibus in seruitutem redacti dicuntur. Populus earum regionum, ut in solo natus Boreali, corporis robore habituq̃, salubri pollet, atque albi coloris est. Occasum inter & meridiem Taprobane (Sumatram hodiè vocant) sita, auro, gemmis & margaritis adfluit. Propius Austrum maiores minoresq̃, Insula Iauæ, regnum Lochi, posteaq̃, tantò plus distans Iaponia, conspicitur. Omnium proximi Chinarum terminis Tartari sunt, continentis & ipsi cultores, muro tantum à Chinis discreti,

ii, ut fufius poſtea hoc in libro indicabitur.

Tartari hi cum Chinis atrociam ſepè longo tempore bella geſſerunt, quorum ſeparatim primo capite libri tertij mentionem faciemus. Subegerant illi ante hac Chinarum Regnum, totosq; tres & nonaginta annos 93 ſub ditione ſua retinuerant; ſed China rebellantes, denuò eos eiecerunt: nunc pacem inter ſe & amicitiam colere dicuntur, quam ad conciliandam & conſeruandam, non parùm facit, ingeniorum, rituum, atque morum inter utroſque ſimilitudo: colore tantùm differunt, quia ruſſeſcunt Tartari magis quàm albicant: nudi ſupra umbilicum incedunt; crudis carnibus veſcuntur, cruore eorum corpus oblinunt, quò robuſtiores inde euadant: ideoq; ita fœtent, ut aère ab ipsis reſpirante, vel longo diſtantium interuallo, nares fœtor impleat, & ubinam ſint, moneat. Immortalitatem animorum pro certa habent, in eo tamen errant, quòd animos ex vno in aliud corpus tranſire opinantur: quiq; in vno corpore bene vixerint, in alio deinde eſſe beatiores, ita, ut ex
 pau-

paupere in diuitem, è sene in iuuenem trās-
 ferantur. Liberi parentum obseruantissimi
 sunt, adèò, vt ne in minimis quidem illorū
 voluntatem negligant, quam si violent,
 publicè continuo, grauisimeq; mulctantur:
 Vnum credunt & fatentur esse Deum, sin-
 gulis in ædibus eius habent in sublimibus
 locis positas effigies, quotidie ex thure alijsq;
 odoribus litant, summum Deum appellan-
 tes; ab eo sanam mentem & sanum corpus
 precantur. Alium præter hunc Deum ad-
 orant, quem prioris filium, Natigai nomi-
 ne, adpellitāt; hunc res terrenas curare per-
 hibent, eiusq; imaginem singuli domi sue
 habent; ac quoties cibum sumunt, pinguis-
 simo omnium, quod habent, ferculo faciem ei
 inungunt: hoc modo, ubi suam ille, epulan-
 tium opinione, partem, inunctione hac, ac-
 ceperit, quod superest, statim ipsi deuorant.
 Nunquam, vel capitis discrimine proposi-
 to, mentiuntur. Regi suo cum primis parēt,
 belli præsertim tempore, quo suum quisque
 munus ad tympanorum strepitum, tuba-
 rumq; clangorem strenuè obit: in cæteris à
 Chinis nihil discrepant; qui si religionem
 Christia-

Christianam susciperent, haud dubie eorum exemplum Tartari hi sequerentur.

De constitutione aeris regionis Chinarum.

CAP. II.

Aeris temperatio florentissimi huius Regni inter sese admodum diuersa est. Quantumuis enim id aequali penè spacio, meridiem inter & septentrionem, situm sit, ea longitudine, ut non procul ab Aina-ma Insula intra X. gradus eleuationis polaris incipiat: constat tamen quibusdam illius prouincijs ultra L. gradus polum exaltari: opinioq; est, quibusdam locis altius etiam extolli, praesertim versus Scytharum fines. Dissimilitudo haec è colorū varietate, huius regionis hominum facile animaduertitur. Cantone enim, insigni Chinarum vrbe, quam Lusitani, aliquandiu iam negotiationum ergò, continenter adierunt, quod non procul Macaone, Portugallensium Colonia, distet, eoq; omnis generis mercimo-
nia,

nia, ijs è terris delata, in Europã inde transfuehantur; apertum colorum discrimen cernitur in illis, qui mercãdi causã isthuc confluunt, quod ipsi quoque Lusitani testantur. Qui Cantone, totoq; eo tractu nascuntur, colore subflauescunt, Fessanorum instar in Africa, quorum quidem regio eidem parallelo seu Clima, cui Canton, subijcitur: ceterarum prouinciarum interius posita gentes, aliæ alijs magis albicant, prout ab oris frigidioribus longius, aut propius absunt: quedã Hispanis adsimiles, aliæ etiam pallidiores, donec planè candidæ fiant, & rubicundæ, quales Germani quidam: neque frigida hæc an calida potius plaga sit, exactè definiri potest, cum ei Zone, quam Geographi temperatam vocant, eidemq; clima, cui Italia, Gallia, & aliæ temperatæ regiones, subijciatur: Vnde fertilitas, opulentia atque abundantia harum terrarum facile colligitur, quibus procul dubio omnes alias totius orbis superant, quãuis regna Peruanã, Hispaniaq; noua, eo nomine summo-perè commendentur. Sed de his plura sequenti capite, simulq; de frugum generibus

Et copia in China nascentium. Is quem dixi Prouincialis Herrada, eiusq; comes (quorum fide tanquam oculatorum, & omni exceptione maiorum testium, ego horum pleraque recito) inter cetera, aiunt, tantam illic esse infantium multitudinem, ut mulieres singulis mensibus fatificare videantur, eosq; ferè omnes, valetudine uti, supràm quam dici possit, prosperrima. Ter quotannis, aut quater indigenæ ibi fruges colligunt.

De fertilitate & generibus frugum huius regni.

CAP. III.

Chinarum gens extra controuersiam primos terræ suæ cultores, regiq; imperij autores nepotes posterosq; esse Noachi statuit: Hos etenim, cum certum locum inuestigarent, in quo commodè habitare degereq; possent, totamq; propterea Armeniam sedulo perlustrassent; Chinarum verò regionem, salubri præcipuè aère, alijsq; quibus humana indiget vitâ, commoditati-

C bus

bus, fertilitate potissimum, & temperamento optabili prestare perspexissent; incolere eam cœpisse, quod optimam, opportunissimamq; omnium totius orbis iudicarent: profecto ad me quod attinet, in hoc illos ego minimè falsos esse crediderim, hodieq; id clarum esse; de quo postea pluribus agemus. Etsi autem inter cetera de fructibus, & illis terra nascentibus, ea sum traditurus, quibus, quæ suprâ dixi, satis confirmabuntur: nequaquam tamen omnia commemorabo, quæ de multiplici ijs in oris rerum omnium adfluentia dicenda essent, ut præ reliquis de herbis quibusdam, & earum natura, seu usu, tanto sanè, ut is vel peculiari descriptione dignus esse videatur, neque defuturos, qui eam quandoque suscepturi sint, existimo. Ceterum assiduus incolarum in colenda terra labor, industria atque solertia, bonitatem illi à natura datam, & fecunditatem eximiam non parùm adauget. Tanta enim est ipsorum hac in re diligentia, tantum studium, ut neque montibus vallibusq;, neque aquis fluminibusue, impediri se patiantur:

zur: colunt omnia, plantant, seminant, quidquid natura soli fert; arbores pomiferas, triticum, hordeū, oryzam, linū, canna- ben, aliāq; id genus, ingenti numero, nullo operis obrepente tadio, aut impatientia, cum sciant, suarum sibi rerum liberam esse potestatem, omniumq; sese onerum, præter exiguum, quod pendent Regi, tributum, esse immunes, ut in sequentibus fusius explicabitur. Ad ubertatem prætereà istam innumerabilis populi multitudo, plurimum confert, partim opificijs, partim agris colendis occupata, cum præsertim ociosi, erroneſq; minimè tolerantur, sed feneriſſimè coherceantur, & infames planè cenſeantur. Nemini etiam civium è Regno ad exteros, aut militatum aliò abire licet, quod hac ratione viris provincia exhauriantur. Suo enim regno Rex contentus eſt, tanquam omnium totius orbis præſantiſſimo. Non minores, genti, ad labores tolerandos, artesq;, quaestus cauſſa, exercendas, natura ſtimulos addit, conſuetudine lautè veſcendi, veſtium ſplendorem, voluptatum illecebras conſectandi, adifi-

cia, pro occasione, magnifica, & peramena
 inhabitandi, comparata: quam ob rem, &
 ob naturalem soli felicitatem, Regnum hoc,
 omnium, quæ usquam sunt, non iniuria co-
 piosissimum, ditissimumq; vocari potest.
 Omnia præterea, hic videre est, herbarum,
 fructuumq; genera, cuiusmodi in Hispanijs
 visuntur; alia item permulta incognita, no-
 strisq; planè dissimilia. Odore aut saporeq;
 omnium præstâtissima. Nerantia ibi sapore
 triplici reperiuntur: quædam saccharo dul-
 ciora; quædam minus dulcia; quædam gra-
 to quodam acore palato acceptissima: pruna
 item (Lechias Chineses vocant) non esu
 tantum iucundissima, sed &, quantumli-
 bet comedas, neque noxam neque nauseam
 parientia: mala porro, insignis magnitudi-
 nis, coloris ex puniceo & albo mixti, gusta-
 tu perquam suavia, atque excellentia: cete-
 ros diuersarum specierum, nominumq;, fru-
 ctus, nunc prætereo, ne, tempus terendo, mo-
 lestus sim legentibus, cum ad grauia sit per-
 gendum. Toto regno, ingens sacchari copia
 colligitur; cuius tanta est vilitas, ut cum
 carissimè, Quintale (quod vocant) candi-
 dissimi,

dissimi, sex tantum nostratibus (ut appel-
 lantur) aureis Regalibus vendatur: neque
 (cum Chineses huiusmodi rerum perquam
 sint studiosi) mellis minor abundantia, in-
 deg, cum eius, tum cera precia tam exigua,
 ita ut integra naues, aut potius classes illis
 queant onerari. Serico abundat regio tener-
 rimo, id tincturis insicere solent, quæ ab exi-
 mia pulchritudine Bethicis longè præferan-
 tur: hæc merx, etsi toto regno maiori ac quæ-
 nis alia, numero distrahitur, estq; admodum
 vendibilis, parui tamen apud ipsos emitur.
 Holofericum, Damascenum, holofericum
 item rasum, subsericum undulatum, aliæq;
 huius materie quàm vili constant, sine ma-
 xima, eorum, qui ingenti summa in Hispa-
 nia, Italiaq; hæc estimari sciunt, admiratio-
 ne, dici nequit. Hæ autem tela, aliorumq;
 generum panni, huius regni domestici, vl-
 nis, aliâve mensuratione, minimè, ne linteï
 quidem, sed pondere omnes veneunt, quò
 minus fraudum committatur: linteis (nam
 lini ingens copia) pleriq; incolarum vesti-
 untur, è cannabe rudentes, vela, aliæq;, quæ
 nauigantibus vsui sunt, consciunt. In agris

porrò laboriosis, asperioribus, & alicubi ruderatis, multum tritici, hordei, Zea, auena, aliæq; huiusmodi fruges felicissimè nascuntur. Palustribus & aquosis in locis (ob magnitudinem, multitudinemq; fluminum, quæ toto regno effunduntur, frequentibus) oryzam serunt: ea cum ipsi Chineses, tum vicini populi plerique omnes victitant, & copia tanta colligunt, ut quando plurimi,

Hanega
libris cõs-
stat, circi-
ter CL.

Hanega (quam vocant) Reali, ut appellant, numo constat, atque has, ut dixi, fruges demetere ter quaterue annuatim solent. Sylvas quoque editioribus locis (ubi nullus sementis usus) integras pinibus conserunt, ne quicquam infrugiferum cernatur, quæ ingentes nuces producant, sapore perquam suaves: castaneis etiam quæ fructuum magnitudine & bonitate Europæis rectè anteponantur. Has inter arbores miliū serunt Indicum, familiarem Mexicanis Peruvianisq; cibum; multum etiam panici, ut ne tantillum quidem soli incultum relinquatur, & vero etiam verius sit, ne pollicem quidem latum agri in his regionibus sterilem aut infelicem reperiri.

De eadem soli fælicitate, &
speciebus annonarijs.

CAP. IV.

A Gros non solum feraces, sed amœnissimos etiam Chinæ habent. Odoriferos enim diuersi generis flores producunt, præter varios frutices, quos ad riuulos & flumina grato undique murmure labentia, consitos, campis ipsis gratiam adspirare videas. Ingens ibi numerus hortorum, prædiorumq; perelegantium, quæ voluptatis remittendiq; animi causâ à popularibus coluntur. Syluæ aliquot visuntur, montesq; arboribus conuestiti, in queis simiæ, capreæ, damæ, lepores, cuniculi, quadrupedumq; aliæ, quarum nobilissimæ pelles, & plurimæ (Zabellorû præsertim, quibus scatet regio) magna copia oberrant. Multû quoque Moschi, è quibusdam animalculis, vulpeculari forma, aliud nihil, quàm radicẽ odoratam, digiti crassitudine (Camarus ab ipsis vocatur) comedentibus, hoc modo cõficiunt: captû animal ad necẽ vsq; cædunt, sedulo, deinde undiquaq; ne sanguis effluat, obligat,

tum ossa intra cutē minutissimè conterunt: eaq̄ post unà cum pelle quàm diligentissimè exsiccata in partes discindunt, & velut marsupium (Lusitani papos vocant) efformant: neq̄ meliorem tota India Moschum mittit, nisi noster hic corrumpatur. Frustrula enim plumbi aliq̄, grauiora interdum commisceri solent, quò mercis pòdus & precium augeatur. Tanta etiam illic est carniū abundātia, vt maximè optimus bos octo duntaxat numis Realibus, bubalus dimidio minus, capra duobus veneat. Porci ibidem & verueces habentur, cum permultitum carniū suauitate & salubritate commendabiles. Hircina & ceterisq̄ id genus edulijis exiguum precium copia facit. Volucrum in aquis, lacubus, & fluminibus degētium, quotidie vel in obscuriorib. oppidulis multa millia capiuntur: harum maxima pars anates, singulari solertia eductæ & pastæ, vt peculiari capite indicabitur, ne id, quod elixi, incredibile videri queat. Alites huiusmodi libra venduntur, vt capi quoque & pullastri, tam leui pecunia, vti duo carnis eleplumata pondò duobus Fois seu totidem quar.

quartis Hispanicis, vel sestertio nostrati, duo, porcinae uno & semisse cruciferum nostrorum aut sex marauedinis (nominibus monetarum nostra aetate apud diuersos usitatis) emantur.

Aliorum porro eduliorum, pro loci temporisque ratione eadem utilitas est, ut ex eorum, quos modo nominavi, religiosorum hominum relatione satis adparet. Idem de herbis quibusdam medicinae seruientibus, recte sentias, ut de Rhabarbaro, cuius apud Chinas summa & copia & praestantia est, uti & ligni seu radicis, quam Chinam vocant. Myristicis vero nucibus, vel integras naues onerare, quadringentasque reali, quem vocant, numo, seu bacys (ut dicuntur) nostratibus duobus, emere licet. Nec minori admiratione digni sunt, tam ipsa piscatio, quam pisces varij atque multiplices, qui non solum in oceano, & propinquis, sed in remotissimis etiam fluminibus capiuntur, quae pleraque omnia nauigabilia sunt. Auri, argenti, aliorumque metallorum mineris turget regio, quae vili omnia prostant: margaritis item, sed rotunditate minus conspicuis,

& diuersi generis gemmis; cupro præterea
 & chalybe, quorum cuiusque Quintale
 (quod vocant) numis Realibus octo vendi-
 tur. Vnde verissimè his regionibus nihil eo-
 rum quæcunque ad humanos vsus requi-
 runtur, deesse asserimus, quantumuis popu-
 lus lautissimè viuat, multasq; ita viuendi
 habeat commoditates, quòd omnibus rebus
 non ad necessitatem tantum, sed & ad opu-
 lentiam instructissimus sit. Hoc itaque Re-
 gnum omnium totius orbis fertilissimum,
 ditissimum, feracissimumq;, optimo iure
 nuncupatur.

De vetusta origine Chi- narum.

CAP. V.

Tertio capite diximus, regnū hoc tam
 prisca esse vetustatis, ut Noachi nepo-
 tes primi eius incole fuisse credantur. Ex
 ipsis verò apud Chinas, rerum veterum
 monumentis, indubitato colligitur: post
 Vitein primum eorum Principem, Regūq;
 imperij (quod ad hodiernum vsque regem,

ut postea, ubi Reges ordine enumerabo, explicabitur, perduravit) autorem, tam tyrannorum, quam iusto successionis tenore legitimorum Monarcharum, ad eum usque, qui nostro tempore Chinis imperat, certo calculo reperiri CCXLIII. Patribus defunctis filij, his deficientibus consanguineorum proximi, Sceptro potiuntur; licet, hi Reges, cum Turcarum more, quotquot liberit, feminas matrimonio sibi iungant, rarissime non relictis liberis decedat: inter eos natu maximus filiorum, quacunque tandem regiarum coniugum genitus mortuo parenti legitime succedit, ceteris ubi uxores duxerint, à Rege patre certa vrbes adsignantur, in quibus potentatus omnis expertes habitent: omnia tamen, quæ assolent, tanta stirpe prognatis liberalissime suppeditatur; urbibus illis excedere, aut in Aulam, nisi iubete ipso rege, venire, edicto prohibentur, si faxint, capite luunt, qua seuera & inuiolabil: cõstitutione ceteri quoq; oëis regis cõsanguinei tenentur. Horũ pleriq; in sinib. Cansì (quã vocant) populosissima vrbes degunt. & si fors quispiã ex illis acutior, prudentior,

atque

atque cordatior esse animaduertitur; ei vero à Rege, aut consularijs, ne unquam domo pedem efferat, edicitur, ut scilicet omnis vel suspicio, vel suspicandi causa, quae de seditionibus, tumultibus, aut, clandestinis adipiscendi diadematis initis consilijs, suboriri posset, è medio tollatur. Aedes horum Procerum amplissimae sunt, omnibusq; rebus, tam ad necessitatem, quam ad voluptatem instructissimae: Visuntur in illis horti, pomaria, piscinae, innumeris, varij generis, plena piscibus, nemora multiplicibus feris aibusq; refertissima, eaq; omnia muris circumdata, ita ut una harum domuum oppidi formam referat. Musica potissimum oblectantur hi Magnates, quod nullis unquam sese negotijs implicet, cumq; unicum hilariter suauiterq; viuendi propositum habeant, pulchritudine, viribusq; corporis excellunt: amoribus indulgent, & in aduenas multam hospitalitatem exercent: magistratus sollennibus festisq; diebus illos interuisere coguntur, & quotiescunque ad eorum aedes deuenerint, si equis vehantur, descendunt, si sedili gestentur, adsurgunt, & absque

*absque vlla pompa, aut potestatis indicio
prætereunt; atque, ne ignorantia prætextu,
id negligat, omneis huiusmodi ædificiorum
ianuæ rubeo colore tinctæ sunt.*

**De magnitudine Regni Chi-
narum; & quibus menturis in-
teruallorum, seu millia-
ribus vtantur,**

CAP. VI.

Regio quæ à nobis China dicitur, caussa
tamen, aut constans aliqua huius ap-
pellationis ratio ignoratur, à finitimis po-
pulis, Singlei, ipsorum verò Chinesium
lingua Taibinco vocatur, quòd nihil aliud
est, quàm Regnum. Id omnium totius orbis,
quæ quidem cognita sint, amplissimum esse,
& populosissimum, ex hac historia luce cla-
rius apparet, ob mirificas nimirum res, quæ
in ea describentur, sequenti potissimum ca-
pite, quod penè totum ex ipsis Chinarum
annalibus descriptum est: eo, exactè, & ma-
gnitudo, & quindecim prouinciæ Regni ex-
ponuntur. Hi verò libri apud Chinas typis
editi,

editi, Monigliam urbem allati, atque ab interpretibus è China oriundis in Hispanicum sermonem conuersi sunt. Isti enim, cum Christiana sacra suscepissent, in Philippinas Insulas sese contulerunt, ut & quam amplexi erant, religionē, quæq; nostro more sacris aquis lustrati promiserant, sanctius obseruarent; & ab ea tuti essent, liberiq; pœna, quæ in patria manentibus impendebat, ubi eos absque Regis, & summi Senatus permisso, cōtra Regni instituta, nouā legem quampiam, aut peregrinas colendi numinis carimonias introduxisse, fuisset diuulgatum: quod quidē decretum pacerbè ultimo supplicio contumacibus indicto obseruari solet.

Regnum hoc in circuitu sexaginta nouē millia quingenta sedecim Lij cōtinet; mensura hæc interualli est, gentibus illis vsitata; quæ si ad Hispanici moris calculū reuocetur, milliaria ter mille cōficiet: in longitudinem uerò extēditur milliariibus mille octingentis, quo spatio quindecim, ut dixi, prouinciæ terminantur, quarum quæq; multas urbes, multa oppida, pagos habet innumerabiles,

ut in sequenti capite distinctè monstrabitur.
 Libri, quorum supra meminimus, docent,
 triplicem haberi apud Chinas interuallo-
 rum dimensionem; unam Ly, alteram Pu,
 tertiã Ichiam vocari, quod idē est, ac si nos
 diceremus, stadiū, milliare, iter unius diei.
 Ea quæ Ly dicitur, tãto spatio definitur, quo
 ab uno ad alterū locum, silente aura & aëre
 sereno, viri vox altum exclamantis, exau-
 diri queat. Horum decem Pu, id est, Hispani-
 cum milliare magnum; decem verò Pu,
 Ichia, h. e. iter unius diei, seu Hispanica mil-
 liaria decē satis grandia constituunt. Qua
 mensuratione Chinarum domestica, ut su-
 pra dixi, ambitus, & longitudo totius Regni
 designatur. Sed R. P. Herrada Augustinia-
 na familie conuentuum per Philippinas
 Insulas (ut dixi) Coryphæus Geometriae &
 Cosmographia peritia excellens, diligenti
 huiusmodi dimensionum calculo, ipsorum-
 quæ Chinarum exacta supputatione, tot,
 quot diximus, milliaribus, tã longitudinē
 quàm circuitū Chinae contineri depræhēdit,
 si ab Olamia prouincia initium capias, quæ
 proxi-

*proximè meridiem, Malaca propinqua est, indeq; regio plus quàm sexcentis milliari-
bus septentrionem versus tortuoso anfractu
incuruatur.*

De quindecim prouincijs Regni Chinarum.

CAPVT VII.

IN quindecim prouincias, seu minores re-
giones China distribuitur, quarum vna-
queque maximo, quòd cognitum sit, in Eu-
ropa, Regno, maior est. Earum quaedam à
Metropoli sua, Gubernatorum, Præsidium
& Proregum, qui Chinarum lingua in v-
niuersum Cochîn dicuntur, sede, nomē ha-
bent. Binæ ex his, vna Tolanchia, altera
Paghia, dictæ, præter ipsum Regem, Sena-
tumq; supremum, alium, qui cum imperio
præsit, habent neminem. In alterutra enim
harum Prouinciarum Aula perpetuò Regia
est; non eò solum quòd maiores cæteris ac po-
pulosiores; sed etiam quòd Tartaris proxi-
ma sint, cum quibus superiori tempore con-
tinentia bella Chinis intercesserunt. Ideò
Reges

Reges ut imminētia pericula facilius auertere, hostesq; cladibus afficere possent: Regiam ibi confirmarunt, cumq; longo tempore illic degere consuessent, alter alterum secutus, locum minimē mutauit: qui ob id Principis habitationi perpetuò dicatus existimatur; cum ipsa quoque huius tractus oportunitas eò facile illos pelliceat, salubritate aëris, & omnium ad victum cultumq; necessariorum bonitate, & copia singulari præstabilis. Nomina quindecim Prouinciarum sunt: Paghia, Canton, Fochiene, Olamia, Sinsaia, Sisuame, Tolanchia, Can-
saia, Ochiame, Auchieon, Honan, Scianton, Chichiene, Chiecheama, Susuania. Pleræque harum terrarum, inprimis Oceanum versus sitæ, nauigabilibus, profunditatis im-
mensa, fluuijs irrigantur, quorum ad ripas multæ vrbes, multi pagi consiti, quorum nomina recitari facile possent (cum Chinæ multa curiositate atque sollicitudine, omnia vel parui momenti ad vsque nomina præ-
diorum, quæ à nobilibus (hos ipsi Loitios appellent) possidentur, literis consignent) nisi id tūm lectoribus molestum, tūm prolixita-

ti potius, quàm utilitati huiusce historiae seruiturum videretur. Numerum itaque hic tantùm Prouinciarum indicabo, sequenti verò capite urbium etiam atque oppidorum (omissis tamen singularum nominibus) mentionem faciam, quod ad institutũ utique nostrum, quo magnitudinem huius Regni describere conamur, nõ parum facit.

De primarijs alijsque urbibus
& oppidis singularum
prouinciarum.

CAP. IIX.

Quindecim hæc prouinciæ quarum quælibet ob amplitudinem non immeritò Regnum appellari posset, ut ex multitudine primariarum aliarumque urbium facile colligitur, ne addam innumerabiles pagos. Has igitur urbes singule habent.

Paghia, prima prouinciarum, atque præcipua, Regis supremi que Senatus Regij, sedes legitima, urbes habet primarias XLVII.
Oppida CL.

Can-

- Canton: Vrbes XXXVI. Oppida CC.
 Fochiene: Vrbes XXXIII. Oppida XCIX.
 Olamia: Vrbes XCIIX. Oppida CXXX.
 Sinsaia: Vrbes XXXIIX. Oppida CXXIV.
 Sifuania: Vrbes XLIV. Oppida CL.
 Tolachia: Vrbes CLI. Oppida CXXIII.
 Cansaia: Vrbes XXIV. Oppida CXII.
 Ochiamie: Vrbes XIX. Oppida LXXIV.
 Auchieon: Vrbes XXV. Oppida XXIX.
 Honan: Vrbes XX. Oppida CII.
 Scianton: Vrbes XXVII. Oppida XXIIX.
 Chichiene: Vrbes XLV. Oppida CXIII.
 Chicheama: Vrbes XXXIX. Oppida XCV.
 Susuania: Vrbes XLII. Oppida CV.

Inita ratione, inuenietur, primariarum
 urbium D. XC. caterorum Oppidorum M.
 D. CLXXIV. Quibus si adyicias innumera-
 biles pagos, & villas, hoc Regnum iure me-
 ritoq, omnium, quorum notionem habe-
 mus Imperioru, florentissimum atq, excel-
 lentissimu habetur. Chinaru lingua propriu
 est, ut Metropoleon nomina in syllaba, Fu
 terminentur, q urbem significat, & dicunt;
 Taibinsu, Cantonsu, quod idem est ac si di-
 cas, Taibinu vrbs, Canton vrbs: Reliquis
 D 2 vrbi-

urbibus oppidisq³, syllabam Chieu, addunt. Pagi quidam tantae sunt magnitudinis, ut oppidorum ad formam illis praeter nomen, nihil desit. Primariarum urbium pleraeque ad ripas magnorum, & nauigabilium fluminum sunt posita, per amplis circumdata fossis, ideoq³ munitissima. Omnes praeterea, ut & reliqua oppida, firmis, robustisq³ cinguntur mœnibus, è cæso lapide, iusta viri statura, opere lateritio albicante, in altum eductis ob duritiem & firmitudinem, securibus vix peruiro. Mœnia quarundam tanta sunt latitudinis, ut quatuor aut sex simul viri commodè eis inambulent; primis hinc inde, turribus, (quarum capitula sunt perelegantia) castellisq³ frequentibus, exornata, ambulacris, item & podijs, quo purpurati & magistratus animi causa saepe se recipiunt, ut amœnissimo prospectu vernantium camporum, decurrentiumq³ amnium, iucundè perfruantur. Muros inter & fossas locus vacuus seu Pomœrium visitur, ea latitudine, ut unà sex equites per illud facile transire queant. Eiusmodi etiam, intra ipsam urbem, versus aedificia area patet, ut scilicet

et tota urbs circumiri cōmodè possit. Ceterum tantum est murorum robur, tanta, ob insignem, quæ illis adhibetur, curam & diligentiam, soliditas, ut recentes videantur, quantumvis certis coniecturis quarundam urbium mœnia ante plureis quàm bis mille annos structa esse constet. Hæc verò tam insignis diligentia inde profisciscitur, quòd singulis in urbibus, Regio nomine quidam huic vni curæ atque officio est destinatus, uti muros sartos tectos conseruet: cui hanc ob rem Principis questor Regijs è reditibus, quantum opus habet, atque postulat, dependere Regio mandatu cogitur. Viæ omnium regionum quaquaversum, plane, solerter elaboratæ, omneis cinctorum muris locorum introitus, magnificè, ornate, atque eleganter exstructi, treis habent aut quatuor portas ferreis laminis obductas: viæ urbana elegantissimè strata, adeoq; ample sunt, ut quindecim equites iunctim incidentes capiant, adèò rectæ & perpendiculares, ut ab vno ad alterum locum directò visus patefcatur. Ab utroque platearum latere pergulæ visuntur, tabernis plena atque

officinis, in quibus mercimonia diuersi generis pulchritudine, artificioq; supra quam dici possit, admiranda. Cetera platea arcus habent, triumphaliū instar, æqua inter singulos distantia, qua multum illis gratia & decoris additur. Sunt enim è lapidibus structi quadratis, emblemate vario iucundè exornati, antiqua certè Romanorum magnificentia, cum Optices, tum reliquæ artis præstantia, neutiquã inferiores. Pler. eq; omnes domus tribus ianuis clauduntur, quarum media, maior excelsiorq; ceteræ utroq; latere humiliores sunt, iusta inter se proportione. Regis sedes Suntia est, siue, Chinarum lingua, vrbs cœlestis. De cuius magnitudine, etsi mira ab his gentibus narrantur; eò tamen pbabiliora videri possunt, quòd quãuis multi de ea singillatim multa, consentientia tamen omneis inter sese atque congruente tradant. Ex quorundam itaq; relatione, orbis vniuersi urbium maxima est: qui minorè faciunt, itinere diei æstiu, ab expedito equite plenis passibus ab una eius ad alteram portam perueniri posse adfirmat, exceptis suburbijs. Hæc Quinsai à M. P. Veneto nominatur.

De admirandis ædificijs Regni Chinarum, ingenti itidē muro seu faucibus, quingentorum miliarium longitudine, ibi re-
pertis.

CAP. IX.

Chinesium regio fabricis abundat pertissimis, materiaq³, si vsquam alibi, ædificationibus aptissima. Inter alia terram habet albidam, cretosam, è qua facti parietes, tanta soliditatis sunt, ut nisi securibus, aut ingenti vi perfringi nequeant, ut priorè capite dictum est: Vnde tot per vniuersam Chinesium ditionem structura, magnificentia & fabrica spectabiles: Palatium Regis excipio, quod Taibini est. De eo enim peculiari loco agam. In qualibet Metropoli Prorex siue Prouinciæ præses ædes inhabitat, Regis sumptu constructas, forma & opere eximio atque superbo:

Hæ amplitudine grandes equant pagos, hortis, piscinis, viuarijs, auium, ferarumq; plenis, eodem modo, uti, quarum supra meminimus, regij sanguinis, procerum domus, instructæ. Aedificia priuatorum, egregiè, Romanum in morem, exstructa, pleraque omnia præforibus ordine plantatas arbores habet, quæ vestibula inumbrant, & venustatis multum vicis addunt. Interior domus & parietes candidi sunt, lactis instar, pinde ac si papyro leuigata obducti essent, latis constructi lapidibus quadratis, affabreg; expolitis; laquearia omnia opere durabili, è pretiosa materie facta, quod aureo colore tingi soleant, pellucida. Singulis in adibus cœnationes visuntur atque viridaria, florum & plantarum amabili varietate cunctis gratissima; neque cuiquam domui suæ, vel exiguæ, piscina desunt; vno latere cœnationis cista quedam, forma abaci, admodum elaborata & expolita, inanium numinum simulacra celati, tornoq; facti operis sustinent, diuersa è materie fabricata; Cateri treis anguli nobilibus picturis alijsq; selectioribus ornamentis illustrantur. Mundi-
 ciei

eiei & in priuatorum adibus, & omnibus
 in vicis magna cura: horum singuli tres
 quatuorue, cloacas habent, humanorum si
 necessitas postulet, excrementorū, aliarumq;
 sordium, receptacula, ne vici nimirum sor-
 dibus cōspurcentur: neq; in urbanis solum,
 sed etiam in publicis vijs atque itineribus,
 huiusmodi forica passim occurrunt. Per vr-
 bium quasdam nauibus circumuehi licet;
 uti fit Bruxellis, apud Tungros, seu, ut nunc
 vocant, Brabanos, Mexici, apud Indos, Ve-
 netijs apud Italos. Vnde omnibus rebus illæ
 eò sunt instructiores. Omnia enim nauigia
 ad ipsas vsq; domos penetrant. Toto Regno
 viæ elegantius politiusq;, quam vsquam pe-
 nè locorum, strata cernuntur. Nam ad ipsa
 vsque montium cacumina, siue supercilia,
 semitæ diligentissimè exasciatæ, atque vn-
 diquaque silicatæ reperiuntur, qui potissi-
 mus est vniuersæ gentis, & præstantia ad-
 mirabili planè visendus labor. Pontium
 insuper magnitudo, artificio memorabilis,
 quorum quidam nauibus sunt inædificati,
 ut apud nos Hispalensis, præsertim ubi im-
 mensi fuerint atque profundi fluuij. In vr-

*be Fuchione turris cernitur ante Regij rationariorum Praefecti edes, omnes, ut, qui viderunt, confirmant, Romanorum stru-
 cturas superans; quadraginta columnis in-
 nititur, singulis solido ex lapide: eoq; cra-
 stitudinis, & longitudinis, cum dicentibus
 stupenda, tum audientibus incredibilis. Hec
 igitur silentio praetermittere, quam pluribus
 verbis circumstantijsq; explicare, satius fu-
 erit, quod, in ceteris etiam, id genus, occur-
 rentibus rebus, incerto potissimum autore,
 aut narratione parum constanti faciendum
 mihi censeo. Angustiae quaedam, siue murus
 in Chinarum Regno inuenitur, longitudi-
 ne quingentorum milliarium; qui ad Ochi-
 on urbem, duos inter altos asperosq; montes
 Silam, incipit, uniuersam inde regionem ab
 occasu ad ortum usque penetrans, à Zinzo-
 nio Rege constructus, munitio contra incur-
 santes Scythas, cum queis tum bellum Zin-
 zonius gerebat. His enim finibus, atque v-
 nico hoc termino à Tartaris China discerni-
 tur. Horum tamen milliarium CCCXX.
 natura ipsa efformauit, altissimis quibus-
 dam montibus coarctatis: Vacuum deinde
 inter*

inter montes spatium milliarium octoginta
 murus manu factus occludit: Is quadratis
 constat lapidibus, orgyas in fundamenti la-
 titudine VII. bis totidem habet in altitudi-
 ne; sumpto à mari in Cantone provincia
 initio, per Pagiam & Cansaiam exurgens,
 in Susuana desinit. Zinzonius Rex tanti la-
 boris structura perficiunda, tertium quem-
 que, interdum etiam è quinis duos, totius
 Regni incolarum, ad opus adigebat. Ac et-
 si sanè popularium pro se quisque opportu-
 nissimum quemlibet, quàm proximè operi ad-
 esse posset, Tocum delegisset, plerique tamen
 è remotioribus terris adciti, partim longin-
 quitate itineris, partim aëris dissimilitu-
 dine passim moriebantur. Hæc igitur su-
 perba moles seditioni ansam præbuit, qua
 Rex unà cum Agurio filio, quadra-
 gesimo imperij sui anno inter-
 fectus est, ut postea
 fusius dice-
 mus.

De

60 DE REGNO CHINA
De forma corporis, facie, ve-
stibus Chinarum, & vi-
uendi institutis.

CAP. X.

Viri fœminæq; in his regionibus for-
ma, specie, & salubritate corporis ne-
mini concedunt: statura, grandioribus,
quàm pusillis propiores. Faciem plerunque
habent latam, oculos exiguos, nares resimos,
barbas, præter pilos quosdam, mento depen-
dentes, nullas, tametsi quidam oculis sunt
grandioribus, & barba vultuq; elegantio-
ri, sed pauci admodum, si cæterorum spectes
multitudinem; & hos quidem è peregrinis
nationibus oriundos existimant, quæ priscis
temporibus (cùm & exteris ad Chinas, &
his ad illos aditus pateret) in Chinam ve-
nientes, ibi manserint, & cùm suis maiori-
bus confusa fuerint. Cantonenses, qui cali-
dam plagam incolunt, colore Indos referunt;
mediæ regionis habitatores albicant, pallent,
& subflauescunt, quemadmodum Germa-
ni, Itali & Hispani; Lana manu promissio-
res,

res, dextra curtos unguis producunt: crines
 prolixos magna cura nutriunt, quòd inepta
 superstitione (cuiusmodi etiam de ungui-
 bus persuasio est) capillis in cælum se attra-
 ctum iri opinantur, ideò eos cingulis qui-
 busdam affabrè factis, aciculas aureas ha-
 bentibus, supra caput constringunt. Prima-
 tes & nobiles serico vestiuntur, varij colo-
 ris, pulchritudine incomparabili; plebs &
 tenuiores sericis & ipsi vestibus, sed mino-
 ris pretij, utuntur, gausapinis nimirum aut
 xylinis, quibus maximè abundant, easq;
 haud difficulter ut in plaga calore non ni-
 miùm infesta, ferre possunt. Aliud panni ge-
 nus nullum texunt, quantumvis lana sit a-
 pud ipsos ingens & copia & vilitas. Tu-
 nicis induuntur, quæ maiorum nostrorum
 more frequentes & oblongas habent plicas,
 scissurasq; aliquot amplas, subtus, globulis
 aureis, versus sinistrum latus commissas,
 manicas gestant patulas & laxas. Tunicis
 superinduunt cuculliones aut togas talaris,
 pro cuiusque opibus, nostris penè similes, nisi
 quòd manicas habent laxiores. Regia stirpe
 orti, aut ad altiorem dignitatis gradū pro-
 uecti,

*uecti, habitu utuntur à cæteris nobilibus
 diuerso, hæctenus, ut, cum his oras tantum
 vestium auro & argento ambire liceat, illi,
 tunicas Zonasq; eiusmodi metallis inter-
 textas, & celatas gestent. Calceos optime
 factos, ocreas, elegantes holosericas & scul-
 poneas, habent. Hyeme, quamuis ijs in locis
 admodum clementi, tunicas induunt, &
 lenas, pellibus Zabellinis potissimum subful-
 tas, quarum magnus apud ipsos, ut supra
 dixi, est numerus: ijs collum etiam inuolue-
 re solent. Cælibes capillos supra frontem, in
 duas partes discriminatos, altioresq; pileos
 deferunt, ut ab vxoratis internoscantur.
 Muliebres vestes diligenter admodum con-
 fecta, Hispanicis similes sunt. Monilibus
 utuntur fœmine, varia forma, aureis &
 gemmeis, genere item quodam pallularum
 laxè manicatarum. Segmentatis præterea
 vestibus, sericis, & patagijs ornantur, quæ
 cum bonitate excellunt, tum leui pecunia
 (ut antea dixi) emuntur. Sericum non
 rasum, & gausape pauperum vestimentis
 seruiunt: comas pulchras alunt, quas in-
 signi arte componunt, supraq; caput tenia-
 latio-*

latiore serica, margaritis & gemmis ornata, peruenustè colligunt: sandaliorum quoque illis, & alicubi calorum usus est. Pedum breuitatem magnoperè probant, quo fit ut eos infantibus arctè colligent, ut scilicet breues maneant. Eos enim qui breuiusculos habent pedeis, alijs agiliores esse existimant. Mulierum honestatis, & pudicitie studium ingens; nunquam aut è fenestris prospectat, aut ante adium limen conspiciuntur: Si vir conuiuiam fortè adduxerit, rarissimè prodeunt, neque mensa adsident, nisi conuiua propinquus, aut aliàs familia illi sit notissimus. Parentes, aut cognatos, nisi lecticis lata, non inuisunt. Eas quatuor gestant lecticarij, à lateribus hinc inde, crassis quibusdã funiculis aureis, argenteis, aut sericis obligatas: hoc modo cum ipsa cunctos obuios itinere spectent, à nemine spectantur; multos præterea circum famulos cursitantes habent. Primariæ igitur in publico vix unquam cernuntur, usque adeò ab omnium conspectu amota, ac si planè nulle essent. Ingenio sexus uterque valet; nendi & sculpendi artificijs, atque.

atque toreutice & cœlatura magnopere delectantur: eximia pingendi arte, topiariaq; peritia supra modum insignes, frutices, arbusta, aues, varij generis, eleganter effingunt: exemplo sunt cista, & tabula à Chinis ad nos delata, quarum vnam vidi, à tribuno militum Ribera, prætore Manigliano anno M. D. XXCII. Olyssipponem allatam, de cuius præstantia & pulchritudine, hoc dixisse satis sit, quòd non solum cunctis aspicientibus, sed & ipsi in primis (quod rarissimum) Hispaniarum Regi, vt & alijs eius artis peritissimis; admirandum opus videretur. Inuenta alia China habent stupenda, eaq; permulta, vnde, etsi vehiculis, curribusq; tota passim regione abundant; adinuenerunt tamen rationem, quà vento velisq; terra ferrentur, tanta nauigiorum (vt sic dicam) commoditate, vt motu perquam sint facilia. Quod licet verissimum sit, & ab ijs, qui ipsimet viderunt, confirmetur, eò tamen credibilius est, quia & apud Indos, & apud Lusitanos, in linteis vasisq; quæ Porcellana vocantur, & à Chinis ad illos deferuntur, huiusmodi vehes depi-

Etæ

*Et e reperiuntur, quam picturam minime
 vanam esse arbitror. Sunt etiam China in
 mercatura exercenda, eius sagacitatis atq;
 solertie, ut vel minima suas quæque in par-
 tes tribuere norint. Qui negotiatorum ta-
 bernas habent, (quorum magnus est singu-
 lis in urbibus numerus) ij valuis tabulam
 adpendunt, omnium quas venum exponunt,
 mercium indicem, quarum pleræque tela
 sunt aureæ, argenteæ, sericæ, varij generis,
 versicolores, miræ venustatis. Egentiores
 pannos gausapinos, xylinos, linteos, varia
 tincturæ, vili omnia vèdunt, tam ob mer-
 cium, quàm ob artificum eas parantium,
 multitudinem; ut propolæ ita etiam Phar-
 macopole & herbarij, eadem de caussa ta-
 bulas valuis adfigere solent suarum merci-
 um titulis inscriptas. Sunt & officinæ qua-
 dam, ubi fictilia vasa (Porcellana vocant)
 venundantur, variæ formæ atque coloris,
 ut rubra, viridia, inaurata, flaua, quæ tam
 parui æstimantur, ut, quinquaginta qua-
 tuor numis realibus aut octo bacijs nostra-
 tibus (viti vocantur) emi possint. Fiunt è
 dura terra cretosa; eam contusam & made-
 factam,*

factam in arcam conijciunt lapideam, aut lateritiam, aqua plenam, & humorem imbibere patiuntur, donec diffluat, & in subtilem quandam materiam aquis supernatantem abeat, è qua tenerrima vasa effinguntur: minoris nota sunt, quæ ex eo, quod fundo inhaeret, conficiuntur, eoq; magis degenerant, quò crassior in imo & deterior fex subsederit; eandem cum nostratibus formam habent, inaurari, & quocunque libet colore, infici possunt, indelebili. Statim ubi formata sunt, fornacibus immissa percoquuntur; hoc ita se habere experiètia testatur, & propius à vero abest, quàm quod Odoardus Barbosa libro quodam Italica lingua scripto, porcellana ex ostreis, quæ centum annis sub terra latuerint, & alijs huiuscemodi commixtis materijs, formari autumat. Horum præstantissima atque pulcherrima, è Chinarum Regno non aueruntur, quòd Regis & Primatum vsui dicata sint, neque elegantia chrySTALLINIS cedant: Optima fiunt in Susuana prouincia. Suus item per vniuersam regionem cuique opificio destinatus vicus est, quod qui non tractat, habita-

re illic non ausit. Ad caput itaque vici aliquius habitantem artificem si noris, inde ad calcem usque, omnes illius incolas eisdem operis distineri noueris. Filij certa lege idem vitæ genus, quod parentes instituerant, persequi coguntur, neque nisi permissu magistratus, id mutare audent: diuitibus tamen, manuarias artes, si per se nolint, per vicarios in tabernis suos exercere concessum est. Excellentes igitur & præclaros in quouis huiusmodi viuendi instituto artifices illic reperiri necesse est, ut qui à teneris unguiculis ijs in laboribus quasi nascantur, imbuantur, atque occupentur: argumento sunt multa, affabrè eleganti manufacta, quæ à China Manigliam, & ad Indos Lusitanosq; deportantur. Quod ad monetam attinet, apud gentes hæc aurum & argentum in usu est, verum non signatum pondere examinantur. Suam itaque secum quisque libram monetariam circumfert, simulq; ad quotidianas scilicet expensas, auri & argenti partes aliquot: Maioribus verò pecuniarum summis adpendendis, publicæ in foro, stateræ, pōderaq; adhibetur, summa cū æquitate, & ingenti magistratuū in hoc negotio sollicitu-

*dine. In Chichieone prouincia, areū quoddā
signatum numisma habetur, sed id in ea tā-
tum ditioe locum habet.*

NARRATIO-
NIS HISTORICAE
DE REGNO CHINARVM;
qua religio, cultus idolorum, a-
liique memorabiles & stu-
pendi ritus descri-
buntur,

LIBER II.

De multitudine idolorum,
quibus diuinos honores Chineses
exhibent: formaque quorundam &
effigie, quibus Christiana re-
ligio adumbratur.

CAP. I.

*N duabus prouincijs Paghia
& Tolanchia (in quibus ut
diximus, ordinaria Regum
sedes*

sedes est, quòd Scythis antiquis ipsorum hostibus proxima sint, & nobiliora illic quàm in cæteris Regni ditioribus omnibus, incolarum ingenia, maiorq; morum comitas) inter Chinarum idola, vnum, peregrinæ admodum, stupendæq; reperitur formæ, quod neque ipsi diffitentur, & religiosè admodum id venerantur. Corpus vnum est, tria humeris imposita habens capita, directò sese mutuò inspicientia; quo designari aiunt; tres hosce eiusdem perpetuò esse sententiæ, atque idem semper & velle & nolle. Hæc designatio, si ad Christianæ persuasionis regulam examinetur, non ineptè ad mysterium summæ trinitatis referri potest, quam nos adoramus, fideq; certa colimus. Iam si alias quoque harum gentium carimonias, sacrorumq; ritus, quæ à sancto & Catholico religionis nostræ cultu parum differunt, his addiderimus, à vero non alienum esse videbitur, D. Thomam Apostolum, sacris eas concionibus erudisse. Nam è vita D. Thomæ, quæ descripta exstat, intelligitur, eum almo afflatum spiritu, cum Parthis, Medis, Persis, Brachmanis, alijsq; nationibus san-

etissima nostri dogmatis instituta depra-
dicasset, in Indiam postea abyssse, & in vrbe
Calamina, quòd in pio ea docendi proposito
perseueraret, morte adfectum esse, cumq; du-
bio procul præcipuam tum adoranda Tria-
dos, mentionem fecisset; inde perpetuò quasi
tanta admonitionis monumento, effigie a-
puud Chinas eiusmodi, atq; imaginè cõspici,
licet populus diuturno & multiplici errore,
inaniumq; numinum stolido cultu fascina-
tus, eam quam dixi, significationem planè
ignoret: quod tamen eò credibilius esse, aut
certè fieri posse videtur, quoniam in Arme-
niorum libris, quorum magna apud Chinas
fides est, traditur D. Thomam per China-
rum terras iter fecisse, cum in Indiam profi-
cisceretur, ubi interfectus est, eoq; in itine-
re, Christiana illis placita denunciaasse, quã-
uis exiguo cum fructu, seu successu, quòd
gens bellis tum implicaretur: illinc itaque
discedentem, per paucos popularium, cælesti
doctrina imbutos, salutaribusq; aquis ab-
lutos, reliquisse, qui, si res ferret, eadem alios
docerent, & per vniuersam porrò regionem
propagarent. Imò, ad ea, quæ attulimus, ad-
stru-

struenda; aiunt; quasdam apud ipsos picturas reperiri, quæ iconas seu simulachra duodecim Apostolorum referant; licet incola, quos nam ille designet, interrogati, de Philosophis quibusdam, autoritate, sapientiâq; excellentibus nescio quid inferant, qui bene & cum virtute inter homines vitam egerint, cælestesq; postea genij sint effecti. Mulierem præterea pingere solent, quæ infantem gestat; hanc inniolata virginitate peperisse dicunt, & præpotentis cuiusdam Regis fuisse filiam, tanto integritatis studio, ut vitam nullius unquam criminis labe adspersam, inter mortales degeret: Imaginem igitur eius summo in honore habent, & religiosa prece colunt, quamvis arcanam rei vim omninò nesciant. Eum in modum, F. Gaspar Cruceius Lusitanus, familie Dominicana (quem quibusdam nostræ historie locis, sequimur, tanquam eum qui Cantone fuerit, & multa horum breuiter, verèq; descripsit) narrat; se, cum aliquando, in immensi cuiusdam atque præalti fluuij parua quadam Insula esset, ædificium ibi vidisse, cænoby forma,

ab eius regionis sacerdotibus constructum, quod cum noua & insueta uisendi cupiditate, intrasset, præter alia, sacrarium eleganter exornatum reperisse, ad quod gradibus aliquot adscendendum erat, ferreis inauratis clathris obseptum, aram in eo precioso tapete stratam in medio insigniter elaboratum fœminæ simulachrum sustinuisse, cuius collum brachijs infans amplecteretur, accensamq; ante eos lampadem pependisse. Quo inopinato aspectu exterritum, quæsisse, cuius imago esset; neminem verò, certum quidquam, præter id quod supra retuli, respondere potuisse. Tantò magis ergo coniectari libet, Diuum Thomam regiones hæc peragrassè, & diuinas ad populum conciones habuisse, cum tot ijs locis indicia, umbram quasi quandam, illic uero olim cultu adorati Dei referentia, remanserint, hodieq; supersint. Alijs prætereà innumeris erroribus China inuoluuntur, qui quidem, quòd nihil rationis habeant, defendi nullo prætextu possunt, de quibus, suo loco, postea pluribus agemus.

Plura de Chinarum religione & idolomania.

CAP. II.

PRæter eos, quos huc usq; recensui, multis quoque alijs detestandis erroribus atque opinionibus, peruicax hæc, inanum Deorū venerationi dedita gens, (aliàs cū prudentissima ciuitatis suæ moderatione, tum mirifica, quibuscunque in artibus, ingenij sagacitate laudabilis) laborat, ijsq; tam absurdis, vt eorum cogitatione, nullius non animus meritò cohorrescat, quamuis, si consideremus eam præclaro Christianæ fidei lumine haud illustratam esse, minus in admirationem rapiamur, absque quo vel acutissimorum hominum subtilissima ingenia pessum eunt. Omnium rerum, tam ætabilium, quàm earum, quæ fugiūt aciem, creationem, cælo adscribunt, quod primo suarum literarum charactere depingunt, & potestatem superiorum omnium habere autumant, suaq; lingua, Laocon Zautei, hoc est, magni Dei Vicarium, adpellant, præcipuum id, post solem, Chinarum numen, in-

creatum, & absque principio, corporis ex-
pers, spiritum esse opinantur. Alius quidam
Cansais dictus, eiusdem, cum priori, natu-
re, spiritus, in hac inferiora, ut ipsi censent,
imperium exercet, quē penes ortus obitusq;
humani est arbitrium. Tres huic alti subit-
ciuntur, quibus curarum partem delegare
solet; quorum Tansquamus pluuiis, & tel-
luri aquis irrigandae; Teiquamus matrona-
rum partibus tuendis, rebus bellicis, semi-
nibus, frugibus, & terra nascentibus; Zui-
quamus Oceano, nauigantibusq;, sunt pre-
positi. His sacra China faciunt, à singulis ea
petētes, quae largiendi ex officio ipsis ius est,
edulia, thus, incensos odores, donaria, seric-
as, altaribus ornandis, umbellas offerunt,
magna grauitate comœdias aliquot ad si-
mulachrum Dei se acturos pollicentur, ut
sunt huiusmodi actionum longè peritissimi.
Multi præterea qui animi fortitudine,
multiplici artium cognitione, fœlici indolis
acrimonia, aut singulari vitæ austeritate,
atque erga omneis innocentia, ceteros, dum
in humanis degerent, anteissent, apud ipsos
Diui habentur, Pausaos seu beatos vocant,

Cacodemonem etiam sacrificiis placant, nõ
 eò quòd malum eum damnatumq; esse nesci-
 ant; sed, ne quid detrimeti vitæ fortunisue
 adferat. Diuorum quos venerantur, ingens
 multitudo, vel peculiari libro percensenda
 esset, sed quia breuitati studeo, omisis-
 ceteris, trium tantum primariorum men-
 tionem faciam, quos, eximio, quo supra dixi
 modo, honore prosequuntur. Primum Si-
 thian nomine, è regno Trauteico, occasum
 versus sito, ad se venisse, aiunt, cælibis au-
 torem vitæ, quæ ipsorum ritu initiatis, v-
 triusque sexus, admodum frequens est; eius
 exemplo crines nullos alunt, & leges ab ipso
 præscriptas acatè obseruant, vt postea dice-
 mus. Altera, Dina, Quanina dicitur; hæc
 Zontonis Regis filia, patri eam, vti antea
 binas Quanina sorores, elocare volenti, mo-
 rē gerere noluit, q̄ perpetuã se cælo vouisse
 castitatem obtenderet. Iratus ille, in certum
 quendam locum, instar solitarii secessus,
 miseram relegat, vbi aquas haurire, ligna
 comportare, hortum expurgare colereq; co-
 gebatur. Multa hinc subiiciunt fabulosa
 Chinæ atque ridicula; Simias montibus
 descendentes, laborum partem capeßere,
 diuos

diuos aquis hauriendis loco virginis occu-
 pari, aues rostris hortum expurgare, feras è
 syluis ligna cõgerere: Regem verò parentem,
 cùm arbitraretur veneficijs ab ea, damna-
 tisq; artibus hæc patrari (quod sanè, ni falsa
 sint, quæ isti dicunt, credere lubet) locum,
 ubi filia degebat, exuri iussisse; ipsam verò,
 cùm videret incendiij sese caussam esse, arre-
 pto, quo crines discriminare solebat, crasso
 argenteo discerniculo, mortem sibi consci-
 scere voluisse, sed inexpectatò ingenti imbre
 ignem extinctum, ipsam illinc aufugisse, &
 in monte quodam sese oculuisse, ibiq; per-
 sanctè vixisse; patrem ob admissum in eam
 facinus, toto corpore lepra infectum, atque
 à vermibus corrosum, vsque adeò, vt de sa-
 lute eius medici desperarent, à filia (quæ
 morbum diuinatione præsenferat) domum
 redeunte, integræ valetudini restitutum,
 veniam, ab ea, sceleris, multis, penitentia,
 & mutati in melius animi, signis editis,
 suppliciter petÿsse, atque iamiam eam ado-
 rare voluisse; Quanimam, cùm tantũ hono-
 rem diu frustra recusasset, tãdem ante ima-
 ginem quandam consedissee, vt scilicet huic,

non sibi, prece supplicatum esse videretur. Eam igitur in sanctissimis numerant, utq; in caelo (ubi ipsis censentibus, auum agit) intercessione sua impunitatem flagitiorum ipsis impetret, obsecrant.

Tertia caelitem, & ipsa faeminini generis, à Chinis inter diuos culta, Cuchi, quodam prouinciae Ochiamiae tractu, oriunda, Neoma dicitur. Hanc primarij cuiusdam viri filiam fuisse dicitant, cumq; nubere cuiquam nollet, in insulam quandam è regione Ingoe sitam, diffugisse, ibiq; vitam longo tempore duriter atque asperè actam, summa cum abstinentiae laude finisse, multis, dum viueret, editis miraculis: Ideò autem ab illis in caelestium album est relata. Nam, cum quidam regiae classis imperator, cui Campo nomen erat, belli gerendi ergò, aliquando vicinum in regnum contendens, cum vniuerso adparatu ad Buim adpulisset, anchoras nautae, cum abire inde vellèt, insperatò soluere nequiverunt: cuius rei causam, cum ignorarent; Neomam illis insidentem conspexere. Dux eam accedens, eius belli curam sibi à Rege suo commissam esse

esse ostendebat, petebatq; si vera esset, san-
 ctimonie ipsius fama, consilium sibi ut im-
 partiretur, quidnam faciendum iudicaret?
 Ipsa si victoria potiri vellet, sese vnà abdu-
 ceret, monuit. Paruit ille; At, hostes, eius,
 quam præfectus Principi suo subiicere cona-
 batur, regionis incole, Magie & veneficio-
 rum perquam periti, oleo in mare effuso, eã
 oculis speciem obfundebant, ut omneis na-
 ues, medio in igni stare videretur: tum Ne-
 oma paribus Magicarum artium præsidijs,
 conatus hostiũ & coniurationes elusit, atq;
 dissoluit, laboresq; omneis & adparationes
 irritas reddidit, nec quidquã inde China
 detrimẽti cœperunt. Miraculosum hoc du-
 ci visum: cogitabat igitur, ut prudentẽ de-
 cuit, fœminam hanc, alijs etiam in rebus,
 ubi foret occasio, magno Chinis vsui futu-
 ram, quoque magis, quam de ipsius insigni
 artium peritia opinionem conceperat, con-
 firmaret: iussit lignum aridum, quod ipse
 manu gestabat, viride ut redderet, hoc si
 integritatis Neomæ exemplũ Regi attulisset,
 ab illo eum pro Diua adoratum iri. Cõtinuò
 mulier non viride solùm, sed & suaucolen-
 tissi-

missimum lignum reddidit. In nauim itaque receptam præfectus in puppi collocavit, & cum felici navigatione in patriam redisset, beneficium id Neomæ acceptum tulit. Vnde imaginem eius nauæ in puppi collocatam, semper venerantur, eiq; tanquam Diuæ sacrificant. Atque hi tres Chinarum primarii diui sunt, præter innumera penè alia, quæ in eorum fanis atque altaribus conspiciuntur, inaurata signa. Hieronymum profectò Marinum, Herradæ comitem, virum fide dignum, qui de compluribus, quæ hac describo historia, certum me effecit, dicere audiui; in vnicâ sese Insula Prouinciæ Auchieonis, vltra centum duodecim simulachra numerasse, præter ea, quæ passim per vicos atque vias, tam intra, quam extra vrbes, occurrant: quamuis interdum parum honorificè à ciuibus tractentur, vt in sequentibus capitibus demonstrabitur. Atque adeò clarum hinc est, eos, qui certitudinem sanctæ, & Catholicæ religionis nostræ, quam Romana profitetur & docet Ecclesia, non agnoscant, erroribus atque Idololatriæ esse obnoxios.

Quàm

Quàm parui Chinæ idola
sua faciant.

CAP. III.

Miseri hi idololatre tàm parui suos faciunt inaneis Deos, ut sperandum sit, eos, ubi Christianæ institutionis legibus imbuti fuerint, cunctis superstitionibus facile renūciaturos, sortilegijs præsertim, genti quàm familiaribus, cum alioqui ingeniosa docilisq; sit. Is enim, quem dixi, Dominicanæ familie Theologus, narrabat; sese quâdoque Cantone in delubrum quoddam venisse, cum idolis litarent, atq; diuina emulatione percitum, imagines quasdam humo prostrauisse, id cum sacrificaturis vindicandum facinus, & antehac inauditum videretur, insano eos furore in sese irruisse, necemq; sibi intentasse, rogasse verò se, audirent prius, quàm interficerent: primarijs, qui tùm aderant, iustas preces visas, populoq; pacato, cum pmissum esset, ita sese verba fecisse: Cùm Deus cæli terræq; conditor, tanta in eos ingenij & prudentiæ dona contulerit, quibus, nulli, vel clarissimarum atque
inge-

ingeniosissimarum nationum, secūdi essent, rectè utique facturos, si operam dederint, ne tantis summæ maiestatis beneficiis abutantur, aut ea tam flocciendant, ut propterea saxa & ligna diuino cultu digna, existiment, rationis sensusq; expertia, quæq; meliora esse nequirent, quàm ab opificibus essent efficta; quam ob rem æquum videri, homines à simulachris potius adorari atque coli, qui eorum sint autores, quàm simulachra ab hominibus. His & similibus argumentis, mitigatos populares, tantum ostendisse: hanc admonitionem nō solum in optimam partem se accipere, sed & longè habere gratissimam, addita excusatione, de nullo vnquam errore quem litationibus hisce committerent, à quoquam fuisse admonitos, aut edoctos: In huiusce rei testimoniū, imaginibus, uti humi, quædam etiam cōfractæ, iacebant, relictis, sacerdotem, quem diximus, nostrum in hospitium vsque suum honorificè deduxere. Hinc non abs re colligimus, regnum hoc ope immortalis Dei, facilè ad obseruantiam sanctæ Catholicæ sedis adductum iri, si splendido diuinorum oraculo-

F

lorum

lorū lumine ostium veritatis genti aperia-
 tur, vanissimis detestabilium geniorum
 prestigijs occlusum, à quibus & ipse Rex, &
 quicumque ei sunt ab officijs, Optimatesq;
 omneis persuasi sunt, ne nouum vllum aut
 peregrinum sacrorum genus admittant,
 quòd qui sine expressa Regis permissione au-
 sit, capite fortunisq; omnibus, atrocissimo
 supplicio, euertitur: aliàs haud dubiè natio
 hæc ad vanos inaniū numinum, (quæ qui-
 dem per sese, quemadmodum demonstraui-
 mus, haud magni facit) cultus deserendos,
 perfacile impelli posset, æquo planè animo
 pias de imbecillitate sua admonitiones latu-
 ra, præsertim, vbi, quantò Christiana sacra,
 vanissimis superstitionibus suis atque ne-
 fandis ritibus præstantiora sint, intellexe-
 rit; præter hæc etiam ad suscipienda ea atq;
 obseruanda admodum procliuis; exemplo
 sunt multi Chinarum, ij cum primis, qui
 in vrbe Philippinarum Insularum Mani-
 glia salutaribus vndis abluuntur, relictaq;
 patria, penates eò suos transferunt, ne id
 scilicet negligant, quod ad veram animi
 beatitudinem consequendam, potissimum
 facere

facere ipsis videtur; quæ res facit, ut qui ex illis dogma nostrum susceperint, religioni omnino deditissimi sint.

De sortilegijs, apud Chinas in
ferio quouis negotio suscipi-
endo vsitatis, & quomodo
Cacodæmonem in-
uocent.

CAP. IV.

INter alia, quibus China miserè laborant, superstitionum vitia; magnam sortilegijs cum primis atque augurijs tanquam rei certissime, minimeq; fallaci, fidem adhibent, certo, potissimum, sortium generi, quo, quando negotij causâ suscipiendum iter est, plerunque uti solent: Item, quando filios filiasue elocant, quando mutuum dant, emunt; cambiunt; aut negotiantur; quidquid denique incæptent, cuius euentus dubius atque incertus videatur; in his inquam omnibus ad sortilegia confugiunt:

Sortes verò alias nullas habent, quàm duo fragmenta ligni, duabus dimidiatis nucibus similia, vno latere, rotunda atque tornata, altero, lata & plana; tenuiq; filo colligata; ex his ante simulachrum in medium coniectis, fœliciter ne an secus cesurum sit ipsorum propositum, negotium, iterue, diuinare solent, & insignibus caremonijs, blandissimisq; verbis, Deo suo supplicant, vt fœlix esse quod cœptant, & fortunatum velit, inuicem illi fercula, altarium ornamenta, aliudue quidpiam preciosum promittunt: Si iactæ sortes ita ceciderint, vt latior planiorq; pars superior fiat, aut alterum è fragmentis in planam, alterum in rotundio rem partem concidat, id verò pro infœlici omne habet, versiq; ad imaginem, multis eam verborum contumelijs, conuitijsq; acribus confectantur, furciferum, nebulonem, aliaq; huiusmodi infamia nomina ingeminantes; vbi iam satirarum, blanditias priores repetunt, petunt veniam, plura quàm prius, donaria promittunt, quòd iam secundo rem scilicet sortium iactum sperent; quas mox denuò mittunt, atque si addixerint, laudes
gra-

gratesq; in idolum congerunt, & promissis accumulunt. Si abdixerint, prioribus miserum simulachrum probris exagitant: si res cuius euentum sciscitantur, maioris fortè momenti sit, sortesq; improspera edantur, arreptas humi affligunt, pedibus conculcāt, in aquas aut ignes proyiciunt, atq; aliquandiu ustulant; interdum tam diu cadunt, donec rotunda sortium pars supernè procidat, qui casus fœlicem propositi exitum denunciat: tùm verò sortibus prosperè iactis, ingentem in letitiam, hilari cantu, laudibusq; innumeris effunduntur, & in honorem Deorum, pullis, anatibus, oryza cocta, syncipite elixo, & frondibus coronato (quod edulij genus pluris quàm alia omnia estimant) ingenti item vini cantharo, faciunt, hoc modo, vt volucris rostrorum aciem, & unguis, syncipiti etiam rostrum abscindant, omniaq; vnà cum aliquot oryzae granis in patinam coniecta, & vino adspersa super aram collocent, reliquum tandem ipsimet ante simulachrum, magna cum letitia atque hilaritate comedant. Aliud prætereà sortilegij genus huiusmodi apud illos in usu

est; paruula ligna multa in ollam conijciunt, chartulis aliquot impuris, circum ligata: tum ubi ea diu multumq; versando commiscuerint, puerum aliquem unum educere iubent, si chartulam inuenerint, ea à litera incipientem, quæ bacillo inscripta est, totum, quod in manibus habent negotium, eius literæ sensu successurum sibi arbitrantur. Ad hæc omnes hi populi, quotiescunque calamitas aliqua aut erumna in ipsos ingruit, quemadmodum nos tunc Dei Opt. Max. opem implorare & solemus, & debemus, ita ipsi ad Cacodæmonem confugiunt, de rebus suis sæpè cum eo colloquuntur, aduocant illum, consilium, auxilium, miseriarum remedium aut finem supplices exposcunt, ut fecerunt spectante R. P. Petro Aluaro, Franciscanæ familiæ cœnobiorum Coryphæo, cum is anno Virginei partus M. D. XXC. è China reuerteretur, ut in descriptione itineris illius porro demonstrabimus. Tali autem ritu atque modo Cacodæmonem inuocant. Quidam ex ipsis facie pronus in terram procumbit, alius adstans, quædam cantans, è libro legit; circumstantium,

tium pars ei respondent, tintinnabulis sonum edunt, tympanis crepitant; intercà, qui humi iacet, vultu totoq; corporis habitu horrendo atque atroci, eos edit gestus, è quibus eum à Dæmone obsideri, manifestum fit. Tum demum de rebus suis sciscitantes, oraculum ab Dæmone petunt: respondet fanaticus, pleraque mentiens, meandris tamen interpretationum mendacium, ut aliud responsum fuisse videatur, inuoluit: semper ferè, aut voce consultoribus respondet, aut scripto, quod tum, cum à fanatico, sermonem extorquere nequeunt, hoc modo exigunt: peristromati rubro in solum expanso, aliquid oryzae inijciunt, quam deinde complanant, postea cuidam scribendi ignaro, lignum quodpiam in manus tradunt; circumstantes cantillant, nolisq; ut in prius descripta adoratione seu execratione fecerunt, tinniūt: mox paulò Cacodæmon, eum, qui lignum manu gestat, sensim occupat; is, eo ligno in oryzam efformat characteres, quos ceteri depingunt, colligunt inde in verba literas, è quibus coniunctis respon-

tionem ad interrogata eliciunt, quamuis, plerumque, ut dixi, mendacem & falsam, cum ab ipso mendaciorum omnium parente proficiscatur, qui licet interdum vera etiam dicat, non id tamen veritatis studio facit, sed ut specie veri homines sexcentis mendacis decipiat: atque huiusmodi sortilegijs & detestanda Cacodemonis inuocatione, nihil apud hosce populos frequentius, nihil est usitatius.

Quid de initio mundi, & creatione hominis, Chinæ sentiant.

CAP. V.

Quantumuis China ea natura atq; indolis sagacitate præstent, ut alias ad sese collatas gentes, cæcas esse arbitrentur, exceptis Hispanis, quos nuper admodum noscitate cæperunt, licet etiam tam physices, quam moralis Philosophiæ, Astrologiæ etiã, seu syderum scientiæ, gnari sint (eiusmodi enim artes publicè apud ipsos docentur) in
va-

Varias tamen propendent absurdas de ortu
 mundi, hominisq; creatione, opiniones; qua-
 rum quasdam ex ipsorummet libris, eo po-
 tissimum, qui de origine mundi inscribitur,
 hoc capite describemus. Primus Chinarum
 error est, quod aiunt, cælum, terram, aquas
 ab eterno chaos & rudẽ fuisse indigestamq;
 materiem, sed quendam, qui in cælo degat,
 Tain nomine, insigni arte à cælo terram se-
 gregasse, illud in altum discessisse, hanc, pro
 natura sua, in eum, ubi nunc sit, locum,
 gravitate latam & pondere. Addunt Tain
 hunc, ex nihilo, virum, qui Panzon, fami-
 namq; quæ Panzona dicebatur, condidisse; à
 Panzone, cui eam Tais potestatem dederat,
 Tanomum quendam, tredecimq; illius fra-
 tres, etiam è nihilo creatos; Tanomum tanti
 fuisse acuminis, ut singulis rebus creatis sua
 imponeret nomina, quæ earum vis, quæ na-
 tura, quis omnibus ad morbos usus esset, quas
 utilitates mortales inde percipere possent,
 perdocte cuncta Taine, calleret. Hunc,
 fratresq; porro multos habuisse filios; è quibus
 maximus natu Teiëcomus, duodecim; duo-
 denum vetustissimus Tuuncomus novem,

cætera denique fratrum turba ingentem i-
 berorum numerum genuerint, atque hoc
 hominum genus posterosq; innumerabiles
 durasse Chinæ arbitrantur annorum plus
 nonaginta millibus; Tai inde primum ma-
 ris & fœminæ conditorem vniuersam ho-
 minum stirpem deleuisse, iniuriæ cuiusdam,
 sibi ab ipsis illatæ vlciscendæ causâ, simul
 odio atque inuidia percitum, quod tot ab
 sese iam artes didicissent, vt insigni earum
 scientia ipso Tai nequiquam inferiores esse
 viderentur, neque tamen, quod cum ab eo
 docerentur, facturos se promiserant, pro
 domino eum suo agnoscere vellent. Postea,
 cælum corruisse Chinæ aiunt, & à Tai
 subleuatum, qui secundò tum hominem cre-
 auerit, quem LoZiZam vocarit: LoZiZam
 duo habuisse cornua, persuauem odorem ex-
 halantia, è quo prognati sint sexus vtrius-
 que non pauci; illum dehinc disparuisse in-
 genti marium & fœminarum multitudine
 post se relicta, è quæis, quæ hodie terras colit
 humana gens, originem traxerit. Primum
 LoZiZami filium AZalanum annis vixisse
 nongentis. Deinde à cælo creatum esse quen-
 dans

dam nomine *Azionem*, matre *Lutina*, solo aspectu capitis *leonini*, in caelo stantis concipiente, filiumq; *Truchina*, *Sciantonis* Provinciae loco, enixa; eum vixisse annis octingentis. Secutum alium, *Vsaonem* dictum, in orbem iam hominibus undique plenum aduentasse, victu usum ferino atque aspero, docuisse mortales, tecta ex arboribus struere, in quibus ab ferarum saevitia sese tuerentur, quae magnis eos detrimentis afficiebant, compluresq; interimebant; vestariam quoque artem adinuenisse. *Vsaoni* superuenisse *Hunquin*; ignem, ab hoc, usumque eius, cibos coquendi, emendi, vendendi, permutandi, commonstratam rationem: in negotiationibus, eum fuisse tunc morem observatum, ut certis nodis, funiculo cuidam innexis, inuicem, quid vellent, exprimerent, quod ea tempestate literarum forma nemini dum essent cognita. Mulierem postea quandam (*Hauzibonem* eam vocant) aiunt filium peperisse *Ochieuteum*; hunc & alia multa, & matrimonium quoque excogitasse, cumq; scite admodum varij generis symphonicarum organa tractare sciret, famam per-

percrebuisse, mirabiliter eū cælo delapsū,
 & cū tellurem magnū ad id momen-
 tum attulisse, tūc matrem Ochientei ali-
 quando iter facientem vestigiūq; huma-
 num fortè aspectantem, suū in id pedem
 impressisse, continuoq; clarissima de cælo lu-
 ce circumfusam, filium Ochienteum con-
 cepisse: Ochientei filium fuisse EZontomum,
 medicinae, astrorum sciētia, præsertim eius,
 quæ è sideribus, de futuro rerum euentu di-
 uinat, agricultura, aratri, & ligonis, inuen-
 torem. De EZontomo mira Chinæ prædicāt,
 inter alia, hoc; eum septenas diuersi generis
 venenatas herbas, nullo unquam salutis
 suæ damno deglutire ausum, & annis vi-
 xisse quadringentis. Ab hoc Vitein, primum
 Chinarum Regem ortum; huius posterita-
 tem, Regium imperium, continua Princi-
 pum mutuo sese consequentium successionē,
 confirmasse, uti postea, ubi de Rege Vitei,
 ceterisq; dicendum erit, pluribus agemus.
 Has de initio mundi fabulas Chinæ effuti-
 unt, è quibus præclare apparet, quanta sit
 virium humanarum, nisi diuina benigni-
 tate subleuentur, puraq; sacrosanctæ Reli-
 gionis

gionis nostra luce illustrentur, imbecillitas, quocumque tandem vel summa ingenij, industrię, sagacitas atque præstantia in ordine collocentur.

Quòd immortales animos,
& post hominum ex hac vita excessum, aliam superesse, in ea, pro suo quemq; merito aut præmio aut pœ-
affectum iri, certò statuunt Chi-
næ: & quomodo precen-
tur pro mortuis.

CAP. VI.

EX hucusque deducta narratione nostra, haud, opinor, absurdè argumentabimur, D. Thomam Apostolum, diuinis ad harum regionum populos habitis concionibus, ea in hominum animis reliquisse insita, quę veritati consentanea, sanctissimę religionis nostrę decretis, conformia videri queant, ut & hæctenus audiimus, & postea audiemus. Inter ea verò animorum immortalitas à Chinis firmissimè credita, quemadmodum hoc capite ostendam,
eadem

eadem certitudine adferentibus, præmijs animos aut pœnis affectum iri, prout in corporibus dum essent, benè vel secus vixerint; quæ fortè caussa est, non malè instituta harum gentium vitæ, ea fortè in deterius rueret, nisi verissima hac notione in officio contineretur. Sperare itaque lubet, supremam maiestatem, quandoque eas clementer illustraturam esse. Aiunt, omnemq; extra controuersiam statuunt, animos cælo ortos, quòd ab eo æternitatem acceperint, nunquam interituros, & qui ex illis (secundum leges Chinarũ) præclarè in corporibus, quib. à Deo infusa sunt, euum agant, à sceleribus abstineant, neminiq; noceant, eos in cælum abituros, & beatos genios redditum iri, ibique ingentibus in delicijs æternum victuros; eos verò, qui, dum in terris degerent, flagitijs sese sceleribusq; innumeris polluisent, tenebricoso in carcere infælicibus vnâ cum genijs, diris horrendum in modum supplicijs mactatum iri. Esse etiam fatentur locum in quo animi in beatorum spirituum numerum recipiendi, prius ab omni criminum labe, dum corpora incolerent,

contracta, expientur; atque si amici defun-
cti & propinqui, eo nomine aliquid præcla-
ri perpetrarint, expiationem illam eò citius
absolui dicunt; inde toto Regno inferia
precesq; pro mortuis frquētes, peculiari, huic
rei, die, sextili mense, destinato; neque in
fanis, sed domi, hisce sacris, hoc modo ope-
rari solent: quidam, monachis nostratibus
haud absimiles, ubi tempora, dies, & des, pre-
cibus huiusmodi & funeralibus perficien-
dis, inter sese distribuerint, destinatas sibi
quisque domos ingreditur, sui ordinis duos
secū adducit, domesticos hortatur, si defun-
cto amico aut familiari suo aliquid opis ad-
ferre velint, quò à labe ea expurgentur,
quæ quò minus caelestium vnus ille fiat, im-
pedimento sit, sollennes vtì preces sacrificiã-
que perpetrent. E tribus illis viris religiosi-
s, qui sacerdotis instar est, tympanū quod-
dam paruū; duorum comitum vnus, asser-
culos aliquot, alter tintinnabulū, adferunt;
mox aram erigunt, in eaq; diuos, defuncti
patronos, atque tutelareis collocant, eos thu-
re, alijsq; suffimentis lustrant. Quo factò,
quinque aut sex mensas ferculis onerant,
mani-

manium, scilicet, & diuorum sedā de fami,
 postea, tympana pulsitant, tinnunt tintin-
 nabulis, certas quasdam cantiones mortua-
 libus destinatas, alternantibus choris de-
 cantāt, tanta suauitate, ut (si Hispanis, qui
 audisse se dicunt, credimus) ad modulos il-
 los commodè saltari posse videatur. Interim
 dum hac ratione, ad tympanorum & nola-
 rum sonitum cantillant, alter alterum or-
 dine secutus, ad aram accedit, offert chartu-
 las literis notatas, consident inde rursus,
 atque ad priorem cantum redeunt. Finitis
 precibus & cantilenis, mystagogus ille pri-
 marius cātando precationem inchoat, icti-
 bus interim certis mensam asserculo, quem
 ob id manu gestat, feriens, respondent pari
 sono bini Symmyste demissis capitibus, pi-
 etasq; interim quasdam & inauratas sche-
 das ante aram comburunt. Huiusmodi ce-
 remonijs totam noctem transigunt (quod
 idoneum feralibus sacris tempus arbitran-
 tur) omnibus, ut assolet, tam per sacricolas,
 quam per domesticos confectis, mensis adsi-
 dent, dapes appositas diripiūt, ita reliquum
 noctis exigentes lucem operiuntur. Hanc
 for-

formam esse volunt expiationis animorum qua ad felicitum geniorum ordines promoveantur. Ignobile vulgus hoc amplius pro certo habet, flagitiosorum animos, antequam ad inferos detrudantur (quos quidem extremo demum mundi die poenis scelerum exigendis, conditum iri sibi persuadent) à caelo in bubalorum, aliorumq; huiusmodi animantium, proborum verò, in Regum & magnatum corpora transferri, in quibus honorificè tractentur, lauteq; victitent. Innumeras insuper alias opiniones vanas tuentur, quarum & hæc una; animum ex vino in aliud transire corpus, quod quibusdam etiam veterum Philosophorum, æquè tamen deceptis, & à scopo veritatis aberrantibus, visum est.

De delubris: sacris, tam viro-
rum quàm fæminarum ordi-
nibus apud Chineses, &
eorum Antistitibus.

CAPVT VII.

Tot apud *Chinenses* sacrorum ceremonie ritusq; *Christianis* moribus conformes reperiuntur, qui insignem harum gentium naturæ atque indolis acrimoniam satis superq; comprobent, & credibile omnino sit eas à *Diuo Thoma*, duodecimuirum *Christi Opt. Max. comitum*, vno, diuinis de rebus institutas, & ad vitam honestè, cumq; virtute degendam salubribus monitis fuisse incitatas, vti iam antea sæpius diximus. Eidem ingentem addit, magna sacrorum conuentuum (quos cænobîa voces) multitudo, non in cunctis solum totius Regni urbibus, locisq; habitabilibus, sed in vastis etiam, atque ab omnium hominum cultu, & consortio remotis solitudinibus, passim obuiorum, in quibus viri atque mulieres in vniuersum degunt, suis inter se limitibus & septis discreti: vterque sexus suos habet (quorum mandatis obedit, quemadmodum nos solemus) præsules suasq; Antistitas. Habent autem quatuor tantum huiusmodi ordinum, quæ quidē nos sciamus, genera, quorum unicuique suus præest Pontifex; Is *Suntie*, plerunq; aut *Taibini* (quæ etiam *Principis Regij* senatus sedes) sese

continent, Tricon Chinesium lingua dicitur: Singularum Regni prouinciarum sacratibus, Coryphaeum, siue (ut vocari solet) Prouincialem quempiam praeficit. penes hunc singula (per suam cuiusque prouinciam) cuiusuis ordinis collegia accedendi, inuisendi, in delinquentes animaduertendi commissa aut omissa emendandi, ius est, secundum praescriptas cuilibet familiae leges atque instituta: illis etiam collegijs suum cuique praeposit Antistitem (cuiusmodi apud nos sunt, qui Priores & Guardiani vocantur) cui caeteri eius adis mystae subijciuntur. Pontifex quamdiu uiuit (nisi forte ob morum improbitatem officio amoueat) sacrorum principatu potitur, neq; Coryphaeorum, quos dixi, votis, sed à Rege, aut senatu Regio deligitur, qui vita sit famag, probatissimus: Serico uestitur, eius coloris, qui ordini suo, ex sacrarum legum praescripto conuenit, qui aut niger est, aut flauus, aut albus, aut violaceus (his. n. colorib. quatuor, quas diximus, diuersae professionis religiosae familiae inter se distinguuntur.) In publico nunquam conspicitur, nisi eburnea gestatus inaurata sella, à quatuor, aut sex hominibus

eiusdem coloris veste cuiusmodi ipse utitur,
 indutis. Populares eum nisi submissis genu-
 bus, haud alloquuntur. Peculiari utitur ad
 expediendas, quæ ad sacram pertinent pro-
 curationem, sui ordinis literas, seu diploma-
 ta, sigillo; opulentis à Rege, tum ipse, tum do-
 mestici eius, & familiares, prouentibus sunt
 ditati. Amplissimi quoque sunt conuen-
 tuum atque collegiorum reditus, partim à
 Regis donationibus, partim à priuatorum
 liberalitate profecti. Stipem enim sacricole
 hi singulis in urbibus, alijsq; locis, ubi con-
 structas aedes habent, exigunt, quæ libera-
 lissimè certatimq; in ipsos effunditur. Ince-
 dunt, vicitim mendicantes (quod ipsis so-
 lis licet) & cantu quodam, ad sonum asser-
 culorum, aliorumq; Symphonicorum mo-
 dulorum, composito, utuntur. Stipem peti-
 turi proferunt grandiusculas quasdam ta-
 bellas, preculis inscriptas, quas populi à scē-
 leribus expiandi causâ recitant; qui stipem
 dant petentibus, tabulis eam illis iniiciunt,
 aut imponunt, riteq; ita animum à crimi-
 num contagione liberatum existimant; at-
 tonsa barba capiteq; sacricolæ omneis ince-
 dunt,

dunt, quiq; eiusdem instituti sunt, cuncti
 vnius coloris vestem gestant; vnà eodem in
 loco omneis epulantur; suum tamen seorsim
 quisque conclue habet, instar nostrorum
 monachorum, gausapina vestiuntur, ijs,
 quos dixi, coloribus tineta, ad numerum
 spherularum vtì nos, preces suas, alia ta-
 men ratione, fundunt; exequijs omnibus sti-
 pis petendæ causâ intersunt; singulis nocti-
 bus, duabus ante solis ortum horis, oraturi è
 stratis consurgunt (quod monachis nostris
 nocturnarum precationum ergò facere sol-
 lenne est,) & ad exortam vsque lucem, v-
 nà, quàm religiosè precantur; Interim dum
 orant, campanis omnibus pulsatis, quarum
 quidem in vniuerso regno, sonus atq; sym-
 phonia suauissima est; è chalybe etenim ple-
 reque fiunt. Precationes suas ad cælum di-
 rigunt, & ad Diuum quendam Sichian,
 quem huiusce viuendi ritus autorem, san-
 ctissimūq; virum fuisse autumāt; sacros or-
 dines abdicare, cum libet, Tricone tamen
 seu Pontifice adsentiente, possunt; quam diu
 verò religiosorum instituta sequuntur, con-
 tinentes & cælibes manere coguntur, tam

viri, quàm fœminæ; qui quæuè secus fecisse
 conuicti fuerint, seuerissimè plectuntur. Cum
 quis religiosum aliquod institutum ample-
 ctitur, parens ipsius aut propinquus cæteris
 eadem professione initiatis sodalibus splen-
 didum dat epulum: Primogenitus quisque
 seu natu filiorum maximus, publico China-
 rum Regni scito, religiosorum placitis initi-
 ari prohibetur, parentesq; senio defectos ale-
 re cogitur. Mortuos sacricolas lauant, &
 attondent, antequàm sepeliant, vestituq;
 atro induunt: Si quem, siue marem, siue
 fœminam, ob delictum aliquod sacratis se-
 mel indumentis exuerint, nunquam ea red-
 dunt, sed exautoratus ille grandem tabulâ
 collo dependentem publicè cunctis spectan-
 tibus circumferre cogitur, cum elogio, quo
 facinus descriptum continetur. Quotidie,
 manè, vesperiq; numinibus suis, thura, li-
 gnum aloës, & alios varij generis odores
 suauissimos, adolere solèt. Quo die nauis re-
 cens fabricata in aquas primum immitti-
 tur, sacerdotes togis talaribus sericis splen-
 didè vestiti, conscensa puppi, sacrificant, &
 preculis aliquot recitat is, quas dâ miris ima-
 gini-

ginibus depictas chartulas ante simulachra
 conscindunt, additis quibusdam carimonijs
 & cantilenis, quas, ad tintinnabulorum a-
 liquot sonum modulantur. Cacodemonem
 venerantur qui pictura expressus in pro-
 nauium cernitur, ne quod ab eo nauigantes
 detrimentum capiant. Hilares deinde ad
 epulas se conuertunt, quòd nauim consecra-
 tam, nauigationemq; ideò fœlicissimè cessu-
 ram esse pro certo habeant; secus si fecissent,
 secus etiam cessura omnia, anxie formida-
 turi.

De ritibus Chinarum in sepe-
 liendis mortuis, & de lu-
 gubribus eorum ve-
 stimentis.

CAP. IIX.

Opera precium me facturũ esse existi-
 mo, si hoc loco describam Chinarum
 ritus, quos in mortuis sepeliendis obseruant,
 sanè q̄ memorabiles. Defuncti, statim ubi a-
 nimam is exhalãrit, cadauer totum lauant,

preciosissimos, quos habent, pannos, odore bono suffiunt, cadauerq; illis conuestitum, in sedem seu locum inter omnes honestissimum collocant: accedunt ad mortuum ita compositum, liberi, vxor, pater, mater, fratres, eiq;, alij post alios, in genua submissi, valedicunt, ingenti mærore & fletu; idem faciunt in ordinem dispositi propinqui, familiareis, domestici, ad seruos vsque, si quidem seruitia defunctus habuerit; quem in feretrum postea deponunt odoratissimis contactum lignis (quibus abundat regio,) id undique diligenter obturant, ne vsquam fætoris quidquam exeat, tum in binis locant sedilibus, aut in mensa in cubiculo, omnibus, quàm fieri potest, rebus, ornatisimo, linteoq;, ad terram vsque dependente, albo cõtégunt, in quo mortui ad viuum expressa imago visitur: in atrio, antecubiculum illud proximo, mensa adstat, panibus varijq; generis fructibus onusta, ad quam accensi conspiciuntur cerei: Continuis quatuordecim diebus hunc adparatum retinent, interea flamines eorum, & religionibus initiati, singulis noctibus eò veniunt, cantant,

sacri-

sacrificant, aliasq; seruant carimonias ipsis
 vsitatas; afferunt, præterea, schedas multas
 picturatas, eas ante defunctum, multiplici
 cum superstitione & vanitate, comburunt:
 multas et chartas, funiculo de colūna quadā
 adpendunt, has sæpè attingunt, & hinc in-
 de manibus versant, altum clamore subla-
 to, uti scilicet animus vita functi, (quem-
 admodum ipsis videtur) in cælum euolet.
 Per quindenos, quos dixi, ferales dies, men-
 sas semper paratas, dapibusq; instructas re-
 perias, ut sacerdotes, propinqui, & amici,
 eum, qui vixit, interuisentes, quo cuticulam
 curent, habeant. Elapso eo tempore, & abso-
 lutis omnibus carimonijs, sandapilam in
 campum deferunt, & sub colle quodam in
 familiari sepulchro in saxum inciso con-
 dunt; Pinum deinde ei adfigunt, qui mos ad
 omnia sepulchreta ab ipsis vsurpatur. Hanc
 nunquam detruncant, sed spontè uti rem
 sacram exarescere sinunt. Qui funus comi-
 tantur, eo ordine incedunt, quasi sacram
 pompam ducerent: Neque desunt Canto-
 res, & varij generis musica instrumenta,
 quorum modulos, tota via, vsque dum tu-

mulo cadauer sit illatum, audire licet, atque illa demum exequiæ honestissima, & magnificentissima existimantur, quibus pluri-
mi sacerdotes ac musici interfuerint. Magnos pro re nata, in huiusmodi mortualia China sumptus atque adparatus faciunt; ad instrumentorum musicorū modulos multas decantant ad Deos suos oratiunculas, denique supra monumentum multas comburunt chartas (in quibus seruitia seu mancipia, & equi pecti) aurum item, & argentū, telasq; sericas & alia, eaq; omnia defuncto altero in euo vsui fore arbitratur. Defuncto in sepulchrum illato, in omnem letitiam effunduntur. Viscerationesq; ingētes dare solent, quod mortuorum animos a beatis genijs atque cœlitibus similibus planè gaudijs in cœlo excipi firmiter credant. Propinqui cum ministris & familiaribus, pullati per id tēpus obambulant, vestibusq; asperrimis induuntur, præsertim tunicis quibusdam, & lana admodum hirta contextis, nudam cutem operiunt, quibusdam etiam funiculis cinguntur. Epomides eodem è panno confecti sunt, ysdē quibus cæteri galeri, acubus,

hos ita capiti adaptant, ut oculi penè obte-
gantur. Patre matreue è viuis sublata, an-
no aut biennio, liberi ferales circumferunt
vestes; quiq; magistratum gerunt, tum, per-
missu Regis solita aliquamdiu munia inter-
mittunt, interdum potestatem planè abdi-
cant, idq; sibi magno honori ducunt. Ami-
corum, ex humanis exempto, minus propin-
qui, aliquot mensibus, linteas induunt aspe-
ras vestes coloratas; reliqua familiarium
turba, sepulto cadauere, funebria vestimen-
ta statim abijcit.

De ritibus Chinarum in cō- trahendis matrimonijs.

CAP. IX.

CHina cum primis de liberis maturè e-
locandis solliciti sunt, antequàm vi-
tiorum & libidinum illecebris capiantur,
atque polluantur. Sollicitudo hæc efficit,
ut in vniuerso hoc amplissimo Regno,
multò minor sit flagitiorum, aut sce-
leratè viuentium frequentia, quàm in
alijs ei magnitudine longè etiam post feren-
dis

dis regionibus. Verùm per sæpè accidit, ut nimia parentum hac in re cura sit, atque diligentia, adeò, ut, in cunis, adhuc vagientibus, aut nondum etiam utero editis infantibus conditio queratur, certis tamen rationibus & modis inter utramque partem ritè constitutis, arrhis etiam utrimque interpositis, toto denique contractu matrimonialibus tabulis cõfirmato. Sed, cùm finitimis omnibus populis, tum uniuersa Chinarum ciuitati, mos est, ut, qui uxorem ducturus est, ei, quam ambit, dotem offerat. Instante enim iam nuptiarum die, sponsæ parens, splendidum domi sue conuiuium instruit, ad id, parentes, ceterosq; sponsi propinquos inuitat; idem, sequenti die, sponsi parens, aut consanguineorum quispiam facit. Finitis epulis, sponsus dotem sponsæ adnumerat, omnibus conuiuii spectantibus: Ipsa inuicem patri, eam, aut matri, si quam habet, reddidit, remunerandi scilicet laboris, & molestiarum ergò, quas in educanda filia exantlauerant. Apud Chinas, itaque, & finitimas gentes, ditissimus censetur, qui plureis filias habuerit. Sponsæ parentes, quamdiu

viviunt,

viuunt, dote, ut lubuerit, utuntur. Ab eorum morte, quod superest, ad filiam redit, à qua acceperant; hæc suis porro liberis relinquit, aut ad quoscunque voluerit, usus conuertit. Viris tot sibi fœminas matrimonio iungere licet, quot quot alere possunt. Sorores tamen & consanguineas ducere prohibentur, qui duxerit, seuerè plectitur. Cæterum inter omneis eas mulieres, quæ prima nupsit, pro uxore, cæteræ pro concubinis habentur. Cum prima aut secunda, sub eodem si lubet, tecto, habitant, aut in diuersas ædes illas distribuunt: mercatores aut negotiatores illas per ea loca dispersiunt, in quibus negociantur. Sed cæteræ ad primam collatæ, ancillarum loco sunt. Ad filiorum natu maximum, à morte patris, maxima pars bonorum primæ coniugis, hereditate venit; cæteri fratres, quod superest, æqualiter inter se diuidunt, siue prima, siue cæteris coniugibus seu concubinis sint prognati. Si primæ uxori filius nullus sit, secundo ductæ filiorum vetustissimus maioris partis bonorum primæ fœminæ, hereditatem cernit; rarò tamè uenit, ut heredes, vel è prima nupta vel è

cete-

cæteris desint. Si maritus uxorem in adulterio deprehenderit (quod tamen ad miraculum usque rarissime fit, tanta illis honestatis, tanta est pudicitiae cura, tantum adulteri adulteræq; dedecus) impunè eam, simul atque adulterum interficit, si simul eos in adulterio deprehendat. Sin lege agat, facinusq; probetur, tergo, pro more gētis, virgis casti, pœnas adulteri luunt, ut suo loco dicitur. Inde adulteram in seruitutem vendere marito licet, ut, quam dederat, dotem recuperet; reperias tamen, apud Chinas, qui non solum lucri causâ, ad adulteria conueniant, sed ipsimet etiam lenones agant. Apud Tartaros, eorumq; finibus proximos populos, hunc obseruari matrimonia contrahendi modum, admiratione dignum, aiunt; Præsides Reipubl. & magistratus, masculis & puellis certum præfinitum tempus, intra quod suam singuli voluntatem ostendant, anteq; ex ephēbis excesserint, aut ad nubiles annos deuenerint, velint sacris initiari, seu religiosæ p̄fessionis habitum suscipere, nec ne? Intra præstitutū tempus, omnes utriusque sexus qui cœlibes manere noluerint, in certâ

ad id destinatā, in singulis prouincijs, urbē, sese conferre, & certo die ad primarios duodecim viros, à rege ad munus hoc delectos accedere coguntur; Illi nomina tam mariū, quam fœminarū, adnotant, & quæ cuiusq; cōditio, quis status, q̄ opes, quantū quisq; dotis maritæ suæ numeraturus sit, expiscātur. Dinumerant postea, & ubi mares plures q̄ fœmellas repererint, sorte, utris manendū, utris discedendū, sequensq; annus sit expectandus, cōmittunt; quiq; priori anno discesserint, sequenti, primi omnium elocātur. Deinde, sex è duodecim viris, mares oēs in tres classes diuidunt: In prima ditissimos cēsent, nihil p̄si habētes, formosi an deformes sint; In secūda, mediocriter opulētos; in tertia, paupes. Atq; dū isti hæc inter viros actitāt, cæteri sex, eodē modo, fœmineum genus discriminant: Pulcherrimas in vnū cogunt locum; alterum mediocri forma præditæ; tertium deformes occupant. Confecto hoc negotio, formosissimas ditissimis viris elocant, hi, quantum magistratus decreuerit, dotem eis numerare coguntur; formosiores mediocres, mediocriter opulenti, nulla

nulla tamen numerata dote, ducunt; pauperibus deformes obtruduntur, qui æquè atq; diuites dotare eas coguntur: equaliter enim illæ diuidi solent. Hac ratione (memorabili sanè) omnes utriusque sexus vno die elocantur, seu connubio iunguntur, non perinde tamen fortè singulis grato. Matrimonij ita contractis, festæ atque magnificæ celebrantur nuptiæ, regijs in adibus ad hæc gaudia destinatis, lectorum, utensilium, aliarumq; necessariorum rerum multiplici copia instructissimis, ne scilicet sponsis ad celebrandas egregiè nuptias, quidquam desit: Inde domum omneis redeunt. Hæc verò de vulgo tantum & plebeijs accipienda sunt; neque enim nobilium, aut equester ordo his legibus alligatus, qui vix certum aliquem in matrimonijs contrahendis morem obtinent, sed, ut lubet, agunt, & vnusquisque aut ipse sibi parem deligit, aut mandato & iussu Regis ducit, quod muneris à Rege magistratibus, aut prouinciarum Rectoribus delegatur. Rex, vbi matrimonium contraxerit, è primarijs mulieribus, aut virginibus, totius regni, triginta primarias, pro
 con-

concubinis deligit, easq; secum, in Palatio, quamdiu viuit, retinet: Post mortem eius sepulturamq;, & exequias celebratas, haeres, aut successor Regni, elegantissimis, triginta illas, vestibus, multisq; ornamentis excolit, atq; in cœnationem quandam introduci iubet, facie, ut à nemine agnoscantur, tecta. Tum accedunt eò, viri, toto è Regno, primæ nobilitatis, triginta, testamento defuncti Regis expressè nominati; quisque, ordine, aut pro imaginum prerogatiua, aut ut vocatur, introgreditur; quam, facie copertam, primam manu præhendit, uxorem eam ducit, & honestè quamdiu viuit, habet: eis verò è Regio palatio sumptus nuptiales, necessariaq; omnia liberaliter suppeditantur. Veteres Chinarum Reges, cum filiis suis aut consanguineis uxores darent, vniuersis proceribus, primarièq; totius Regni nobilitati festum atque regale epulum præbebant, addito mandato, ut filios filiasq; omnes secum adducerent; hos parentes pro cuiusque conditione honestè splendideq; vestiebant. Finito conuiuio singuli nobiles eò loci accedebant, ubi fœminæ virginesq;

conuenerant, ordine etatis inter se seruato, & ex illis eam ducebat quisque, quæ animo maximè collubisset: idem, Regis filij, equestrisq; dignitate viri, faciebant. Nostra tamè atate, huiusmodi mos exoleuit, cum nobiliù equè, atq; procerum turba sibi proximiores, modò ne primo consanguinitatis gradu iuratas, uxores ducant, quãuis nõ rarò, secundo sibi ordine consanguineas in matrimonio habeant, præsertim ubi ea de re prius inter utrosque conuentum fuerit.

Quòd, toto regno, neque in vijs, neque ad templa, vlli ferantur mendici, & quem Rex modum, in alendis ijs, qui suis sibi operis, vitum parare nequeunt, obseruet.

CAP. X.

INter multas admodum harum gentium cõstitutiones, aliãq; quæ hucusque recensuimus, & postea explicabimus, memorabilia, è quibus, quàm prudèter China ciuitatè suã moderentur, sat apparet, haud vltimùm, mea sententia, locum obtinere videtur, tum
Regis,

Regis, tum supremi senatus Regij interdictione, quò omnes egeni, & in vicijs, vicisq;, & ad inaniam Deorũ sana, mendicare prohibentur. Nã gravissima quidem pœna mendicis, stipẽ hinc inde colligentibus, longè tamen atrocior civibus atq; incolis, petenti eã largientibus, indicta est: qui protinus, ubi quid huiusmodi acciderit, ad eum id coguntur deferre magistratum, qui, quòd peculiari suo, hac in re, munere fungatur, pauperũ prator dicitur, uti scilicet, qui edictum violarint, pœnas continuò dent. Prator hic è præcipuis civium aut municipum suorum deligitur, & quamvis aliam potestatem nullam habeat, satis tamen superq; vno hoc officij genere occupatur. Neque enim fieri potest, quin in tanta hominum per vrbes totæ atque provinciæ multitudine & colluie, magnus èt mancorũ & debiliũ numerus inveniatur: cum itaq; ratio illi ineunda sit, istiusmodi hominib. ut consulatur, lexq; integra conseruetur, sanè nunquã non multis implicatus est negotijs. Quicunq; magistratũ hunc inierit, primo statim die, per præconẽ pronunciat, omnes, qui liberos habeant,

quacunq; corporis parte debilitatos, siue à
 natura, siue à morbis, quocunq; denique
 casu id ipsis mali inciderit, eorum nomina
 apud se vt edant, quò, quæ opus fuerint, ex
 officio suo, Regijq; edicti formula, decernat.
 Inspiciuntur morbi & vitia quorumlibet
 diligenter, quæ si tanta esse non adpareat, vt
 infans propterea ad hoc aut illud opificij ge-
 nus inhabilis videri possit, parentibus præ-
 cipitur, vt intra præfinitum certum tem-
 pus, eum ad id artificium, ad quod discen-
 dum idoneus, vitio illo nihil impediante, à
 Prætoze iudicatus fuerit, adhibeant, qua in
 cognitione, ne latum quidem vnguem à le-
 gis præscripto disceditur. Si ea vitiositate
 laboret infans, vt ad nullam artem addi-
 scendam habilis existimetur, quandiu vi-
 uit, eum parens alere cogitur, si ob inopiam
 nequeat, aut nullus sit; ad id muneris maxi-
 me aptus propinquorum aliquis, eum labo-
 rem capeffit: si ne is quidem tanta cum re sit,
 reliquæ necessariorum cohorti pro suis cuiq;
 facultatibus, tantum contribuendum est,
 quantum ad alendum miserum homuncio-
 nem sufficiat, idq; ei dinumerandum, qui
 illius

illius curam susceperit: quòd si ne hi quidem adsint, aut egestate tanta pressi, ut sumptus illos facere nequeant, Rex suis misellum redditibus alit, recipitq; in regium ptochotrophium, cuiusmodi, eum ad usum cunctis in urbibus plura perquam magnificè strueta visuntur. In his senes etiam, & inopes, qui vitam etatisq; florem in bellis contriungere, sustentantur, quibus, equè atque ceteris, ingenti cura & diligentia, omnia ad degendam vitam necessaria subministrantur, potissima ad id Prætoris vigilantia. Is cuilibet Ptochotrophio certos designat ministros, cõstituitq; præfectum, primariæ, & ipsum, inter ciues, notæ: absque cuius permissu, egenorum nulli à limine Ptochotrophij discedere licet, quamuis id quidem ipsi haud agrè ferant, cum cibo, potu, vestimentis abundè sint instructi, potestatem adhuc gallinas & porcos nutriendi, aliãq; sibi grata, utilia, atque opportuna consecrandi habeant. In præfecti huius acta atque procurationem inquiritur sæpius à Prætoze pauperum, & ab Inspectore, qui à senatu Regio, tantum ea de causa, ex Aula mitti solet, ut prouinciæ cu-

iuspiciam, aut omnia, aut aliquot Ptochotrophia adeat, atque inuisat. Si male gesti muneris præfectus conuincitur, ab officio remouetur, irrogata graui pœna. Per igitur unusquisque sollicitus & diligens est, cum acriter atque accuratè, neq; sine periculo suo, rationes à se exactum iri sciat. Cæci, pauperibus, quos Rex aut ppinqui alunt, haud annumerantur, sed labore victum queritant, & in molendis fruges & oryzam molunt, fabris folles eleuant, aliisue, ad quæ perficienda oculis vsus non est, negotijs occupantur. Si fœmina cæca, atate tamen statura sit, venale corpus prostituit, vnde tot in lupanaribus cæcæ degunt, vt peculiari capite ostendetur. Habent anum quandam, à qua comuntur, & pigmentis illinuntur, talem nempe quæ iunior adhuc, & ipsa in prostibulo vixerat, ob senium posthac inutilis. Hac itaq; lege efficitur, vt nulli inopes, nulli famelici, nulli mendici, in vniuerso regno usq; locorū oberrēt, quāuis potētissimo, amplissimo, & populosissimo, vt Augustiniana & Fræciscana familie sodales, aliq; eorū comites, cum in China essent, suis ipsimet oculis viderunt.

HISTO-

HISTORIAE

DE AMPLISSIMO RE-
GNO CHINARVM, QVAmulta admiratione & memoria di-
gna, de ritibus eorum in regendis

in oribus, & administranda

Republica, descri-

buntur,

LIBER III.

De Regibus Chinarum, & eo-
rum nominibus.

CAPVT I.

V T satisfaciam promissis, quae
capite quinto libri primi feci;
distinctè hoc loco agã, de Re-
gibus Chinarum, eorum no-
minibus, & successione, à Vitei vsque, primo
gentis Principe: lectorèq; ad id, quod dixi,
caput, remitto, in quo ostenditur, quot
in vniuersum Chinarũ Reges fuerint, quot
à prima regni origine, ad nostra vsq; tẽpora

sint elapsi, quis in successione ordo obseruetur. Primus Rex, Viteis fuit, ut ex historia, quam de ipso habent, intelligitur, quæ multam speciatim, de rebus ab eo gestis, mentionem facit. Hunc statura, nouem mensuras siue vlnas Chinenses habuisse produnt, quarum vna duas Hispanica Vara seu cubiti communis tertias æquat. Vnde constat, altitudinem eius fuisse, sex cubitorum; humerorum verò latitudo, spithamas, ut ferunt, septem habuit. Ceterum, ut corporis, ita & rerum gestarum magnitudine insignem fuisse perhibent, habuisseq; secum quendam militia ducem, virum prudentia & sagacitate nemini secundum, cui nomen erat Linchioni, ea imperterriti animi fortitudine, ut virtute sua, non solum Regnum Vitei pareret, sed cunctis etiam eum formidabilem redderet. Vitei vestimentorum, colorum, nauium, velorum, & super omnia, architectura seu edificandi scientia inuenta, adscribunt, eumq; aiunt multa construxisse magnifica ædificia, quorum memoria, quòd eius nomen adhuc retineant, hodieq; duret. Molendina præterea serici excogitasse (quibus

bus tota passim regione uti solent) primum etiam auro, argento, & auratis, argentatis, sericisq; vestibus ad cultum corporis esse usum, populum in vrbes, oppida, pagos discretuisse, opificia instituisse, disertè præcepto, ne quis aliam, quàm parens eius exercuisset, absque suo, aut cæterorū magistratuum assensu (qui quidem absque graui causa præbendus haud esset) factitaret artem: suum insuper cuique artificio peculiarem vicum adsignasse, qui mos hac in gente hodieq; manet, uti, qui nosse velit, quodnam opificum genus vicum aliquem, vel amplissimum inhabitet, quem ad caput vici habitantem opificem viderit, cæteros eiusdem via incolas omnibus eandem tractare artem, neque vltos, alterius artificij peritos, hisce immixtos esse nōrit: Inter alia hanc quoque laudem dignam legem tulisse, ut vxores, aut eandem cum maritis artem tractarent, aut fuso & acu tempus transigerent, eius seruāde adeo tenax, ut ne suas quidem coniuges ea solueret. Addunt, doctum eum, & Astronomia peritum fuisse. Item, si quandam herbam, quam in horto habebat, præterisset, certis

quibusdam, ex ea, notis intelligere potuisse, quisnam purpuratorum malè in se esset animatus. Alia permulta de eo narrantur, quæ, ne prolixè recensendis impiorum huiusmodi somnijs atque ineptijs lectori fastidiũ pariam, prætereo, atque sat esse existimo, si hæc in genere tantũ referam, cetera legentium iudicio permittam. Viteis Rex è quaternis uxoribus viginti quinque filios sustulit, annisq; centum imperavit. Ex Viteis stirpe, ad eum usque, qui admirandum murum illũ, cuius nono capite primi libri mentionem feci, construxit, centum & sedecim reges, ex annalium supputatione duob. millibus ducentis quinquaginta septem annis, Chinarũ regno præsuere, quorum nomina, studio brevitatis, quamvis, ex ipsorum, ut dixi, monumentis collecta, omittam, eosq; tantũ percensebo, quorum mentionem, ad ostẽdendam Chinensium Regum, ad hodiernum usq; successionẽ, necessariam existimauro. Ultimus è familia clarissimi huius Regis Tzin-Tomus dicebatur. Is, à rege Scytharũ diu infestatus, & multiplici clade adfectus multis locis murum, quẽ suprã descripsi, cõstruxit,

tertia populariū parte ad opus coacta, quorū
 multi, tum longinquitate itineris, tum di-
 uersitate insueti aëris, interiēre. Quamobrē
 TzinZomus, totius Regni odiū incurres, ex-
 citato tumultu, à conspirantib. Chinis, unā
 cum AguZio filio, successore designato, cum
 quadraginta regnasset annis, interfectus
 est. Post utriusq; mortem, Regē China crea-
 runt, quendā, Anchiosaum nomine, hominē
 sapientē & magnanimū, qui duodecim an-
 nis imperitauit: successorē habuit filiū, Fu-
 tein, is septem annis Chinas rexit, atq; ad-
 modum adolescens mortuus, Regnū uxori,
 (q̄ eadē, qua maritus, regia gente orta erat)
 reliquit, summa cū prudentia laude ab ipsā
 administratū, sed absq; heredibus vita fun-
 ctā, alia coniuge natus, quidā Anchiosai fili-
 us excepit, viginti tribus annis, sceptro po-
 titus: quē sequuti; filius Cunteis, annis sede-
 cim, mensib. octo; nepos ex filio Huteis, annis
 quinquaginta quatuor; pronepos Chianteis,
 tredecim; abnepos Ochianteus, viginti qnq;
 annis, mensib. tribus; atnepos Coanteus an-
 nis sedecim, mensibus binis; trinepos TZen-
 zeus, sex & viginti annis, quatuor men-
 sibus; summam Reipublica tenuerunt.

TZen-

Tzentzei obitu principium *Chinarum* ad
Auteum filium; huius morte, ad *Pintate-*
um est deuolutum, qui, quinto imperij an-
 no moriens, id in *TzinZamum* fratrem trans-
 tulit; sed & hunc, tribus post annis & seme-
 stri in fata concedentem, alius fratrum, ad-
 olescens, *Huihannon* dictus, excepit, sexcen-
 nij Rex; filium habuit *Cubum*, qui triginta
 duobus annis vixit; *Penteus* *Cubumo* geni-
 tus, octodecim; *Vnteus* tredecim; *Oteus* se-
 ptendecim annis, quinque mensibus; *Lante-*
us, octo tantum mensibus; *Anteus* nouen-
 decim annis; monarchiam tenuere. *Anteo*,
 liberorum vetustissimus *Tanteus*; huic post
 tres menses animam efflanti, *Chiteus* fra-
 ter, anno vno, huic, tertius fratrum, *Quan-*
teus, vno & viginti annis; successere. *Qua-*
teo prognatus *Linteis* vicens binos, hunc
 secutus *Lanteus*, eius nominis secundus, v-
 num & triginta annos, summæ rei præfue-
 re. *Lanteus*, cum (vt *Historia* testantur)
 metis impos videretur, populis exosus erat.
 Quidam itaq; è consanguineis, Regis è fra-
 tre nepos, *Laupis* nomine, rebellionem con-
 tra eum captauit. Conspirauere cum *Laupi-*
 duo.

duo, in Aula, fratres, viri fortes, dignitate equestri (quorū vni Quanteo, alteri Trunteo nomen erat) eumq̄, ad regium dominatum euehere connitebantur. Patruus Rex horum quidem fiebat certior, sed ob ipsius oscitantiam & stoliditatem, dissidia & seditiones toto regno grassabantur, quòd vno tempore, à quatuor Tyrannis diripiebatur (Cincoanus, Sosocus, Guansianus & Guanserius vocabantur) hos oppugnabat Laupis, & cum patruo sentire dicebat. Sed breui post pacem cum Cincoano inijt, vnāq̄, filiarum eius vxorem duxit: ceteros tres, auxilio soceri, bello nihilominus persequutus est. Inde, alio tyrannidis genere exorto, in tres factiones regnum est discissum: Vna factio Laupin Regem attollebat: patruo iam mortuo, altera Sosocum, tertia Cincoanum, Laupi socerum, qua dissensio longo tempore populum exercuit, donec tandem Cuiteus Laupi filius, patri succederet; sed & hunc tyrannus quidam, Chiambuteus, tumultu excitato, interemit, & potentia sua Regnum totis iam vnum & quadraginta annis, dissidijs laceratum, ad pristinam concordiam redu-

reduxit, impansq, solus annis viginti quin-
 que, successorem habuit filium Fonteum, qui
 septendecim principatus expleuit annos.
 Eum, ordine, per centum septuaginta sex
 annos, quindecim exceperunt Reges; quorum
 vltimum, Soleum, Tyrannus quidam Co-
 teus regia eiecit. Quinque exinde à Coteo
 prognati, sexaginta duobus annis, China-
 rum principes fuerunt, Postremo, Otane à
 Diane quodam occiso, Dian & quatuor po-
 steri ex eius familia Reges per annos sex &
 quinquaginta dominatu sunt positi, quartus à
 Timo quodam in exilium pulsus est. Timus
 quinque sui sanguinis, vno & triginta an-
 nis, Reges numerat. Contra quintum tu-
 multuatus est Tzuis, quem tres sue stirpis
 secuti Reges, septem & triginta annos exe-
 gerunt; postremus à Tonone pulsus est; cuius
 posterius præclare Rempublicam administra-
 uere, ideoq, diu sunt dominati. Nam vigin-
 ti tres ex eo genere Principes, continua sus-
 cessione, ducentis nonaginta quatuor an-
 nis Chinam possederunt Vltimus eorum,
 Tzomon vocatus, quandam religioni di-
 ca-

eatam foeminam, forma praestantem, nomine *Bausam*, è solitario ipsorum ritus conuenticulo abductam (ea prius, à Regis patre in matrimonio habita fuerat) coniugali lecto est dignatus, sed mulier, cum clanculum eum interficiendum curasset, annis vno & quadraginta, occupatum regnum gubernauit: Vita erat (ut historia docet) perquam impudica, cunctisq; optimatibus corporis sui copiam faciebat, neque his flagitijs exsatiata, ad explendam libidinem, obscurissime sortis ignobili cuidam, ut marito, nupsit: super haec, prioris mariti filios, quoscunque adipisci poterat, è medio tollebat, ut nepotum suorum aliquem ad regnum eueheret. Hæc cum sentiret populus, pertæsus præterea, sceleratè viuentem reginæ, quendam prioris mariti spurium, nomine *Tautzonem*, euocatum, vno consensu Regem creauit. Is nouercam, atroci, quam meruerat, pœna adfecit. *A Tautzone* intra centum viginti annos, septem

Septem descenderunt reges, quorum ultimus, Couchiamus, Diano cuidam, vi coactus, potestate cessit. E Diani genere bini duodeuiginti tantum annis Chinis præpere. Alterum enim Outon quidam potentatu deiecit: Outonis posteri tres, quindecim annis imperarunt; tertius ab OuZimo dignitate exutus est; cui, & binis, ex eius genere, sequentibus Regibus per annos nouem, menses tres, Chinarum ciuitas paruit. ToZo, inde, cum filio quatuor eam annis occupauit, qui cum Anchio quodam prælio dimicans, superatus fuit; neque tamen Anchius, cum duobus, postea, sua profapia Regibus, ultra decem annos, parta dominatione est latatus. Nam contra nepotem eius coortus quidam è posteritate, primi Chinarum Regis V. is, ZaiZon dictus, competitori mortem intulit. A ZaiZone septendecim Reges prognati, pacificè publicum statum moderati sunt. Cum Tepi horum postremo, ingentia magnus Tartarorum Imperator bella gessit, maximo cū exercitu Chinam inuasit, atque subegit vniuersam, quæ totis inde nonaginta tribus annis à nouem Scytharum regibus

vi retenta, Tyrannica diraq; seruitute pres-
sa fuit, Cum tandem nonus e Tartaris, Chi-
narum dominus Tzinzonius dictus, priores
omneis crudelitate superaret, coiuere clan-
culum Chinae, & Regem crearunt, Hombim
quendam, virum illustrem, veterumq; Re-
gum genere oriundum: Is, collectis grandi-
bis copijs, viriliter Tartaros adortus, uni-
uerso eos regno eiecit, amissis tamen multis
utrinque hominum millibus, cum Tartari
intoleranda peruicacia, tyrannicum istud
imperiu tueri & stabilire conarentur. Duo-
decim ex Hombis progenie Reges deducun-
tur, e quibus, undecim ducentis annis im-
perarunt. Duodecimus hodie Rex est, Bono-
gius nomine, fratris natu maioris morte (is
enim e quo excussus perijt) regnum adeptus.
Annos natus esse dicitur viginti duos; cuq;
notitia eius nulla dum habeatur, nihil ad-
modum certi de ipso adferri potest, nisi quod
rumor est, eum splendidissime vestiri, a sub-
iectis diligi, uxorem habere, filium, & su-
perstitem matrem. Hombis Regis posteri,
multum terrarum eripuerunt Tartaris, ab eo
tempore, quo e China eos exturbarunt, neq;
I
ali-

aliter ab ipsis, quàm muro, de quo diximus, disterminantur. Faxit pro sua clementia Deus Opt. Max. ut populi hi sacrosanctum ipsius cultum amplectantur, & quod Chinarum quodam oraculo contineri dicitur, eos, scilicet, à natione quadam procul ab illis distita, grandibus oculis, prolixis barbibus, denictum atq; in ditionem redactum iri (quibus utique notis, Christianos designari clarum est) veraci exitu comprobetur. Populareis tantis Regem suum honoribus colunt, ut in omnibus prouinciarum primarijs urbibus, in quibus non ipsemet Rex, sed proreges, & magistratus degunt, Regis effigies depicta, in tabula inaurata, & pretioso dependente aurei panni peristromate velata, conspiciatur: eam singulis diebus manè cum literati è nobilitate (qui Loitij vocantur) tum cætera officia omnia, uti fas est, venerantur, perinde ac si Rex coràm adesset: singulis præterea diebus numinum cultui sollemnibus seu festis (qui singulorum mensium interlunio celebrantur) tabula hæ retexta, publico omnium conspectui exponuntur: Accurrunt oppidani, eum honorem
ima-

imagini Principis habituri, quem ipsi, si ad-
esset, Principi, haberent, ut antè diximus.
Rex, dominum orbis, & filium cæli, se de-
nominat.

De Palatio & Aula Regis, &
quòd nullus toto regno, præter ve-
num Regem à Chinis do-
minus agnoscat.

CAP. II.

CHinarum reges in hunc usque diem,
plerunq, aut Taibini aut Suntia, Re-
giam suam habuere. Vrbes hæc in Paghia &
Tolanchia prouincijs sitæ sunt, &, ut sæpius
indicaui, Scythis proxima, à quæis hostiliter
illi frequenter dissenfere, uti bello fortè ex-
orto, tanq, in locis opportunioribus, q, è re ef-
sent, cõmodius omnia, & facilius admini-
strarent, aut fortasse, q, horũ tractuũ aëris,
regionisq, tẽperies, salubritate ceteros ante-
iret, & frugũ et, atq, reliquæ annonæ boni-
tate superaret, ut ex vocabulo, Suntia, rectè
colligitur: nam Suntia, ipsorũ lingua, vrbs
cælestis, est. Hæc tantæ est magnitudinis,
ut ab vna eius porta, directò, ad alterã usq,

spatio integri Dicit, eques expeditus, pleno passu deueniat, præter suburbia, quæ & ipsa sunt amplissima. Alia permulta China recensent, de huius urbis amplitudine & opibus, tanto narrantium consensu, ut eorum expositiones nihil à vero alienum habere videantur. Non ciuibus tantum, sed etiam aulicis usque adeò frequens est, ut, si necessitas cogat, ducenta armatorum millia in campum producere posse, dicatur, mediam partem equites. In urbis introitu, ad ortum, amplissimum superbissimumq; exsurgit palatium, in quo maiorem anni partem degit Rex: Sed præter hoc, alia duo palatia visuntur, unum in umbilico, alterum in alia urbis regione extructum, quorum prius, tam grande, tam amplum, tam & pulchritudine, & raritate, admirandis rebus est referatum, ut vel à properante, minus quatriddo prælustrari nequeat. Septem cingitur ingentibus muris, quorum singuli, tanto inuicem interuallo distant, ut vacua inter utrosque area militum decem millibus, (quæ cohors prætoria regis est) commodam stationem præbeat. Cænationes habet sexaginta nouem

opc.

opere, magnificentia, arte admirabiles (in quibus multa spectantur mulieres, quæ nobilium puerorum & purpuratorum loco Regi ministrant) alias præterea quatuor, splendore & structura incomparabili, audiendis Regum & Principum exterorum legationibus destinatas, aut Chinarum proceribus, si Rex fortè ordinum Regni conuentum agat, quod tamè perrarò fieri solet; vix unquam enim extra palatium conspicitur, imò ne à domesticis quidem, nisi interdum per vitreum aliquod speculari. Prima quatuor cœnationum, è metallo insignibus sculpturis elaborato, exstructa; secunda, lacunaribus cœlatis, tornoq; factis, pavimento argenteis laminis strato, ingentis præcij, visenda; tertia è puro puro auro, eximij operis encaustici, exadificata est: quarta magnificentia inestimabili ceteras omnes superat: euidens potentie opulentiaq; magni huius Monarchæ argumentum: idèoque thesaurus Regis appellatur. In ea preciosissima regalis sella eburnea cernitur, aliq; complura ornamenta præstantissima. Tota cœnatio è pyropis constructa est, alijsq; gemmis aded

nobilibus, ut obscurissima etiam nocte uniuersa colluceat atq; resplendeat, perinde ac si accensis facibus illustraretur. Muri itidē ē varij generis magnarumq; virium preciosissimis lapidibus, insigni artificio structi atque elaborati sunt: ut rem omnem in pauca conferam, tanta est huius edificii dignitas, ut superbius aut magnificentius uniuersa China nullum suspiciat, cum, quicquid toto regno splendidum, quicquid ornatum reperiri potest, eò collatum atque congestum esse videatur. Dixi aut, cœnationes has, audiendis legationibus esse destinatas: Aut in prima igitur audiuntur, aut in secunda, aut in magnificentioribus, pro regum vel populorum legatos mittentium conditione, ita, ut tenuioris alicuius Principis oratoribus prima, mediocris, secunda, alijsq; deinceps alie, excipiendis tribuantur: In hoc palatio Rex, omnibus, quecunq; vlla cuiusquā sagacitate his in terris victui humano, cultuiq; seruitentia, excogitari possunt, tam ad voluptatē, q̄ ad necessitatē, unā cum Regina cōiuge instructissimus, commoratur, rarissimeq; aut nunq̄ potius eo egreditur, quod fieri aiunt
anti-

antiqua quadam, atque à maioribus per manus quasi tradita consuetudine, quæ non minus religioſè, atque legitima in re- gno ſucceſſio, obſeruetur, non ſolum, ut au- toritas Regibus dignitasque ſua conſtet, ſed etiam quia metuunt, ne proditione ali- qua, aut conſpiratione in vita veniant diſ- crimen, uti ſæpius factũ eſt, & hæc quibus- dam regibus cauſſa fuit, cur toto imperii tempore in publico nunquam conſpiceren- tur, præterquam eo die, quo, ſuſcepto diade- mate, inaugurati ſunt, & eo, quo ſollenne à gentibus ſuæ poteſtati ſubiectis, iuſurandũ exegerunt. Quãvis aut̄ ita, ut dixi, incluſi deliteſcant, perpetuò tamen decẽ millia præ- torianorum pro ſalute Regis excubant, regi- um corpus atq; palatium, noctu & interdium cuſtodiunt, præter ingentẽ numerum corũ, qui cauædia, ſcalas, porticus, aliãq; aula loca paſſim occupãt. Sunt præterea illic multa po- miſera viridaria, ſepta, nemoraq; venatio- ni multiplicium omnis generis ferarum di- cata, ingentia viuaria, piſcibus pleniffima. Quid multis? ſi quid uſquam delectatio- nis, aut amœniſſimæ huiusmodi poſſeſſio- nes, aut copioſiſſimæ piſcina adferunt,

id verò hîc omnibus numeris absolutissimū
 reperiri, affirmare ausim. Vniuerso in re-
 gno, nullus vsquam locorum, qui territori-
 um aliquod, aut ditionem possideat, domi-
 nus agnoscitur: patriam tantum heredita-
 tem quisque adit, & mobilium rerum do-
 minium habet, & si quid præterea à rege in-
 terdum præmij & remunerationis ergo, be-
 nè de Republica meriti, ut prouinciarum
 Rectores, aut alij, alia de causa dono accipi-
 unt, eo fruuntur: omne tamen id à morte
 donatarij ad Principem redit (ut Turcis
 etiam mos est) qui, si libeat, reddit defuncti
 liberis, clementia potius, quàm iure. Sed hæc
 eò magis fieri videntur, ut confusiones o-
 mnes, quantum fieri potest, tollantur, &
 peruersis multorum moribus, & consilijs,
 quæ à potentioribus fortè ditioribusq; regu-
 gulis iniri atque agitari possent, obuiam ea-
 tur, quàm auaritia, aut alia ratione. Qui
 munera publica gerunt, siue Proreges, siue
 præsides, siue militum duces, siue cuiuscun-
 que conditionis sint, ea à Rege, stipendia ac-
 ciipiunt, quibus, officio functi, facilius dite-
 scant, quam depauperentur. Rex, præter se-
 ipsum,

ipsum, nullum alium, vniuerso in Regno, dominum tolerat, ne quis scilicet aduersus sese tumultus aut seditio excitetur, quemadmodum plerisque superiorum Regum accidisse, priori capite meminimus.

De numero beneficiariorū,
clientiū, aut tributariorum, Regiæq;
ditioni subiectorum, in singulis
quindecim prouincijs.

CAP. III.

C*Um hucusq; tam de harum terrarum amplitudine, quàm de innumerabili incolarum multitudine, complura tradiderimus, iam eò credibilia erunt, quæ de tributariorum singulis in prouincijs numero, adferemus, è codicibus rationarijs cōmentarijsq; Regijs, è quorum formula, quaestores erarij, tributa exigunt, excerpta, non adnumeratis etiam immunibus, quorum ingens multitudo, vt sunt, Loitij, qui vocantur, omnes: ministeria magistratuum, sanè quàmplurima, terrestris denique & naualis exercitus vniuersus.*

In Paghia prouincia, tributariorum Regis numerantur, vicies septies centena quatuor millia hominum.

In Cantone, tricies sexies centena millia.

In Fochiene, vicies quater centena, septē millia.

In Olamia, vicies bis centena, quadraginta quatuor millia.

In Sinsaia: tricies ter centena, octoginta millia.

In Sisuamia, vicies centena, quinquaginta millia.

In Tolanchia, sede regis, & prouinciarum maxima, sexagies centena nonaginta millia.

In Cansaia, tricies quinquies centena, quinque millia.

In Ochiamia, tricies octies centena millia.

In Auchicone, vicies octies centena millia.

In Honane, duodecies centena millia.

In Sciantone, vndeicesies centena, quadraginta quatuor millia.

In Chichiene, vicies centena, triginta quatuor millia.

In Chiecheama, vicies bis centena, quadraginta quatuor millia.

In

In Susuania, Prouinciarum minima, decies sexies centena, septuaginta duo millia.

Ex hac enumeratione ingentem utique tributariorum esse numerum, satis apparet, & quòd multis historia nostra locis, de regionum harum magnitudine predicatur, verum efficitur. Vt igitur China, omnium totius orbis, quorum memoria exstat, regnorum, amplissimum est, ita faxit clementissimus Deus, uti sacrosancto ipsius cultus lumine illustrata, è Cacodæmonis tyrannide eripiatur.

De vectigalibus, quæ ad dignitatis aulæque auctoritatem tuendam Regi penduntur.

CAP. IV.

Quantumuis regnum hoc adeò amplū, adeò opulentum sit: onera tamen tributorum, vectigaliumq̄, leuiora, & tolerabiliora longè sunt, quàm vsquã alibi locorū, siue apud Christianos, siue Turcos, siue cuiuscunḡ nominis gentem, nobis cognitam.

Ma-

Maximum, quod pendunt, tributum est, quod à singulis patribus familiâs duo Maësi (duo Hispanici nummi Reales, vel nostrates quatuor bacij) singulis annis exiguntur: qua pensitatione, quicquid opum superest, siue hereditate, siue aliâs adquisitionum, immune totum possident & quocumque lubet modo administrant, posterisque, nemine quidquam interpellante, relinquunt. At, licet onera usque adeo sint tenuia; Loity, quorum ingens numerus, Magistratus, eorum ministri, belli duces, omnesque militum copie immunes sint: nihilominus tamen is Regni status, ea frequentia est, ut, quod tributorum in sumptus Regiæ aule, siue Palatinos, insumitur, quod vectigaliorum è mercimonijs, portorijs, alijsque censibus in fiscum redigitur, eâ efficiat summâ, quæ è Regij scrinij rationarijs exscripta hic adnotabitur. Supra militum stipendia, impensam in præsidia urbium, limitumque, in structuram item atque conservationem mœnium, factam, impendia etiam, terra marique instructissimam in classem & exercitum effusa, supra denique, magistratum, cuiuscunque gene-

generis, & publicorum ministeriorum salaria, quæ omnia de enumeratione nostra nihil detrahunt, Auri obryzi, septendecim aut eò plus, ad viginti vsq; duo siliquarum pondò, annuo redivu in ararium rediguntur, ut cum vulgo loquar, Tæes (quorum unus decem nummos reales, siue viginti bacios nostrates, aut viginti quatuor Maravedinos Castellanos efficit) bis & quadragies centena, quinquaginta sex millia; argenti excocti, tricies semel centena, quinquaginta millia, ducenti nouendecim, addita pensitatione exacta è margaritis, quæ magno quidem numero, sed rotunditate parum conspicua, apud Chinas reperiuntur, & eorum, quos dixi, numorum, efficiunt vicies sexies centena triginta millia: vestigal verò gemmarum, quæ pluribus locis toto regno effodiuntur, quater decies centena, septuaginta millia: Moschi & succini orientalis, seu ambra, decies centena, triginta quinque millia; Vasorum, quæ Porcellana vocantur, nonaginta millia: multos in super patrimonii sui fundos, popularibus Rex elocet, tenui frugum imposita pensione. Quo-
rum

rum redituum numerus est, qui sequitur:
 Oryza cōmunis, quatum Chine, tum finitimarum gentium pleraq, viuunt, Regi penduntur, Hanegarum (ut vocant) centena sexaginta millia, & triginta duae: hordei, ducenties, nonagies ter centena, nonaginta vnum millia, octingenta nonaginta duae: tritici (quod ab Hispanico nihil differt) trecenties tricies, semel centena viginti millia, ducenta: salis (quod è salinis regijs insigniter vberibus, prouenit) ducenties quinquagies ter centena, quadraginta millia, quadringenta: frumenti Indici (quod Matzum dicitur) ducenties bis centena, quinquaginta millia: milij, ducenties quadragies centena millia: Panici, centies quadragies bis centena millia, aliorum cuiuscunq, generis leguminum & frugum, quadringenties bis centena millia. Annuatim prætereà centibus regijs adscribuntur, telarum serici, ducenta, nonaginta quinque millia, quarum singule in longitudine Varas habent quatuordecim, siue Vlnas circiter nouem: serici inelaborati pondo quinquies centena quadragena millia: gossypij conglobati, trecenta millia:

millia: tapetum varijs coloribus intextorū,
 octies centena millia, quadringenta: tela-
 rum è serico inelaborato, quæ Chimante illic
 vocantur (quarum qualibet est pondò du-
 centarum unciarum, siue dimidiata arro-
 bæ) trecenta millia sexcenta octoginta: stra-
 gulorum xylinorum (vlnis circiter nouem
 in singula computatis) sexcenta sexaginta
 octo millia, octingenta sexaginta: reliqua
 tela gossypina, quæ Chimante dicitur, tre-
 centa quatuor millia, sexcenta quadra-
 ginta sex. Hi omnes reditus in palatij
 aulaq; regie apparatus sumptusque con-
 uertuntur, qui magnificentissimi atque
 maximi sunt: adeò ut China, qui in Phi-
 lippinas insulas veniunt, aliud penè ni-
 hil, quàm illos, in ore habeant: & sanè
 dictis ita inter se consentiunt, ut fides illis
 deneganda minimè videatur.

Arroba
 pōdus est
 librarū vi-
 ginti quin-
 que, attri-
 butis cuius
 libet lis-
 bræ, uncijs
 sedecim.

De copijs, tam peditū, quàm
 equitum in singulis prouincijs.

CAPVT V.

QVæadmodū magnò hic Monarcha, ingē-
 ti cū seueritate & cura in id incūbit, ut
 sum-

*summa cum aequitatis & iustitiae obseruan-
 tia, per vniuersum regnum singulis ius red-
 datur: ita, & multò etiam magis rei bellicae
 pquam studiosus est, si fortè à vicinis Prin-
 cipibus, aut vndecunque aliàs, subita vis
 ingruat, à Tartaris praesertim, antiquis ho-
 stibus, quibus tamen nostro tempore adeò
 formidabilis est, vt amicitiam ipsius magnè
 faciant, certaq; etiam conditione eum pro
 domino agnoscant, licet nullum longo iam
 tempore, quod in ore hominum atque in ser-
 mone sit, bellum cum illis gesserit: sed, nihilo-
 minus in omnem euentum & occasionem
 paratus semper & armatus est, perinde, ac
 si complures potentissimosq; hostes metuere
 aut oppugnare cogeret, vt expositio appa-
 ratuum, copiarumq; militarium postea do-
 cebit. Singulis in prouinciis praesidem, &
 concilium militare, Ducem exercitus, ali-
 osq; minores bello praefectos Rex habet, pe-
 nes quos populum ad arma conuocandi, &
 cogendarum terra mariq; copiarum, qua-
 cunque opus fuerit, potestas est. Cuiusque
 urbis custodiae, ductores certi, cum militum
 copiis, praepositi sunt: qui noctu & interdum
 mili-*

militares urbicasq; excubias agunt, aequè,
 ac si hostes portis imminerent, magno ordi-
 nis, & disciplina militaris obseruanda stu-
 dio, qua hercule omnes alias terreni orbis
 nationes (in genere loquor, ex traditione
 Hispanorum militum, qui in his terris fue-
 runt, & ea, quæ dico, sæpè conspexere) insi-
 gni fortitudine roboreq; antecedunt. Conti-
 nuis, ut dixi, singularum urbium portas
 vigilijs, obseruant, nemine, nisi magistra-
 tus de scripto mandarint, aut emisso aut in-
 tromisso. Cludunt aperiuntq; eas iussu &
 precepto ducum, qui huiusce rei causâ sin-
 gulis diebus tabulam gypso obductam, ma-
 nu sua subscriptam ad ipsos mittunt: potis-
 sima illic ciuitatis virium pars, arma, tor-
 menta, tela, ad manum parata sunt omnia.
 Singulis portis adiunctum est armamenta-
 rium, in quo ingens hominum multitudo
 fabricandis huiusmodi armamentis, conti-
 nenter distinetur. Quotiescunque illas ve-
 spero occludunt, crassam quandam chartam
 commissuris adglutinant, eam prorex, aut
 præses annulo quem digito gestat, obsignat,
 aut ipse, aut, cui id negotii commiserit, quis-

piam, maxima apud ipsum fidei: crastino
haud aperiuntur, nisi explorato sigillo, certo
prius constiterit, immutatum id esse, atque
illa sum: si cui tempestivius forte iter incide-
rit, is eam ob rem, antecedenti vespere, in
suburbio pernoctat, cum ante exortum so-
lem porta minimè pateant. Arces aliæ
munitionum genera nulla habent, sed agge-
res tantum ingentes, & muros, quos per no-
ctem militari custodia servant, vigilibus
ad ternas quasque horas, inuicem mutatis,
ut & apud nos fieri solet: ipsi porrò magi-
stratus identidem vigilias circumeunt, eas-
que uti & aggeres, intus & extrà, magna
militum turba comitante, diligenter perlu-
strant. Exercituum duces ex ea quisque, ut
plurimum, regione oriundus est, cui custo-
dienda est præfectus, quòd amor patriæ, vel
ad vitam pro ea effundendam, incitaturus
esse ipsum videatur. Nemini ullo cum telo,
aut armorum quocunque genere esse licet,
ne domi quidem, aut terra vel nauigio iter
facienti, præterq̃ militibus, qui à rege stipen-
dia accipiunt. Præter hæc provinciarum sin-
gularum præsidia, ingens equitum & pedi-
tuum

rum numerus, aut Taibini aut Suntia (in
 queis legitima Principis sedes) finitimisq;
 in urbibus, à rege alitur, ut quemcunq; ad
 casum, si opus sit, adiri præstog; esse possint.
 Militum duo genera sunt, unum (CVM
 Chinarum lingua appellatum) eorum, qui
 ex urbe aut regione, quam tuentur, origi-
 nem ducunt: illi iure hereditario sibi inui-
 cem in eo munere succedunt: sin heres nul-
 lus sit, à rege alius sufficitur: Quisq; horum
 nomen suum, pinnae muri, cui contra hostes
 patriæ defendendo est præpositus, inscribere
 cogitur. Alterum genus est, extraneorum
 (PON ab indigenis vocitatum) hi excubi-
 as, aliaq; solita bello munia obeunt, atq; an-
 nuatim aut menstruatim mutantur: mili-
 tatum eunt, quoties id ab ipsis operæ exigi-
 tur: singulis mille, Chitiarchus, centum,
 Hecatontarchus seu Centurio, cum suo quis-
 que vexillifero, præsumt, qui imperatori pa-
 rent. E signis itaq; & ductoribus, quàm grã-
 dis exercitus sit, collectu facile est. Cuius
 horum maiorum minorumq; ducum, suum ppè
 mœnia domicilium, sua defendendi muri
 pars, nominatim est assignata, ubi ad finem

usque belli ille permanet. Singulis mensibus
 semel, etiam pacis tempore, duces militem in
 campum educunt, ad tympanorum pulsum,
 ordines seruare, gradu militari decurrere,
 remissius incedere, hostem incurfare, ceden-
 do ludificari, varij generis arma, sclopeta,
 lanceas, parmas, bipēnes, clauas, enses quos-
 dam, forma dimidiata & luna incuruos, sicas,
 pugiones, tractare docent. Equites hastis ut-
 untur, ephippio dependentibus, interdum
 duobus simul gladijs pugnant, solerter ad-
 modum atque animosè; cum impressionem
 in hostes faciunt, multos circum se habent
 ministros pedites benè armatos, qui quan-
 tum possunt, diligenter suam stationem tue-
 ri conantur. Tam equites quàm pedites, bel-
 licarum artium per quàm periti, quamuis
 hostem alacriter inuadant, aut irruentem
 sustineant, varijs tamen insuper stratage-
 matibus, machinisq; igniuomis, cum terre-
 stribus, tum naualibus in præliis, sclopetis itē,
 breuibus & amplis, quos globulis denticu-
 latis multoq; puluere onerant, insigni sæpè
 clade hostes afficiunt. Equitum etiam, qui-
 dam sagittarij sunt, quidam, læceis, &
 duo-

duobus simul ensibus decertant, quidam sclopettarij sunt. Alio fr̄eni genere equos non regunt, quàm filo quodam ferreo, ori inserto, sed incommodè admodum. Quando equos sistere volunt, alterum retinaculum retrò attrahunt, voce adhortantur, anteriores pedes cadunt, atque adeò neque selle, neque equi magni sunt precii, neque gens rei equestris admodum est perita. Ingētem præterea multarum nauium classem, suis cum ducibus & præfectis Rex habet. Tam terrestribus quàm naualibus copiis optima à Rege stipendia præbentur, qui ante alios eximium bellicæ virtutis specimen ediderint, maximo in honore habiti, occasione data, magnificis præmiis afficiuntur. Captiui neque occiduntur, neq; aliud quidquam redēptionis nomine ab ipsis exigitur, quàm quod alicubi, ad fines Regni, procul à patria disitos, militare coguntur, iisdem acceptis stipendiis, quæ cæteris militibus à rege numerantur. Vestibus etiam à cæteris Chinis nihil differunt, vno excepto, quo à reliquis internoscuntur, pileo rubro: eo vnà cum aliis, qui ob facinus aliquod tuendis finibus

imponuntur, capita operiunt, atque in facinorosos sanè frequens hæc animaduersio est: unde hæc sententiæ pronuntianda formula: fontem ad rubrum pileum, aut galerum, condemnatum esse.

De militaribus equitum & peditum copiis, in singulis prouincijs Regni Chinarum.

CAP. VI.

CUm priori capite (in quo generatim de Regno Chinarum sum loquutus) ostēderim, quanta sollicitudine, utroque tempore, belli & pacis, China ciuitatem suam tueantur, & quomodo rem militarem administrant: nunc iam speciatim singularum prouinciarum copię militares enumeranda sunt: Vnde amplitudo regni, satis, opinor, intelligetur. Quelibet primaria vrbs, senatum habet militarem, cum præside, delectos è viris, in Castris atq; inter bellicos tumultus educatis, & quorum virtus militiæ cognita; his tuendæ prouinciæ cura incumbit: Dactores militum appellantur, sub
se

se praefectos habent complureis, alijsq; omnibus, ad bellica munia ritè obeunda necessarijs, sunt perinstructi, & quocunque res postularit, sine mora abeunt. Quaestores Regij, vectigaliumq; praefecti in mandatis habet, ut illis, quicquid postularint absq; tergiversatione aut procrastinatione vlla, statim supeditent. Numerus militũ in singulis provincijs, tũ cum P. Martinus Herrada, eiusq; comites, anno virginici partus M.D. LXXV. in China essent, qua tũ temporis, pace vndiq; à finitimis parta, nullis exagitabatur bellis, hic fuit.

In Paghia prouincia, legitima sede Regis, erant; peditũ, vicies semel centena, quinquaginta millia: equitum, quadraginta millia.

In Cantone; peditum, centum & viginti millia, equitum, quadraginta millia.

In Fochiene; peditum, quinquaginta octo millia nongenti: equitum, viginti duo millia, quadringenti.

In Olarnia; peditũ, sexaginta sex millia: equitum, viginti quinq; millia, quingenti.

In Sinsaiã; peditũ, octoginta millia: trecẽti, eqtes ppauci, aut nulli potius, qa regio est aspera & montosa.

In Ochiamia; peditum, centum & viginti millia, sexcenti; equites nulli, eandem, quam prius dixi, ob caussam.

In Sisuamia; peditum, octoginta sex millia; equitum, triginta quatuor millia, quingenti.

In Tolanchia, Tartaris finitima, quibus China nihil fidunt, ut diximus; peditum, vicies octies centena octo millia: equitum ducenta nonaginta millia. Hi omnium totius regni equitū sunt bellicosissimi & praestantissimi, & in ipsis adeo castris atque militia nati & educati, superioribusq; temporibus, saepe cum Tartaris conflixerunt, & manus conseruere.

In Cansaia; peditum, quinquaginta millia: equitum, viginti millia, ducenti, quinquaginta.

In Auchicone (in qua ii, quos modo nominavi, religiosis institutis dicati viri fuerunt) peditum, octoginta sex millia, equitum, quadraginta octo millia.

In Honane; peditum, quadraginta quatuor millia: equitum, quatuordecim millia, quingenti.

In Sciantone; peditum, quinquaginta duo millia; equitum, octodecim millia, non-genti.

In Chichiene; peditum, quadraginta octo millia, sexcenti: equitum, quindecim millia, trecenti.

In Chichicama; peditum, triginta quatuor millia: equitum, tredecim millia.

In Susuana, prouinciarum minima; peditum, quadraginta millia: equitum, sex millia.

Cuilibet prouincia suis hic, quem recitauimus, è vetere Regni formula, militum numerus præfinitus est: quod factu nequam est difficile, cum regia stipendia certa sint, atque ad diem numerentur: & quisque militum in patria, penatibusq; suis degat: bonis etiam rebusq; suis omnibus, vt libuerit, vtatur, fruatur, etsi interdum ipsi eò abeundum sit, quò dux, necessitasq; ire iusserint. Summa itaque militum, in omnibus prouincijs, quarum singula ob magnitudinem, Regna meritò dicrentur, ex hoc calculo conficit: peditum; quinquagies octies centena, quadraginta sex millia, quingen-

ros: equitum; novies centena, quadraginta octo millia, trecentos, quinquaginta. Equi plerumq; exigui, sed laborum tolerantes sunt. Aiunt tamen interius, atq; in mediterraneis regni, maiores, melioresq; reperiri. Non dico hic, quomodo benignissimo numinis auxilio, tanta gentis huius potentia immitti aut euerti posset, quod certè absq; ingenti labore, atque singulari industria fieri nequeat: neque enim ad historiam nostram hoc. & ego ea de re, cum eo, cum quo debui, accuratè satis egi.

De lege seu statuto Chinarum, quo, extra Regni sui fines bellum gerere, ex eo aliò se conferre, & externos, absque cōsensu Regis in id admittere prohibentur.

CAPVT VII.

Quamuis è multis constitutionibus & consuetudinibus Chinarum, insignis eorum ingenij, iudicijq; dexteritas & solertia, atque præclara regendi status publici

ratio, satis animaduertatur, id tamen mea opinione, magis etiam ex eo confirmabitur, quod hoc capite referam: in quo sanè Grecis, Carthaginensibus, Romanis denique ipsis, tametsi recenti & vetusta literarum memoria tantoperè commendatis, longè anteferendi videntur. Nam ij, quos nominavi, populi, patriæ, suarumq; ciuitatum cura seposita, alienis imperijs, dum inhiarent, sua ipsi amiserunt. Chinæ verò aliorum periculo facti sapientes, experientia docente agnoscebant, si è patrio regno peregrinas ditioni suæ subiecturi gentes, discederent, nō ingenti solum hominum multitudine, opibusq; infinitis, sibi ad eam rem opus fore, sed etiam sine ingenti suo labore, summaq; sollicitudine, quos potestati suæ subiecissent populos, in officio minime retentum iri, perpetuū, insuper, occupata amittendi, cruciante metu: Præterea dum ipsi foris aliena appetendo, sumptus factos resarcire conarentur: interim domi Scythis, aut aliis finitimis Regibus, prædæ se futuros. In animum etiam inducebant; sese regnum possidere, quibusuis aliis totius orbis regio-

regionibus præstantius, non ob immensas modò diuitias (quòd auro, argento, margaritis, gēmis insigniter adfluat) sed cum primis etiam ob summam fertilitatem; inde effici, ut, cum alie gentes multis in rebus ipsorum ope atque opibus indigeant, sibi tamen earum auxilijs aut copijs, nullam ad rem sit usus, quod omnibus ad victum cultumq̄ necessarijs, ipsimet, suprà, quàm dici possit, abundant. Conuentu itaque indicto, & conuocatis omnibus, qui prouincijs pro Rege præsidebant, alijsq̄ regni primatibus, deliberarunt, quo nam pacto huic malo cōmodissimè obuiam irent. Multis autem ultrò citroq̄, magna cum sagacitate & prudentia, agitatis consilijs, auditisq̄ omnium & singulorum sententijs, reppererunt è Republica maximè futurū, uti exterarum, quas occupassent, regionum imperium planè abdicarēt, suosq̄, extra fines bellum post-hac nullum gererent, è quo utiq̄, in certa lueri & dubia spe, certius sepè damnum proueniret. Quamobrem communi tum consensu decreuerunt: orandum Regem, copias, quas in præsijs hinc inde apud exteras

gen-

gentes bello subactas aiebat, domum omneis
atque ad se reuocaret, si quidem ei, sua, com-
muniū rerum, totiusq; populi salus, opes,
securitas, tranquillitas, cordi essent. Rex
auditis ciuium suorum postulatis, cum, re
considerata, equa ea, & prudentia plena iu-
dicaret, ad sensus est, & continuo, graui cō-
stituta pœna, beneficiarijs, ceterisq; subie-
ctis imperio suo omnibus, quicunq; in pere-
grinis nationibus belligerabant, edixit, uti
certum intra desinitumq; tempus, omis-
huiusmodi bellis, in patriā redirent. Iis et-
iam, qui peregrinis gentibus bello captis, suo
nomine cum potestate præerant, ea planè
abdicata, inde euestigiò discederēt, impera-
uit, exceptis solis ijs, qui spontè & volunta-
riò pro domino ipsum agnoscere, & sacra-
mento teneri vellent, quod Lecchij, alijq;
quidam populi factitarunt: postea legem tu-
lit, in hunc vsq; diem inuiolatam, neu quis
vllum incæptaret bellum, neu quocunq;
alio è regni finibus abiret, nisi aut ab ipso,
aut à consiliarijs abeundi veniam obtinuis-
set: imò, qui intra ipsius Chinarum principij
limites, ex vna prouincia in alteram iter
face-

facere, aut mercaturis faciendis rem quæ-
 re vellent, ij, vadibus datis, aut aliàs idoneè
 cauerent, intra certum tempus sese domum
 redituros, qui secus faxit, natali solo, com-
 munisq; patriæ libertate & priuilegiis o-
 mnibus priuaretur: deniq; ne quis, nisi aut
 ipsemet, aut magistratus, portubus, limiti-
 busq; regionum præpositi, disertè id permi-
 sissent, peregrinum quenquam in regnum
 admitteret, sanxit. Quamobrem cum con-
 stitutiones hæc tam arctè hæctenus atque di-
 ligenter fuerint obseruatæ: nulla certior ple-
 niorq; harum terrarum peruestigatio insti-
 tuti potuit, vsque ad paucos abhinc annos.
 Et his quidem, quæ iam diximus, eò facilius
 fides adhiberi posse videtur, quoniam in hi-
 storiarum apud ipsos monumentis, potissi-
 mùm in antiquis eorum itinerariis seu na-
 uigationum veterum tabulis expressè repe-
 ritur: Chinas nauigationib. suis classibusq;
 perlustrasse, ditioni suæ subiecisse, atq; posse-
 disse vniuersum, inde ab regni sui limiti-
 bus, terrarum tractum, ad extremos vsque
 Indorum terminos, vsq; dum, eo, de quo di-
 ximus, gentis placito, omni in exteros domi-
 natione

atione ultrò abdicata, domum sunt reuer-
 ſi. In Philippinis enim Inſulis, quò Hispano-
 rum colonia nuper eſt deducta, multa ſu-
 perſunt de Chinis indicia atque monumen-
 ta, & in tractu Coromandelenti, qua is uno
 latere, mare verſus, Nariſinga Regni, propè
 Bengalæ fines attingit, locus eſt, Caſtrum
 Chinarum appellatus. Id enim ipſos extru-
 xiſſe opinio eſt. Simile eorum mnemoſynon
 in Regno Calechutiensi exſtare dicitur:
 multas etenim ibi arbores, & plantas na-
 ſci aiunt, quas à Chinis illuc delatas atque
 feminatas eſſe, cùm earum regionum do-
 minatum tenerent, incolæ referunt. Ne-
 que permulta etiam deſunt argumenta,
 quæ Chinas eadem ſermè ætate, Malacæ,
 Sianæ, Chiapæ, & finitimarum regio-
 num, Iaponis quoque dominos fuiſſe atte-
 ſtantur, præſertim, cùm Iaponii, moribus
 ritibusq; cum Chinis penè conueniant, &
 quaſdam etiam obſeruent leges, quarum Chi-
 nis uſus eſt. Sed tamen tam arctè decre-
 tum hoc cuſtodiri non ſolet, quin portu-
 um ſtationibus præſecti, largitionibus &
 donis corrupti mercatoribus interdum
 clam-

clanculum permittant, uti è regno abeant, atque apud exteros & in vicinis insulis negotientur. Quamobrem multæ quotannis naues, preciosissimis onustæ mercibus, in Philippinas insulas appellunt, & iam in Hispanias etiam aliq̄s ad emporia, ingentis lucri faciendi spe, penetrant, cum antehac per illos, nemini è regno discedere liceret, nisi qui prædijs prædibusq̄, cauisset, intra anni spacium sese reuersurum. Eodem modo, pariq̄ solertia, peregrinis etiam negociandi causâ eas terras ingredi permittitur, tametsi limenarchæ diligenter prius inquirunt, quibus è locis eò venerint, veniamq̄ hæctenus eis dent, ut ne in urbibus hinc inde obambulet, ne secretiora ipsorum curiosè scrutentur. Exemplar permissionis huius gypsatæ tabulæ inscribunt, quam negotiatores de nauigij prora adpendunt, ne ubi stationi successerint, à militari custodia tormentis oppressi demergantur, sed liberè ingredienti, negocia exerceant, vectigali tamen, & portorio, quod Regi debetur, exsoluto. Quolibet in portu, aduentantibus nauibus, scriba à præfetto designatus, præsto est;

is diem horamq; aduentus earum adnotat, ut & incole & exteri onustis denuò nauibus ad discessum se expediant, eo, quo in portum venerunt, ordine, qui modus, arcta ad eò obseruatione custoditur, uti, licet interdum maiorum minorumq; nauium, ad duo millia vno in portu sint, omnes tamen, tanta cum celeritate, tantoq; silentio expediantur, ac si vnica tantum nauis adfuisset. Hoc præfectorum consensu, ijs, quas indicauit, rationibus, impetrato, freti Lusitani, ex India Cantonem negotiandi causâ, aliâq; Chinârû Regni loca hætenus petière, quod ex ipsis ad eò Chinis cognitum est.

De senatu Regio, quemq; is obseruet morem, quo singulis mensibus, quicquid toto Regno acciderit, cognoscat.

CAP. IIX.

R Ex in vrbe Taibino (in qua cum Au-
la degit) senatum habet duodecim vi-
rum:

rum: hi delecti sunt è toto regno, multisq;
antea diuersis muneribus publicis functi.
Et hæc quidem summa in Chinarum terris
dignitas, summus honos est, quo quis affi-
ciatur. Nulli enim ibi Reguli, nulli Duces,
nulli Marchiones, nulli Comites, nulli deni-
que cuiusquam territorij domini sunt, præ-
ter solum Regem, filiumq; eius Principem.
Sed hi consilij regij senatores, & prouincia-
rum Proreges seu Proprasides, loco regulo-
rum, membra quasi regni sunt, neq; quam-
diu officijs suis præfuerint, minori habentur
in dignatione atque autoritate, quàm apud
alias gentes, ijs, quos recensui, titulis insigni-
neis. Viro ad regij senatoris dignitatem eue-
hendo, non multiplex solum rerum experi-
entia, sed etiam, Iuris, legumq; Regni, Phi-
losophiæ, de natura, & de moribus, Astrolo-
giæ, eius præsertim, quæ futuris euentibus
inuestigandis occupata, Iudiciaria nuncu-
patur, exacta cognitio necessaria est, uti sci-
licet artis huius ope, futuros casus eò citius
præuideat, & ad quacumq; omnibus in pro-
uincijs, euenta, quid e re videatur, in medi-
um maturè cõsulat. Prouinciæ enim à Regij
senat-

Senatus auctoritate omnibus dependent. Duodecim viri isti, Curiam suam de more habent in atrio quodam Regij Palatij, magnifice ad id instructo. In eo tredecim sedilia sunt, sex aurea, totidem argentea, omnia opere, sumptuq; eximia: tertiumdecimum, & ipsum aureum, sed ceteris preciosius, quod fulgentibus gemmis undiquaque interpositis elaboratum sit; in medio ceterorum consistit, sub umbella, facta è tela magni precij, in qua regia insignia acupicta visuntur; ea sunt, angues quidam, ex aureis filis contexti. Selle huic senatus Præses insidet, nisi Rex ipse in Curiam venerit, qui si adsit (quod rarissimè tamen fit) tum præses primam, in ordine, ad regis dextram, auream sedem occupat; in ceteris tam aureis quam argenteis, reliqui adseffores consident, temporis habitatione, ita ut præsidi mortuo, qui prior ceteris inter consiliarios fuit adscitus, in præsidatu succedat, huius stationem is occupet, qui proximum antea ab eo subsellium tenuerat; isti succedit tertius, & sic deinceps. Tum verò eodem etiam modo, ad sinistram, argenteorum sedilium ordines

inuicem mutantur, ita, ut eorum, qui argenteis sellis insident, Senator veterrimus, a laeva in dextram, transeat, relictoq; argento; aureum extremum subsellium teneat, ceteri itidem mutua sese successione excipiunt. Quoties senatorum quis moritur, succedit ei, qui viuo proximè adfederat, & sedili defuncti, nihil pramonitis neq; Rege, neq; præsidente, insidet. Demum extremã in sedem vacuam is locatur, qui præsidis & adfessorum votis senator creatus fuerit; magnãq; honestatis & integritatis cura, is deligitur, quem omnium suffragiis tantum ad honorem aptissimum, eoq; dignissimum esse constitit. Si designatus senator provinciarum alicui cum imperio præest, ideoq; absens accersitur, si in vrbe est, ad regem adducitur, Rex de hac sublectione certior factus, recens creatum, uti libuerit, aut adprobat, aut honore indignum pronunciat, quod tamen nunquam penè fieri solet. Tum verd ille recens designatus senator sollenni carimonia, in manum Regiam iurat, quemadmodum mores ipsorum habent; ius & iustitiam, ex legum, constitutionum, atque statutorum

Regni

Regni præscripto, summo studio sartam te-
ctam se custoditurum, cum suum cuique tri-
buendo, tum Proregibus seu Reſtoribus pro-
uinciarum, caterisq; magistratibus nomi-
nandis: neq; vlla in re priuati amoris odiue
rationem habiturum, neque per se, neque
per alios, largitiones vllas aut dona capta-
turum, aliq; huiusmodi: in super, nunquam
vlli contra Regem inuito consilio aut conspi-
rationi, aures præbiturum, quocunq; mo-
do tale quid resciscat, cõtinuò ad regem aut
senatum omne relaturum, salutem Reipub.
incolumitatem Principis modis viribusq;
omnibus curaturum esse. Præstito iureiu-
rando, in curiam adductus in sedili vacuo,
ad leuam, magna cum sollennitate colloca-
tur. Inde per dies aliquot festæ latitiæ spe-
ctacula, tam à consiliariis, quàm à ciuibus
& aulicis tota vrbe eduntur, tabernæ mer-
catorum atque opificum, omisſis negotiis, o-
perisq; omnibus clauduntur. Si res aliqua
inciderit, de qua cum Rege agendum sit, ne-
mo id facit, nisi solus Curie præses, aut si is
morbo impediatur, è collegio senatorum an-
tiquissimus, qui proximus à Præsede subſel-

lio aureo insederit. Ad Regem verba facturus, maximam partem, in genua submissus cum alloquitur, oculos, interim ad terram defixos, nequaquam attollit, quamuis ultra duas sæpè horas negotium protrahatur. Proreges, Rectoresq; provinciarum, ceteraq; minora officia, militum ite ductores, iisdem moribus regem adfantur, senatus singulis mensibus resciscit, quicquid uniuerso in regno maioris momenti acciderit: imò de omnibus potius, quæcunq; contigerint, certior sit. Nã qui provincijs præsumt, id expressè in mandatis habent, ut menstruatim de sua quisq; provincia negotijs, sigillatim continuo quæcunq; opus fuerint, ad senatum referat, siue ad bella, quid, siue ad publicum regni & provincie statum, siue ad vectigalia regia, siue quocunq; tandem pertineat: quibus præceptis usq; adeò diligenter & sollicitè omnes pareant, ut, quantumuis provinciarum aliqua ab aula ad quingenta milliaria distet, præstituto tamen tempore nuncij per dispositos celeres equos, ad condictum eò aduolent; quibus primi venerint, ceteros ad postremum usq; expectant, ut uno scilicet, eodemq; tempore,

lite.

litteras & mandata expediant, quãuis, qui longissimè ab aula distant, operam dent, ne quidquam ijs, qui propius ab ea absunt, concedant, sed tam diu nunc hos, nunc illos veredarios ocysimè dimittunt, donec tandem alteri in alteros incidant. Eadem apud illos veredorum ratio est, quæ apud Italos & Hispanos, quoq; citius aduentantes præsentantur, cornua inflant, & tintinnabula petoribus equorum adpendunt, ut veredorum præfecti, equos in tempore frenent, & nauta, si flumine (ut sæpe fit) iter faciendum sit, paratas ad manum naues habeant. Nunciis in senatu auditis, Curia præses summam omnium, de quibus senatus certior factus est, ad regem sigillatim refert; Rex, unà cum senatu, exinde, quod è re videtur, decernit. Si magistratum quempiam, ad explorandam eam, de qua in senatu actum est, rem, ablegare necesse fuerit, is continuo nominatus, dimittitur: legatus in cuncta sedulo inquirat, idq; tam secretò, ut ne urbis quidem, nedum regionis eius, in qua hæc actitantur, incolæ, quidquam sentiant.

Sed cum de his sequenti capite plura dicturus sim, hoc tantum paucis addam: Regem solum, maiestatis & dignitatis sue, omniumq; adeo rerum velle arbitrum esse, atque monarcham summum: ita, ut quamuis tanta Regni amplitudo, tot sint, quot recensui, prouinciae & vrbes, nemini tamen magistratum capitali poena quemquam afficere liceat, absque Regis & Curiae consensu, praeterquam belli tempore, quo, quod forte periculum in mora esset, exercitus duci, aut fiduciarium operam obtinenti, contumaces milites capite aut suspendio punire permisum est, etiam nesciente rege, conscio tamen Regio quaestore, aut equitum magistro, qui duo, permagna sunt autoritatis, adeo, ut illis inter se dissidentibus, lata in hominem supplicij ultimi sententia executioni mandari nequeat.

De officijs Palatinis, Rectoribus
 Prouinciarum, & modo
 gubernationis Rei
 publicae.

CAP. IX.

*S*upra diximus, Paghiam & Tolanchi-
 Sam prouincias, pro summo magistratu,
 alium neminem, quàm senatum agnoscere.
 Ab eo ceteri minores earum regionum ma-
 gistratus creantur. Ceterarum tredecim
 prouinciarum, singulis cum imperio præest
 quidam, Insuanto, Chinarum lingua dictus
 (Proprasidem vocare possis) secundus à Pro-
 rege, is metropolin prouinciæ (unde regioni
 plerumque nomen est) incolit. Atque sanè
 et si omnia Regni officia, omnes Iuri dicundo
 præpositi, cuiuscunque conditionis sint, in
 genere Loity vocantur, peculiare tamen in-
 super ab eo quisque, quod gerit, publico mu-
 nere, nomen habet: neque ineptè facturus
 videor, si huiusmodi nomina hoc loco reci-
 tem. Prorex cuiuslibet prouinciæ à rege con-
 stitutus, primarium & summum inter Pa-
 latina officia locum obtinet. Is Comon ab
 ipsis nūcupatur. Secundus ab eo est Insuan-
 to seu Proprasēs, Proregi autoritate prope-
 modum par. Intutuanus rector est ciuita-
 tis, cui Prorex aut Proprasēs, ipsimet non
 præsumt. Atque hic grauioribus de rebus,

qua in administrationem muneris sui inci-
 dunt, ad Insuantonem, Insuanto continuo
 ad Comonem refert, Comon per dispositos
 celeres equos (ut priori capite diximus) in
 Aulam statim denunciat. Tertio dignitatis
 gradu conspicuus, Ponchiasi dicitur: Is quasi
 praeses est eius collegij seu consilij, cui regionu
 vectigalium, & reddituum prouinciae cura
 subiicitur. Habet enim adiunctos consilia-
 rios & Adseffores, ministrosq; complures,
 praesertim apparitores quosdam, qui tributa
 vectigaliaq; Regia in prouinciis cogunt: quae
 ab ipsis accepta, Ponchiasi Tutuano reddit,
 detractis tamẽ prius singulorum magistra-
 tuum, regionumq; ministrorum, quae ipsis
 regis nomine ille dependet, salarijs, & sum-
 ptibus tam necessariis, quam alijs. Quarta
 dignitas Imperatoris est, tam equestrium
 quam pedestrium copiaru, in prouincia: To-
 locus is vocatur. Quinta est, Anchiasi, reru
 forensium, & capitalium & ciuiliu, sum-
 mi iudicis seu Pratoris. Iste cum adsefforibus
 aliquot, sententias a minoribus iudicibus
 iurisdictioni suae subiectis, latas, a quib. ad
 ipsum est prouocatum, recognoscit, & retra-
 etat.

*Etat. Sexta est, Præsidis concilij militaris, cuius officij est, populum ad arma conuocare, naues undique parare & cogere, commoatu, munimentis, armis, classem instruere, ne quid horum, præsidiariis, ne quid limitaneis militibus vsquam desit, prouidere: peregrinos etiam, qui in prouinciam venerint, excutere, ab eis, unde, aut cur eò venerint, exquirere, & alia id genus: & quæ de illis intellexerit, eorum proregem in continenti certiorẽ reddere. Sex hæc publicorũ munerũ genera maxima sunt dignationis, neq; minori in existimatione habentur, ij, qui huiusmodi magistratibus à ministeriis esse solent. Habent insuper singuli isti magistratus, adiunctum sibi collegium decem adfessorũ, viros insigni cura delectos, qui laborũ partẽ sustineant. Quinq; ex his (ubi in Curia cõuenerint, in adib. proregis, in quẽs singula senatorũ collegia, suũ habent magnificẽ instructũ senaculum) ad Præsidis sui dextrã, quinq; ad sinistrã confident: dextimi atate, autoritate, dignit. sinistimos antecedunt: & ab illis hoc modo distinguuntur, q; Zonas auro intertextas, & crines flauos, sinistri verò
cin.*

cingula argento elaborata, pileosq; cyaneos gestant: quod quidem prater ipsos, alij licet nemini. Et adseffores & prasides in pectore, & humeris dorsotenus, insignia Regis acupicta ostentant: neque nisi hoc sollenni cultu, limine pedem efferre, vel quidquam publicum attrectare audent. Prasidi mortuo, succedit veterrimus è collegio, eodem modo, quem à supremo senatu Regio obseruari, priori capite ostendi. In genere, omnes hi iudices, hunc sibi, ciuili sanè & perlaudabili instituto, morem vendicant, quòd patientissimè singulos audiunt, licet interdum turbidior aliquis, iracundè eos, elatioriq; voce adloquatur, adèò diuturna consuetudo, cum quibusuis dextrè atq; ciuilitè agendi, apud ipsos in naturam iam abiit, vt etiam, ad mortem à se damnatos, mitissimè interdum alloquantur. Si in prouinciam aliquò profectio, aut quapiam maioris momenti res exequenda inciderit, adsefforum vnus ipsemet totius senatus nomine eò contendit. Prater sex ista, que nominauimus, magistratuum genera, multi sunt alij, minori potestate, iudices, ingenti tamen in honore habi-

habiti, ut & reliqui omnes, qui hoc in re-
 gno functiones publicas sustinent. Hi sunt:
 Cautocus, primus vexillifer: Pochim, ratio-
 ciniorum Propræfectus, siue Proquestor:
 Pochinsi, Regij sigilli custos: AntZatXi,
 Prætor urbanus. Tres alij sunt: Huitai, Te-
 Xia, Tontai vocati, qui idē muneris gerunt,
 quod in Hispaniensi Aula Quæsitō. Hi sin-
 gulis septimanis in suis ædibus semel cōuen-
 tum iuridicalem agunt, & quater, cū ia-
 nuas aperiunt, displosis tormentis, cunctos
 monent, sese iudicio contendere volentibus,
 ius dicturos. Vbi fontem quempiam depre-
 henderit, continuò licitorum (quorum de-
 cem habent aut duodecim) cuidā eum tra-
 dunt, ad legitimum ipsius iudicem urba-
 num deducendum, quem scripto monent,
 qua pœna hominem adfici velint: ille certo
 postea in vico, mandata exsequitur. Zam-
 paus hic, siue Proprator (sunt autem quag-
 in urbe plureis huius nominis atque officij)
 mille familijs præest, neque alteri alterius
 iurisdictionem interpellare, neque in ea vr-
 bis regione Iudici esse licet, in qua ipsemet
 penateis habuerit. Singulis noctibus, suis
 quis-

quisque in finibus, circumcunt, curant, ut
 ciues sint in suis omnes adibus, lucernæ in-
 tra certum tempus ritè extinguantur, incen-
 diorum scilicet cauendorum gratia, olim,
 cum multorum clade frequentium. Domus
 enim angustè inter se coherent, ligneisq; cõ-
 tignationibus omnes sunt exstructæ. Si ul-
 tra præfinitum tempus ignis in cuiusquam
 idomo deprehendatur, is verò seuerè plecti-
 tur. Ab solis hisce iudicibus, ad eos, (quos di-
 ximus) Quæstoreis prouocatio est: ab aliis
 non ad Quæstoreis, sed ad legitimum Cen-
 sorem, is causis huiusmodi excutiendis, da-
 mnisq; resarciendis vacat. Vnde Homdim à
 Chinis appellatur, quasi seruator aut opitu-
 lus, summoq; honore adfcitur. Supersunt,
 quæ enumerabimus, alia etiam officiorũ ge-
 nera: ut eius, qui Tompo dicitur, ædilis ce-
 realis, eduliis inspiciendis, pretiisq; eorum
 statuendis præpositus: Tibuco; ociosos & er-
 rones capiendi atq; puniendi potestate præ-
 ditus. Chinchie, lictorum primus: Chion-
 cam, carcerum seu vinculorum præfectus:
 Hic tantæ dignitatis munus gerit, ut maio-
 res Iudices stans adloqui audeat, si prius in
 limine

limine atrij, debitum ipsis, insigni carimonia, genibus in terram usq; submissis, honore exhibuerit: ceteri oēs, genibus innixi, ad eos verba facere coguntur. Quando proreges aut magistratus, à supremo senatu Regio, prouinciæ alicui, aut urbi, cum imperio p̄ficiuntur, duobus aut tribus diebus, anteq̄ eò veniant, diploma, delatæ potestatis argumentũ, ad incolas aut ciues eius loci mittit.

Qui, ubi id inspexerint, & fide dignum esse iudicarint, exercitus, signis vexillisq; pluribus cõspicius, Loity, magistratusq; ceteri omneis, ingenti cum letitia, aduentati obuiã procedũt, umbellis sericis, expansisq; auleis, florib. & festa fronde exornatis, via passim exculta conspiciuntur: demũ, nouus Prorex, aut propreses, honorificè domum ab illis deducitur: suauiter interim omniũ aureis demulcente harmoniæ musicæ concentu. Omnibus hætenus enumeratis magistratibus, Regis nomine quidam suprema omniũ cum potestate præest: is Chinchiai vocatur, quod idè est, ac si dicas, aureum sigillum. Et hic quidem ex Aula nunquam discedit, nisi id maximarum grauissimarũque rerum, quæ

que ad summam salutem Reipublica, pacemq^{ue} omnium & tranquillitatem custodiendam pertineant, ineuitabilis necessitas postulauerit. Caterum sequenti capite, de modo in cunctis huiusmodi distribuendis muneribus Chinis sollenni, deq^{ue} alijs ad Reipublica ipsorum moderationem pertinentibus, agemus.

De cæteris officijs publicis, & de ritibus apud Chineses in foro, curia, & reliqua publicorum munerum administratione
vilitatis.

CAP. X.

Omnia ea, quorum priori capite meminimus, officia, seu magistratus à Rege, & senatu Regio creantur: qui diligentissime, qui qualesue sint ij, quibus publicum aliquod munus capeffendum est, exquirunt; id verò maximo studio cauent, ne Proreges, prouinciarum Proprasides, Adseffores, ea è prouincia oriundi sint, cui cum potestate præsiciuntur, vt ne scilicet amore cuius-

cuiusquã aut odio distracti, ius iustitiamq; violent. Magistratus, ab eo die, quo, post delatum munus ex aula discedunt, usq; dum in suam quisque prouinciam venerint, nullas omninò de suo impensas faciunt. Passim enim per vias, regia occurrunt stabula seu diuersoria; his impositi sunt à rege certi hospites, qui aduentantes huiusmodi viros excipiant, necessariaq; omnia ipsis, eorum comitibus, ministris & equis suppeditent, idq; tam nauigio quam terra iter facientibus. Sumptibus certus est prefinitus modus, & quantum in quemque impendij faciendum sit, habita personarum, honorum atque munerum ratione, determinatum. Vbi in diuersoria Regia ventum est, interrogantur, impensa loco dapensue, an pecuniam acceptare malint? & sunt, qui alicubi amicos forte aut notos habeant, à quibus, ut apud se diuertant, inuitentur, ideoq; pecuniam impense nomine accipiant atque comparcant. Harum rerum precipua cura penes Ponchiesin est, Regij consilij, penes quod vectigalium redituumq; prouinciae potestas est, praesidem, Regis & supremi senatus scito constitutum.

tutum. Is, ut ea domus lectulis, stratis, aliisque suppellectili, cunctis denique ad victum necessariis, comode instructa sint, adcurat. Ab urbibus, recens creatorum magistratuum gubernationi commissis, illi non latissime solum, & perhonorifice suscipiuntur, sed in regis etiam aedibus, cum comitatu diuertunt, & una cum suis, omnibus, ad officii sui munus apte obeundum necessariis, liberalissime instruuntur: praesto ipsis sunt apparitores scribae, quique alii minora munia sustinent. Qui omnes in iisdem aedibus regis habitant, & ampla à Rege stipendia ferunt, gravissimaque illis poena, ne dona vlla aut praemia à quoquam litigantium, seu eorum, quibus cum magistratus est, captare ausint, est interdictum. Verum multo gravius magistratui, istuc factitanti supplicium imminet: cui eam ob rem, & vitanda confusionis omnis ergo, cum ex aula in provinciam dimittitur, suprema Curia nominatim inter alia edicit, ne sententiam ferat, neve actus iudiciales exercent ullos, nisi, aperto, quod aiunt, velo, praesentibus cunctis ministeriis, audientibusque, qui in senaculo sunt, omnibus. Modus publican-

di

di sententias talis est. Iudice tribunali insi-
dente, pracones ad fores senaculi abeunt, al-
ta voce litigatorem citant: postulationem
eius aperiunt: ille interim, aliquantum à sel-
la iudicis remotus genibus inniti cogitur:
post clara & ipse voce causam suam agit, aut
scripto comprehensam tabellioni offert: A
tabellione scriptum pellegitur. Iudex audi-
tis litigatis postulatis, re deliberata, excusso
causa statu & rationibus, quod ius fasque sibi
videatur, statuit, rubeoque colore sua manu
sententiam conscribit. Iudicibus antequam au-
ditorium ingrediatur, cibo omni, potuque inter-
dictum est, ni diserte Rex permittat: cuius moris
tam arcta est observatio, ut eius negligens,
cuiuscunque tandem ordinis fuerit, sine mora
gravi poena afficiatur. Ac, ut interdum ecli-
gmate aliquo, aut hypotrimmatibus, aut alijs
huiusmodi cupidibus, antequam in curiam accedant,
eis vesci liceat: Vinum tamen, vel atroci est con-
flictates morbo, bibere plane prohibentur, &
tolerabilius longè videtur, atque praestabi-
lius, si Curia penitus abstineant, quam ci-
bo potuque onusti eo ventitent. Quia igitur
haec in conspectu omnium ita gerun-
tur, ne ministri quidem corrumpi facile

possunt, quin id magistratum quispian
 sentiat, cumq; tanta seueritate inspectiones
 & disquisitiones omnes instituantur, alter
 alteri nihil confidit, metuens, ne tùm, ad-
 uersario pestem sibi machinante, concidat.
 Tabelliones, apparitores, cateriq; Curia ac-
 censi, munia sua diligentissimè obeunt. Offi-
 cium negligenti, vexillum in manus datur,
 id ille genibus innitens eousque retinet, dum
 cognitionem eam iudex absoluerit, qui post-
 ea virgis eum cædi iubet, pro modo omisi ab
 eo muneris. Sed hoc sæpè cum eueniat, pa-
 rùm ignominiosum habetur. Iudices hi seu
 magistratus, cum per vicos obequitant, quod
 tamen autoritatis tuenda causâ rarissimè
 faciunt, ab omnibus ministerijs forensibus
 honoris causâ deducuntur, eo, qui sequitur,
 more. Primi, qui agmen antecedunt, contis
 quibusdam longis impositos gerunt scipio-
 nes argenteos, cuiusmodi Romæ Cardinali-
 bus præferri solent, quibus indicatur, quen-
 dam è magistratum numero aduentare:
 alii duo, arundinem quisque prælongam at-
 que rectâ, manu in sublime elatam defert,
 qua iustitiam eodem modo excelsum atque
 ere-

erectam debere esse commonstratur: horum
vestigijs rursus duo insistant, qui similes bi-
nas arundines gestant; de quibus rubri qui-
dam longiusculi funes dependent, ijs virga-
rum aliquot fascies, puniendorum fontium
instrumenta, colligantur. Incedunt exinde
bini, tabulasq; aliquot albas deferunt, pel-
tarum forma, quibus inscriptum est ma-
gnatis illius nomen, officium & titulus. Cæ-
teri honoris ergò hominem comitantur: qui
contos, quos dixi, oblongos præferunt, cla-
more populum monent, ut venienti via de-
cedat, transeunti q; in mora ne sit: diffugi-
unt timidi omnes, experientia iam dudum
docti, restitantes in vestigio pœnas dare.
Magistratum seu iudicum, qui maiori
cum potestate sunt, tantis honoribus adfici-
untur, ut ipsorum aliquo prætereunte, ne-
mo, cuiuscunque conditionis fuerit, vspiam
se mouere; aut in via conspici ausit; nisi su-
perueniat fortè alius, maiori magistratu
præditus: huic, dignitate minor, eundem
honorem exhibere cogitur, ni faciat, è vesti-
giò pœnas dat. Omnes tam ciuiles, quam
criminosæ actiones, in scriptis proponuntur:

Iudices omnia palam in conspectu omnium
 curiæ ad censuram, peragunt, quo etiam mo-
 do, cunctis illis presentibus, testes examina-
 re atq; audire solent, uti fraus scilicet omnis
 dolusq; caueatur, qui euenire posset, si testes
 de rebus ad causam nihil pertinentibus in-
 terrogarentur, aut testimonia non ritè an-
 notarentur; seorsim tamē prius singulos au-
 diunt, eosq; si testimonia eorum confligere,
 & collidi animaduertāt, inter se cōponunt,
 tot in medium allatis interrogationibus,
 donec inter illos rixæ oboriantur, ut hac ra-
 tione veritas eò magis elucescat, quam si hoc
 modo expiscari nequeūt, quæstiones per tor-
 menta adhibent, quamuis honestis, & boni
 nominis viris, fidem quoque habeant. In
 grauioribus causis, quæq; ad maioris notæ
 homines pertineant, Iudices tabellionū dili-
 gētiā diffusi, suis manibus rem omnē, actaq;
 vniuersa conscribunt: dicta testium sæpius
 diligenter excutiunt atque examinant, ita
 ut rarò admodum quisquam iudicio sese
 circumuentum aut oppressum esse conqueri
 iuste possit, laudabili me hercule diligen-
 tia, cunctisq; magistratibus damni & con-
 fusio-

fusionis, quæ est supina atque oscitanti tuen-
 darum legum, & promouendæ iustitiæ cura
 nascitur, auertendæ cupidis, utique imi-
 tanda, cum hi inanium Deorum cultores,
 tanta cum pietate, tam insigni studio iusti-
 tiæ tramitem obseruent, neque solum iustè
 nullo cuiusquæ hominis respectu, nulla ad-
 defectum ratione habita, iudicent, sed quos-
 dam etiã mores obseruent, consuetudinesq;
 quæ non immeritò alijs exemplo esse possint:
 quarum una est, quod iudices apud eos sunt
 (quos Zampaos vocari dixi, velut propra-
 tores) quorum unusquisq;, suos intra limi-
 tes, dinumeratis cunctis adib. (quarum mille
 eum præesse diximus) denas vni tabula in-
 scribit, eã decimæ ex hisce domib. affigit: in-
 scripta aut illi sunt nomina denum patrũ-
 familiãs, qui domos illas possidēt; omnibusq;
 & singulis seuerè præcipitur, si quis è denis
 contra decus aliquid faciat, si quidquã vel
 vicinis, vel Reipub. noxium perpetret: quis-
 quis ex illo numero primus id compererit,
 uti ad magistratum deferat, quò impu-
 rus iste, dignum factis supplicium luat, a-
 liisque exemplo sit; si quis verò ad fa-

cinus aliquod tacendo connineat, eandem
 pœnam subit, quam sceleratus erat subitu-
 rus, si delatum ad iudicem crimen, proba-
 tumq; fuisset: qua causa est, quòd vicini
 vicini dicta factaq; adeò obseruet, & singu-
 li cautè admodum vitam degant, ne scilicet
 in crimen vocentur, aut inimicis vlciscen-
 di sese, ipsorumq; aliquando nomen dese-
 ren di occasionem prabeant. Si fortè accide-
 rit, uti quis ex denis illis patribus familiâs,
 in tabula annotatis, è sua vicinia in alium
 quempiam urbis vicum demigret, aut alio
 in oppido, seu quocunq; tandem, sedem ac
 domicilium collocet: aut peregrè aliquò ab-
 iturus sit, denis ante abitum diebus, vici-
 norum domos praterire cogitur, tintinna-
 bulum aut peluim aheneam pulsitans, idem
 eo quoque loco, in quem penates translatu-
 rus est, factitat, quo admonitus vicinorum
 quisque, si fors, qui ex eo vico migrat, quid-
 piam eris alieni contraxerit, aut aliud ali-
 quid mutuatus fuerit, suum in tempore re-
 petat. Sin, his neglectis, è vicinia ille abierit:
 magistratus vicinos ceteros, tabula (ut su-
 pra dixi) inscriptos, ad eius qui discesserit,
 nomi-

nomina dissoluedum cogit: quod neque se-
se, neque creditores de discessu hominis pra-
monuerint. In ere alieno pressos, & probata
nomina expedire nolentes seuerè animad-
uertunt; si creditoribus satisfacere neque-
ant, in carcerem coniectis, breue tempus ex-
pungendo nomini praesiniunt, eo elapso, ni
interim debita soluerint, aut cum creditori-
bus conuenerint, verberibus eos cadi iubet,
mitius primo, alium dein diem statuunt; si
ne tum quidem alieno ere exierint, acrius
percutiuntur: atq; hoc modo tam diu dies de-
coctori praefigitur, tam diu plaga infligun-
tur, donec, ni soluat, ad necem vsque casus
fuerit. In eo itaque totus quisque est, vt no-
mina sua explicet, aut propinquorum ope &
consilio rationibus suis prouideat, aut cre-
ditori suo in seruitutem se addicit, vt à mo-
lestis diri carceris verberumq; atrocium &
intolerabilium eripiatur. Tormentis dupli-
ci modo quarunt, vbi prius omnem curam
adhibuerint, omnibus viribus contende-
runt, vt lenitate potius quam acerbitate ve-
rum eliciant. Priori tormenti genere pedes,
posteriori manus excruciantur, utraque sa-

nè atrocissimo, quibus sustinendis, per pauci
 adeò pares reperiuntur, quin admissum sce-
 lus celeriter fateantur. Ceterum neminem
 in questionē dant, nisi p̄missa diligenti dis-
 quisitione, aut delicto ad minimū semiplenē
 pbato, aut certè notoriis exstātibus indicijs.
 Manib. hoc tormētī genus adhibēt: bacillos
 aliquot, crassitudine duorū digitorū, lōgitu-
 dine palmi maioris, singulos p̄foratos, torna-
 les, utraq; ora funiculis quibusdā trajiciūt,
 eosq; per foramina contrahunt: sicuti post-
 ea digitos bacillis implicant, bacillosq; funi-
 culis sensim vsque adeò arctē constringunt,
 donec insertorum digitorum iunctura elu-
 xentur, intolerādo miserorum dolore, hor-
 rendum vociferantium, & miserabiliter
 ingemiscantium. Si tūm nihil fateantur,
 iudicibus autem, aut è testium dictis, aut
 constantibus aliis signis, de facinore con-
 stet, in pedibus eos, atrocius etiam quā an-
 tea, hoc modo excruciant: Machina qua-
 dam ferrea quadros duos asseres coaptant,
 longitudine unius, latitudine quatuor spi-
 thamarum, utraque itidem ora perforatos;
 eas fune trajiciunt eadem, uti suprā dixi-
 mus,

mus, ratione: illigant deinde intra assamēta illa fontium pedes, eaq; malleo ingēti turdunt, & dolorem ita iētuum multitudine, eo, quo manus afficiuntur, quamuis etiam (vt dixi) vehementi, reddunt acerbiozem. Sed huiusmodi quæstiones exerceri minimè solēt, nisi præsentē Iudicē supremo, idq; rarè admodum. Nā captiui quiduis confiteri, & morte, quàm tantis cruciatibus affici malunt. Carceres etiam habent tetros atque horrendos, vt suo loco, peculiari capite demonstrabimus.

De Censoribus, quos quottannis Rex, vt in singulorum, per prouincias, magistratum acta inquirant, ex aula cum potestate, dimittit: & de modo animaduertendi in fontes.

CAP. XI.

Rex hic idololatra, tantam in eo operā, tantum studiū ponit, vt proreges, pra-

praesides, & quicumque alicui cuiusvis generis muneri publico praesunt, egregia sint morum integritate, ut, quantumvis postquam officiis sese abdicarint (quod ternis quibusque annis fieri solet) à quibusdam peculiari-ter eam ad rem à rege designatis magistratibus (Chiaeni illi vocantur) in acta eorum omnia acerrimè inquiratur: nihilominus tamen alios quosdam megistanas seu Censores quotannis secretissimè & occultissimè in singulas prouincias ex aula dimittit, hi Leachi dicuntur, omnium ministrorum Regi intimi atq; fidiissimi, eiq; longo usu, & praeclare acta vita, multiplicium in se obsequiorum, munerumq; quæis praepositi fuerant, fideliter atque laudabiliter gestorum experientia percogniti. Ignoti per prouincias hinc inde volitant, in urbibus passim, locisq; frequentibus, clanculum expiscantur, quibusnam iniuriis atq; oneribus, populum magistratus opprimant: atque ita in angulo (quod aiunt) cum pauculis aliquot miscet susurros, id est, occultè obaudiunt hominum sermones, & potestatem habent deserto Regis iussu & designatione, eos magistratus,

qui

qui ab officio discessisse conuicti fuerint, eue-
stigio, nihil expectatis amplioribus manda-
tis, capiendi, puniendi, à munere omninò,
aut ad tempus amouendi, ad summam, cum
illis, ut lubet, agendi, capitali tamen pœna
adficere neminem audent, quod Rex id to-
tum sibi soli planè, ut supra dixi, reserua-
rit. Qui, quò maior sit huius Censuræ di-
gnatio atque autoritas, vocatos, antequam
ex aula dimittat Censores, ad iusiurandum
addicit, fidei, iustitiæq; obseruantes atq; ta-
citurus fore; inde, peculiare quoddam po-
tionis genus ipsis degustandum præbet, fir-
mandæ causâ religionis. Ut autem creatio
sue institutio huius magistratus eò sit secre-
tior, consiliarij scribis demandare solent, ut
in literis honorariis, seu diplomatibus expe-
diendis, tantum relinquunt interualli, quò
eius, qui hoc munere functurus est, provin-
ciæq; in quam eam ob rem ablegatur, no-
mina, postea inscribi possint, additis nihilo-
minus sollennibus clausulis omnibus; ut
magistratui huic siue Leitio literas exhibi-
turo, æquè ac ipsimet Regi, omnes obediant.
In diploma sigillo Regis munitum, summi
sena-

senatus Regij praeses, Censoris & provinciae nomen demum inscribit: Censor occultissimè ex Aula discedit, adeo cunctis incognitus, uti nemini constet, ubinam sit, quò eat, aut quid facturus sit. Vbi suam in provinciam venerit, quàm secretissimè potest, dissimulata planè persona, vitam & mores Proregis, propraesidis, aliorumq; huius generis primatum explorat: regione uniuersa hunc in modum peragrata, omnibusq; ad amussim inuestigatis: in metropolin provinciae, supremae dignitatis magistratum (de quibus ea, quae diximus, est expiscatus) sedem sese confert. Tum omnibus Primoribus in domo Proregis, concilium (ut & singulis mensibus fieri solet) indicitur. Cunctis itaq; in unum coactis, & fortè ne gry quidè hac de re cogitantibus, ad fores Censor accedit, Ianitori mandat, ingrediatur, Indicet congestui, adesse à Rege legatum, è magnatibus duempia, cupe conuentum senatum habere, se quo Regis nomine cum eo agat. Prorex è verbis ianitoris facile colligit, quidnam hominis adsit, ostium statim iubet aperiri, ipse adsefforesq; adsurgunt omnes, suis è sedilibus,

bus, summae auctoritatis legatum excepturi: Ille manu explicatum diploma prae-
dit, non sine ingenti omnium terrore, eorum
imprimis, qui sibi male sunt conscij, id dein-
de publice perlegit, tum vero Prorex, è sua
statione progressus, magnum ei insigni cari-
monia honorem habet, idem ceteri faciunt,
summo obseruantiae & obedientiae edito ar-
gumento. Censor, mox in sede suprema, ho-
nestissimam, sessum it, atque ut fieri solet, de
suo aduentu, diligentiam, ad inuestigandam
disquirendamque, veritatem adhibita, praefatus; officio functos, amplissimis collaudat
verbis, honorificentioribus eos subsellijs co-
sidere iubet, regi & senatui, ob rem publi-
cam bene gestam, de meliore nota se com-
mendaturum esse pollicetur, uti digna fa-
ctis praemia ferant. Verbis postea seuerissi-
mis, eos, qui de officio decesserunt, corri-
pit, sententiam in eos latam, coram per-
legit, cunctisque audientibus, facinora
eorum publicat, addito, eam sese ipsis
irrogare mulctam, quae ex decreti formu-
la in illos constituatur. Eam, etsi interdum
per acerbam, mox exsequuntur, neque ulla

cōdemnati excusatio locum habet, cū nulla ab huiusmodi sententijs legitima appellatio sit. Reus, antequam aut verbis castigetur, aut pœnas alias pendat, insignibus prius dignitatis, cingulo, pileoq̄, parua quadā fascia redimito, exuitur: neque enim, nisi prius, hoc modo, ademptis ornamentis exauguratum, Censor vlla molestia aut pœna afficere audeat, ni suimetipse capitis discrimē subire velit. In locum exautorati senatoris seu abdicati à magistratu, alium euestigio sufficit; eum seuerè monet, exemplum illius, cui nunc decreto Regis succedat, accuratè intueatur, officioq̄ suo fungatur, neque vllam in partem ei desit. Nonnunquam Censor in mandatis habet, vt̄i eis, qui muneribus suis cum laude præfuerunt, ampliores det potestates. Quamobrem, cū probos, cognita eorum integritate, præmijs affici, sceleratos graues pœnas dare, idq̄ adeo constanter obseruari manifestum sit; vtique Chinarū respublica inter totius orbis optimas & præstantissimas iure meritoq̄ connumeranda est, præsertim si ea, quæ diuersis locis de administratione statuq̄ eius à me allata

allata sunt, cum ijs conferantur, qua diu-
 turna docti experientia, alijs ciuitatibus u-
 su venire ut scimus, ita fateri cogimur. In-
 uisere præterea Censores omnium prouin-
 ciarum archigymnasia solent, atque acade-
 mias, ut postea dicam; explorant literas di-
 scientium eruditionem; eos, qui magnos in-
 studijs progressus faciunt, aut ad ea diligen-
 tiam conferunt, per blandis, ut in instituto
 pergant, incendunt verbis, negligentes ve-
 rò, ignauos, & indociles, verberibus affici,
 in vincula conijci iubent, nonnunquam è
 scholis planè eijciunt. Qua de re, peculiari
 capite, adiecta honorum & premiorum,
 quibus literati exornantur, descriptione,
 pluribus agemus.

De custodijs, & modo reos mortis capite puniendi.

CAP. XII.

Quemadmodum magistratus, eorumq;
 ministratores, in pænis exigendis, a-
 troces atque acerbi sunt, ita & custodias ha-
 bent

bent supra modum tetras & horrendas, nocentibus ab iniuria cuiusquam, turbandaq; amplissimi regni tranquillitate publica, cohibēdis, destinatas: atq; ut est ingēs hominum multitudo, ita carceres etiam plurimi maximiq; sunt. In qualibet vrbe primaria, singularum quindecim prouinciarum, tredecim carceres sunt, præ altis cincti muris, tanta amplitudinis, ut præter ædificia & domos excubitorum, ministrorum atque militū, qui perpetuas ad eos vigilias agunt, piscinas, hortos, areas, cauedia comprehendant, in quibus leuiora ob delicta captiui, interdium degunt, cauponas item, atq; officinas, ad varia opificiorum genera exercendum, idoneas, quæ captiui, quærendi vitæ causa, manu sua tractare coguntur; idni facerent, fame periclitarentur, cum ob captiuitatem, suarum rerum potestatem nullam habeant. Nam licet quis sæpè leuē ob causam in carcerem cōdatur, per diu tamen in eo detinetur, quia magistratus in ferendis sententijs, ob urbium magnitudinem, caussarumq; multitudinem, tardi admodum sunt, in exsequendis, etiam cunctatiores,

tiores, unde frequenter accidit, ut capite damnati, tamdiu in vinculis adseruentur, donec aut senio, aut morbo cōfecti, aut asperitate etiam carceris, ante supplicij diem intereant. Ex tredecim hisce custodijs, quatuor plerung^s captiuus ad mortem condemnatus, refert^s sunt, quarum cuilibet centurio, cum suis militibus, est præpositus, hi in manipulos diuisi, ad eas noctu atque interdum excubant. Quilibet capitibus condemnatus, de collo suspensam gerit tabulam dealbatam, ad pedes vsque dependentem, cubito paulò latiore, cui causa damnationis inscripta est, ex actis curiæ excerpta, aliq^q cuidam respondet libro, qui penes centurionem, carceris custodem est: noctu, ministri captiuos in sua contrudunt habitacula, quorum fores in hortos exeunt, manus eorum & pedes cippis colligant, & exporrectos deorsum, ore tabulato imponunt, huiusmodi vsibus dicato, post annulis quibusdam, inter captiuos, inuicem conglutinatis, insertas catenas aliquot ferreas supra terga miserorum expandunt, quas adeò constringunt, ut neq^s hac, neq^s illac se vertere illi possint, tum vn-

diq; eos, solo capite excepto, alijs afferibai
 contegunt, adeo, vt multi summa in mole-
 stia & cruciatu agre vitam trabentes, de-
 speratione ipsimet sibi necem consciscant,
 quod tanta cruciamenta sustinere, operisq;
 suis victu sibi parare nequeant. Iis, qui neq;
 ipsi, vnde viuāt, neq; alios, à quib. alantur,
 amicos, propinquosue habent, certum ory-
 ze, qua victitent, numerum Rex præbet,
 nihilominus etiam opificia exercere coactis.
 Sententia capitales executioni haud man-
 dantur, antequam præsto sint Censores Le-
 achi dicti, aut qui tum in horum, tum in ce-
 terorum omnium magistratuum acta in-
 quirunt, Chiaëni vocitati, occultè munus
 suum, vt antè dixi, obeunt. Inuisunt hi
 & recognoscunt custodias, & damnationis
 causas exquirunt. Ac licet sententia lata
 ab ipsomet rege, & supremo senatu confir-
 mata fuerint; nihilò secius tamen isti eas
 denuò examinant, vnà cum ijs, à quibus la-
 ta sunt, iudicibus; aut, his absentibus, cum
 ceteris magistratibus. Vbi hoc summa cum
 diligentia factum, captiuos quinquaginta
 secernunt, enormia ob facinora morte da-
 mna-

mnatos: & carceris præfecto mandant, cu-
 ret, uti omnia ad supplicium sumendum
 necessaria, ad manum sint parata: Acta
 mox omnia reuoluunt, si fortè nocentium
 aliquos incolumes seruare possint; si vel le-
 uia quæpiam argumenta, ad eorum quos-
 dam excusandos facientia, occurrerint, eos
 rursum à cæteris seiungunt: tribus, inde, è
 maioribus æneis tormentorum machinis,
 editis bombis, signum datur, duci ad suppli-
 cium damnatos: qui dum educuntur, iudi-
 ces adhuc deliberabundi capita conferunt,
 disquiruntq; , num nam miserorum aliquis
 à morte eripiendus videatur: si fieri neque-
 at: secundo tribus displosis tormentis, fontes
 iam in supplicij locum deuenisse, significa-
 tur. Sed, antequam è curia iudices exeant,
 de uò causas damnatorum summatim ex-
 cutiunt, nū aliqua tandè ratio reperiatur,
 quò vitam noxy producant: cuius si vel te-
 nuem umbram inuestigarint, à pœna libe-
 ratos, è supplicij loco in custodiam reduci iu-
 bent, grauissimè id, & molestissimè ferenti-
 bus nonnullis damnatorum: qui semel mo-
 ri, quàm diritatem, de qua supra dixi, car-
 ceris,

teris, diutius perpeti mallent. Dum huius-
 modi negotiis magistratus occupatur, noxii
 in quibusdam cinerum aceruis collocantur,
 cibus illis potusq; apponitur. Tandem, ubi
 nulla superest ratio, nullus modus, quo vita
 ipsorum consuli queat, tertio machinae dis-
 ploduntur, & tunc est vestigio illi morte mul-
 ctantur. Formae suppliciorum sunt, laqueo
 suspendere, stipitem per medios adigere, vi-
 uos comburere: sed postrema haec poena non
 nisi in maiestatis damnatos statuitur. Dis-
 plosis tormentis, continuo pulsantur cam-
 panae; magna tota urbe fiunt concursatio-
 nes; vesperi etenim supplicium de facinoro-
 sis sumi solet: Opifices eo die clausis tabernis,
 solitas operas intermittunt, donec sol occi-
 derit, & morte mulctati, ingenti spectante
 populi multitudine, sepulti fuerint. Sequen-
 ti die, disquisitionem alteram magistratus
 instituunt, in fures, gentibus his perquam
 abominandos, quos, si poenam meruisse visi-
 fuerint, turpiter virgis caedi publice iubent,
 suspensa de collo tabula, in qua furta ipsorum
 descripta continentur, triduoq; ita aut qua-
 triduo, tota urbe miseri exagitantur. Sub
 tibia-

tibiarum etiam iuncturis, diro verberere afficiuntur, facie proni in terram impositi, manibus à tergo colligatis, arundinib. quibusdā, palmi latitudine, digiti crassitudine, aqua aliquamdiu antea immersis, quò magis excrucientur: duo carnifices, unū quisq; hominis crus feriunt, tanta seuitia, ut à sex ictibus pedibus furcifer insistere nequeat, quinquaginta verò inslictis plagis sæpenumerò moriatur, & hoc genere mortis permulti intereunt: nonnunquā ducenti simul virgis cæduntur; atq; opinio est, hoc supplicij genere, tam eorū qui publicè, quàm eorū, qui in carcere plectantur, in singulis urbibus primariis, omnium prouinciarum, annuatim necari sex millia. Cum de sceleratis huiusmodi pœne sumuntur, ipsimet præstò sunt magistratus; qui, quò minus commiseratione noxiorū moueantur, interim, dū in eos animaduertitur, ipsi rident, epulantur, colloquantur. Adulteri capitis pœnā subeunt; qui verò uxores suas pstituerè sese patiuntur (id tamē nemo, nisi tenuiores & fex plebis faciunt) singularibus, ut aliis exemplo sint, supplicijs plectuntur.

De literis, characteribus, ludis item literariis Chinarum, aliisque rebus admiratione dignis.

CAPVT XIII.

Cum haectenus Rempublicam Chinarum descriperimus, & indicarimus eos Astrologia, Philosophiaeq; tam moralis, quam eius, quae est de natura, esse peritissimos, aliaq; politica tradiderimus; nunc opera pretium facturi esse videmur, si de literis ipsorum, ratione scribendi, & de scholis differamus. Ad primum igitur quod attinet, quamuis per paucos eorum esse dixerim, qui legere scribereq; nesciant, certum tamen literarum ordinem, aut peculiare earum notas, ut nos, nullas habent; figuris omnia perscribunt, quas formare longo tempore, magnoq; labore addiscunt. Sua enim unum quodque vocabulum figura designatur; ut, Caelum (quod sua lingua Guant appellat) hac

Rex, quem Bontai vocant, hac Eodem modo, terra, mare, ceteraq; elementa, certis singula suis characteribus depinguntur: quorum ha-

bent

bent plureis sex millibus, formis inter se dissimiles, eos tamen scribere celeriter sciunt: argumento sunt multi Chinarum, qui in Philippinas Insulas veniunt, ibiq; degunt. Lingua eorum è scriptura facilius, quam ex voce intelligitur, perinde vt Hebraea. Punctis enim characteres distinguunt, quae in loquendo minus obseruari queant. Alium habent, quam nos, scribendi modum: lineas à summo deorsum rectà deducunt, & contra morem nostrum, à dextra, sinistra versus, scriptitare solent, idem in libris excudendis apud ipsos mos seruatur, vt postea dicturi sumus; cuiusmodi Romæ visuntur, in bibliotheca Vaticana, eaq; quam maximus Rex noster in cœnobio Laurentiano condidit, vnde, vt ex compluribus etiam aliis, quae de scriptura characteribusq; Chinarum attuli, vera esse manifestum est: neque hoc non admiratione dignum, quòd, licet toto regno tot diuersi idiomatis linguae reperiantur, omnes tamen è scriptura potius, quam è pronunciatione intelligi queant. Causa huius rei est, quòd in vna aequè atq; in altera lingua, vnicus character seu figu-

*ra, in scribendo, idem in omnibus eorū lin-
 guis significat, quod tamen in sermone alio
 vocabulo enunciat, ut ex hoc caractere
 colligi potest, **F** quo urbs designa-
 tur, quamuis, **W** aliqui, urbem Le-
 ombi, quidam Fu nominent; atq; idem de o-
 mnib. aliis vocabulis sentiendū est: & hunc
 in modum, mutuò sese intelligūt China, Ia-
 pones, Lecchij, Taprobanēses, Cochinchina,
 aliq; vicini populi, licet aliās in loquendo
 pinde linguis discrepent, atq; Græci, & Ger-
 mani: Rex, omnium urbium ludos literari-
 os è suis fouet reeditibus, tam eos, in quibus
 lectio, scriptio, Arithmeticeq; quàm eos, in
 quibus Philosophia, Astrologia, leges siue in-
 stituta Regni, aliq; artes curiosæ docentur.
 Qui scholis præsent, & suggesta occupant,
 viri sunt, totius Regni aut prouincia, præ-
 stantissimi: nemo apud ipsos vel egentissi-
 mus, legere scribereq; non discit, quod id ne-
 scire dedecus ingens existiment: literatorū,
 qui grauiora ad studia animum intendunt,
 magnus numerus est, summa adsiduitate
 ententium, eos in literis ut progressus faci-
 ant, quò Loitij seu nobiles creentur, aut, ad
 alios*

alios honores siue titulos euehantur, quem-
admodum distinctius postea explicabo, cum
narraturus sum, quomodo insignibus seu
dignitate Loitiorum, dignos exornare sole-
ant, quod ipsis idem est, ac si quis apud nos
Doctoris titulum adipiscatur. Tam in mi-
nora, quam in primaria gymnasia, certos
quotannis Censores Rex mittit, qui discen-
tium in literis profectus, & nummam ludi-
moderatores, artiumq; professores, munere
suo probe fungantur, atque ad institu-
endos sint discipulos idonei, inquirent &
inuestigent, & ad summam, quicquid
hac in re desiderari potest, examussatim
explorent. Hi, instituta exploratione,
scholasticos & studiosos diligenter ac pro-
bos collaudant; hortantur, caeptis gna-
uiter insistant, negligentes vero, tam-
etsi bonae indolis sint, in carcerem con-
di iubent, & insuper in eos animaduer-
tunt, contumaces, & disciplinarum
hostes scholis eijciunt, ne ceteris, qui-
bus ee cordi sunt, aditus pracluda-
tur. Magnam habent papyri copiam,
facili

facili negotio è tela ex cannis texta, factam; ea vilis pretij est, quemadmodum & libri Chalcographicis typis expressi, sed qua ob teneritudinem & subtilitatem in vno tantum latere inscribi possit: ad scribendum eiusmodi, quib. nos, scriptoriis pennis haud vruntur, sed calamis quibusdam, quorum cuspidi pennula adfixa: multi sunt inter eos scriba egregij, & cum, ad aliquem primaria nota, quidpiam scribunt, marginem papyri inaurare, aut colore aliquo insicere solent: absolutum iam scriptum, sacculo insunt, in eodem papyraceo, inaurato, picturatoq;: huic ob signatam & complicatam epistolam includunt. Tantus apud ipsos est scribendi vsus, vt, quantumuis ipsimet amicos interuisant, nihilo minus tamen chartas manicis inclusas, assiduò secum gestent: in quibus nonnunquam vix decem characteres sunt inscripti: ha nihil aliud volut, quam quòd huic, aut illi, amicorum, ad quem accesserint, salutem dicant. In officinis librariis venum exponuntur diuersi generis literarum & scriptorum formulæ, varias ad res tractandas non incommode, siue

sive nobili, sive cuiuscunque alicui conditionis scribas, seu roges, seu reprehendas, seu salutes, seu quicquid tandem literis cōprehensum velis, etiam hostilibus & prouocatorijs. Quas emisti, eas, nihil aliud, quàm subscribis, obsignas, & quò lubet, mittis. Hæc & plura alia Chinarum inuenta, quæ in sequentibus commemorabimus, & partim breui hac historia iam recensuimus, incredibilem gentis huius sagacitatem & ciuilitatem satis ostendunt, ea breuitatis tantum studio ita adnotare volui, quæ me à diffusiore & distinctiore harum rerum tractatione, aliàs haudquaquam difficulter id facturum, abstrahit.

De modo explorandi eorum in literis progressum, quibus Loitorum insignia conferunt, ritu ea conferendi, cærimonijsq; post collationem ciuitati sollemnibus.

CAP. XIV.

Censores, qui, ut dixi, à Rege, summoq; Senatu, ad disquisitionem in acta cetero-

terorum magistratuum per prouincias in-
 stituendam destinantur, inter cetera hoc
 etiam in mandatis habent, ut scholas dili-
 genter inspiciant, quas Rex singulis in vr-
 bibus fouet; singulari cum potestate, eos li-
 teratorum, ad altiorem dignitatis, ordi-
 nisq; gradum euehendi, quos studia sua ad
 eos usque terminos produxisse animaduer-
 terint, ut maioribus honorum titulis digni
 videantur: hoc idem est, ac si nobilium in
 ordinem cooptentur, habilesq; ad obeunda
 munia senatoria, remq; publicam gerenda
 iudicentur. Cum autem carimonia & ri-
 tus, tum illis sollemnibus memorabiles profe-
 ctio sint, eos ita nunc describam, uti ex rela-
 tione religiose professionis sacratorum viro-
 rum, Herrade & sociorū, qui in vrbe Au-
 chieone huiusmodi adparatus ipsimet vide-
 runt, accepi. Censor absoluta examinatione
 scholastica, mulctatis delinquentibus, prae-
 mioq; adfectis officio fungentibus (quod in
 vnaquaque singularum prouinciarum me-
 tropoli fieri solet) publice edicit; uti omneis
 scholastici literatiq; ad subeundam proba-
 tionem, & Loitiam dignitatem suscipien-
 dam

dam idonei, eiusq; adipiscenda cupidi (Loitium verò, apud illos nobile seu equestri dignitate virum, apud nos, Doctorem dicere possis) eam in urbem, in qua ipse commoratur, conueniant, certoq; ac prefinito die ipsi sese sistant. Ad edictum, confluentium nomina in indicem Censor refert: alium diem explorationi dicit; ad eam, honoris ipsorum causa, eruditissimos eius urbis Loitios inuitat; unà cum his acrem probationem instituit: primum omnium accuratè sciscitatur & exquirat, probè literati illi patriæ leges sciant atque intelligant, in qua ad magistratus quandoque & honoreis euehendi essent: nomina deinde eorum, quos Loitiorum titulo dignos existimat, in alium indicem consignat; conferendisque dignitatis huius ornamentis & insignibus, alium diem dicit. Hæc magna sollemnitate, populiq; letitia, examinatis scholasticis conferuntur, & in publico omnium consessu conspectuq;, nomine Regis, traduntur: cingulum, scilicet, auro aut argento intertextum, pileus, quasdam quasi habens alas, cuiusmodi Loitijs gestare mos est, quò

quò à plebeys differant, atque inter noscantur, neque sine his in publicum prodire audent. Et si autem tam ij, qui eruditionis nomine, quàm, qui virtute bellica, aut benignitate Regis ad hanc dignitatem euehantur, in vniuersum Loity vocentur: gradu tamen atque ordine inter se sunt dispares. Senatores enim supremae Curiae, Proreges & Praesides prouinciarum, Censores, ob exquisitam literarum scientiam: militum duces, minores iudices, quaestores, seu Regiorum vectigalium praefecti, clementia & fauore Regis, gratiam benè meritis referre cupientis, Loity creantur: hi tamen nullam aliam habent prerogatiuam, nisi quòd nobilium gaudent privilegijs & immunitatibus, nullo, praeter literatis, ceterisque, honore insignioribus, quorum qualibet in vrbe multi sunt. Aliud insuper Loitiorum genus est, inferioris ad huc notae: magna tamen & ipsum auctoritatis: hi ab exercituum ducibus in bello creari solent, quòd bellica virtute praecellant, iussu regis, ubi prius idoneos fidei suae, fortitudinis, & rei benè gestae testes produxerint. Hisce Loitiorum titulo exornatis, honesta

nesta etiam, militia, & quæstiosa munia offeruntur. Nam res præclare bello gestas, Chiniæ magni estimant, virosq; fortes, & facinoribus bellicis illustres, magnis præmijs remunerantur: ut & cæteri gregarij milites, ad imitandum eos, huiusmodiq; titulos consecrandum, excitentur. Nunc explicabo, quibus ritibus gradus hic honoris, eiusq; insignia conferantur, & quomodo huius tituli compotes facti, eo die, quo in Loitios cooptantur, tota vrbe, insigni comitatu, circumducantur, cum res & per se fortè scitu digna, & mihi, ut promissis stem, exponenda sit. Die hanc ad rem destinato, Loitij omnibus splendidissimè vestiti, ad Censorem in eandem magnificam aulam conueniunt, in qua examinatio habita fuerat: ubi omnes eum in locum sunt congregati, accedunt eodem candidati Loitix dignitatis, vestitu perquam tenui: Suum habent singuli anteambulonem susceptorem, siue, initiationis arbitrum, qui noui honoris insignia præfert. Hæc ut à Censore sibi conferantur, candidatorum quisque in genua procumbens, demississimè rogat. Censor au-

O

ditis

ditis precibus, iureiurando eos adigit, cunctis sibi delatis muneribus, summa cum diligentia curaq; functuros: ius cuique suum aequabili iustitia tributuros, nemini vim illaturos: dona à quoquam nulla captaturos: Regi patriaq; fidem omnem atq; observantiam prestituros, clandestinis cōsiliis, vllisue proditionibus neutiquam assensum prebituros, aliaq; huiusmodi permulta; quo ritu multum temporis absunitur: adiuratione peracta, Censor, vt regis personam gerens, candidatos alloquitur, Loitios eos, traditis insignibus, & collato honoris gradu, adpellat; post tūm ipse, tūm reliqui, qui adsunt, Loity omnes, illos amplectuntur: sollempni inde ordine ex aula proceditur; æs campanum vrbe tota exauditur; tormentorum machinae disploduntur, idq; sat longo tempore; Loity recens creati, magna comitante populi multitudine, tota vrbe, hoc ordine circumducuntur. Præcedunt pompam milites ingenti numero cum tympanis, tubis, aliisq; musicis instrumentis: hos sequuntur sceptrigeri, alijq; id genus: sceptrigerorum vestigiis insistent Loity, aut equites, aut se-

dili-

alibus concinna dispositione, gestati: tunc
incedunt susceptores & arbitri initiationis,
quibus recens creati Loitij, sollennibus in-
duti vestimentis, eleganter elaboratis suc-
cedunt, albis in equis, sericis aut acupictis
tapetibus insigniter stratis: transuersè quis-
que super humeros expansam gestant fasci-
am subsericam undulatam, capitig, impo-
situm pileum, duabus tenuis dependētibus,
instar earum, quas ab Episcoporum mitris
pendere videmus: eas gestare nemini licet,
præterquam tribus illis, de quibus dixi, Loi-
tiorum generibus. In pileis visuntur duo
ramuli aurei, aut argentei inaurati, palma-
rum ramis similes. Præferuntur nouis Loi-
tiis panni sex holoserici, à quatuor singuli
hominibus, quibus inscripta est aureis lite-
ris probatio publica eruditionis recentium
Loitiorum, & in quo disciplinarum ge-
nere suum quisque honoris gradum sit ad-
eptus, titulus cuique propterea attribu-
tus, aliâque complura, quæ breuitatis
studio omitto. Totis enim octo horis hæc sol-
lennitas perdurat. Oppidani omnes hunc
diem festum habent, opificia, negotiaq, omnia

intermittunt, choreis oblectantur, aliâq; festa & letitiæ signa edunt. Nobilitas tres aut quatuor cōtinuos dies festiuos agit, splendida conuiuia celebrat, ad ea recens creatos Loitios inuitat, ad hilaritatem eos prouocat, amicitiam eorum & fauorem pro se suisq; sedulo ambit. Ab eo die ad munia cuiusuis generis publica, magistratusq; obeundos, idonei habentur: In Regiam itaque contendunt, eos occasione data petituri; Insignia collata dignitatis eò secum deferunt, quò ab aliis internoscantur. Magno, igitur, passim, dum in itinere sunt, honore afficiuntur; regis in diuersoriis, ad excipiendos huiusmodi homines, per cuncta humano cultui opportuna loca, destinatis, magnifice tractantur. Nec minor in eos Præsidis & Adsefforum supremi consilij Regij humanitas, insigni verborum honore, multisq; laudibus cumulata: qui, cum ab aduentantibus domi inuisuntur atque salutantur, spondent, prima quaque occasione, se novos illos nobiles, ad honesta munera prouecturos, pro cuiusque eruditione, è publicæ explorationis actis ad senatum missis, cognita:

insu-

in super, si primitus oblatam functionem dextrè & laudabiliter obeant, ad maiores indies dignitates & honores eos productum iri repromittunt: In indicibus deinde suis nomina eorum adnotant: noui verò Loitij, interim senatoribus præsto sunt, comitatur in Aulam euntes: aliisq; obsequiis demerentur, donec procuraciones aliqua, aut munera publica sibi deferantur, quod quidem diu non differtur, cum regnum hoc tanta sit amplitudinis, & tot prouincias, totq; urbes habeat, vti ex historia nostra manifestum est.

Quòd machinæ tormentorum æneæ multò antè apud Chinas, quàm apud Europæas gentes in vsu fuerint.

CAP. XV.

I*Nter alia admiratione digna (quorum in hac historia mentio & hæcenus facta est, & in posterum fiet, ne dicam de ijs, quæ breuitatis studio, & molestiæ vitæ causa*

lectoribus haud obtrudo) Lusitani, cū primum Cantone negotiari inciperent, Hispaniq; Castellani, qui diu post è Philippinis Insulis in Chinam venerunt, nulla re magis (neg, id quidem iniuria) obstupere, quam visis apud Chinas aeneis tormentorum machinis. Nam cū Chinarum nostrorumq; annaleis ad calculum reuocarent, manifesto intellexere, & inuentionem earum, & usum apud Chinas, longè antiquiorem esse, quam apud nos in Europa, ubi notum est; anno à nato Seruatore, trigesimo supra mille trecentos, industria Germani cuiusdam, cuius tamen nomen literarum monumentis non proditur, bombardarum (vt vocant) machinas initium cœpisse. Is itaque (vt & China dicunt, & oculis subiectum est) non pro inuenti huius autore, sed pro eo, qui id ab aliis acceptum diuulgauerit, habendus est. Nā China sese primos aereas tormentorum machinas adinuenisse, ijsq; apud quos nunc in usu sunt, communicasse gloriantur, & hanc laudem Vitei primo Regi suo adscribunt, aiuntq; à genio quodam è terra exorto, fabricam earum edoctum, atque vsum,

sum, contra Tartaros, cum quæis belligerabat. Genius hic (quantum & ex narratione & historicis ipsorum monumentis, & ex ipsa artis subtilitate deprehendi potest) humani generis hostis, eiusq; euertendi cupidus fuisse videtur, vti sanè quotidiana etiam docemur experientia. Atq; hæc eò credibilia sunt, quia Viteis ille, pro insigni mago apud ipsos habetur, qui herbam eam, cuius primo huius libri capite mentio fit, in horto palatij sui habuerit. Sin ob vetustatem fide indigna existimantur: pro certissimo tamen haberi debet; Chinas, tum cum Peguanum Regnum, Indiamq; Orientalem expugnatum irent (quod annis ab hinc tribus & quingentis factum est) bombardis eo bello vsos esse: cuius rei euidentia monumenta atque indicia supersunt; quadam scilicet tormentorum ereorum machina, ab ipsis post victoriam de hostibus partam, illic relicta, atque ab Lusitanis vise, in quibus insignia Regni Chinarum, numerusque anni, quo victoriam obtinuerant, exsculpta visuntur: inaudiui item, vnã ex illis machinis,

quam Herrada, socijꝫ viderunt, vetustam admodum fuisse, & rudi opere, reliquarum maximam partem saxeos in globos commutatam: cæterum intellexisse eos in aliis Regni locis, accuratiùs quasdam, politiusq; fabricatas reperiri. Sed plura de his ductor militum Artieda, narrare potest, qui in literis, ad potentissimum Regem nostrum datis, inter alia scribit: Chinas, omnibus planè iisdem, quibus nos, armorũ generibus uti, & aeneas æquè habere tormetorum machinas, opere nostris nihilò inferiores, imò, id quibusdam in locis docente experientia, è materia præstantiore & commodiore fabricatas: in singulis urbibus, peculiarem domum earum fabrica destinata conspicitur: cumq; arces ipsis nulla sint, super omnibus urbium portis machinas eas esse collocatas, atque cum vrbes mœnibus robustissimis, profundisq; fossis, quæ si necessitas postulet, immissa è proximis fluminibus aqua repleri possint, undique cingantur, tutissimas eas vniuersi Chinarum Regni munitiones existimari, præsertim cum singulis portis suis cum numerosa manu præpositus sit militum

litum tribunus, qui nocturnis eas, diurnisq; seruet excubiis, extraneumq; neminem, sine expresso oppidani magistratus permissu, intromittat. Atque hæc, mea quidem opinione confirmare utique videntur, aneas tormentorum machinas, Chinis non antiquitus solum notas, sed ab ipsis etiam primum repertas fuisse, ut antè dixi; cum etiam Chalcographiam initium ibi sumpsisse clarum sit; quamuis ab hoc artificio oppidò discrepantem, operibusq; planè diuersis occupatam, de cuius vetustate proximo capite agere pergemus.

Quantò ars æneis typorum formis libros excudendi, apud Chinas antiquior sit, quàm apud Europæos.

CAP. XVI.

ADmirabilis Chalcographiæ adinuentio tanta subtilitatis est, atque artificij, ut per eam memoria tot præstantissimorum virorum, qui felici antiquorum temporum ævo floruere, conseruata sit, quæ procul du-

bio absque eius adminiculo planè extincta fuisset; multi quoque hodiè inter mortales degentium, neutiquam, vel ex inclytarum artium, vel è rei bellicæ tractatione, tanto perè ad laudem gloriamq̄, adspirarent, nisi typographiæ beneficio, memoriam studiorum suorum, vita sua diutius mansuram esse sperarent. Sed de inuentione artis & v. su plura dicere, vitanda prolixitatis causâ supersedeo, idq̄, hoc capite describam, quod suprâ me facturum dixeram, subinde quædam, inter multa, alicuius momenti exempla referens, & in Chinarum, & in nostris annalibus consignata. Communis opinio est, artem typis æneis excudendi libros, adinuentam esse in Europa, Anno à partu virgineo M. CCCC. LIIIX. solertia Germani cuiusdam, cui Ioanni Gutenbergio nomen erat; cumq̄, primæ literarum formæ Moguntiaci factæ essent, ab alio quodam Germano (qui Conradus vocabatur) artem ad Italos delatam. Sed China aiunt, à se artem hanc originem trahere, & excogitam esse à quodam, quem ipsi pro diuo colunt; cumq̄, maiores sui per Rhoxolanos

& Moschos, opportunos Europæ terrestri negotiationi populos, in Germaniam usque, negotiorum causâ penetrassent, artis eò notitiam deuenisse: mercatores præterea quosdam Germanos, cum per mare Erythraeum & Arabas in Chinam venissent, aliquot inde apud se typis expressos libros in Germaniam detulisse; eos postea in Ioannis Gutenbergij, qui artis inuētor existimetur, manus peruenisse, Gutenbergium porro eam ex illorum aspectu hausisse cognitionem, quam aliis demum communicarit. Hæc si vera sunt, ut quidem in scriptis apud ipsos fide dignis exponuntur, necessario sequitur, typographicam artem ab ipsis ad nos peruenisse, eoque magis, quod hodièque multos Chalcographicis formis expressos libros in China reperiri constat, qui (secundum nostram putationem) quingentis antè annis illic excusi fuerint, quàm artificium hoc apud Germanos cæperit.

Horum ego librorum unum habeo, multos in India, Hispania, Italiaq; vidi, quorū
ali-

aliquot Herrada sacer Augustiniana fami-
 liae cœnobiorũ Coryphaeus Auchiconis emit,
 secumq; in Philippinas Insulas detulit, plus
 minus centum, variis de rebus tractantes,
 & diuersis regni locis, plerosque tamen in
 Ochiamia prouincia excusos, in qua maxi-
 mus est Chalcographorum numerus; plu-
 resq; secũ, ut ipse ait, inde abstulisset, quod
 libri illic & bibliothecæ ingentis, vilissimo
 pretio coëmantur, nisi Prorex interdixisset,
 veritus fortè, ne ex ijs Regni arcana expi-
 scaretur, quæ omni ratione peregrinos ce-
 lant. Quamobrem Herrada, eiusq; socijs
 denunciari iusserat; nullos libros emerent,
 sese quos vellent, dono ipsis daturum: sed id
 postea minimè fecit, aut ea, quam dixi, de
 causa, aut obliuione. Eorum, quos iam ante
 proregis interdictum emerant, circiter cen-
 tum, ut dixi, erant, è quibus breuiter ple-
 raque eorum excerpta sunt, quæ breui hac
 historia describuntur, eò tantùm, ut qua-
 liscunque de regno Chinarum expositio cõ-
 cinnetur, donec homines huiusmodi rerum
 capaces, ad ea credendum animos inducant,
 quæ, hoc tempore, quòd obscuriora adhuc,

pa-

parumq; explorata sint, explicari facile nequeunt; qua ratione adductus, imò coactus sum, multa, quæ pro verissimis habentur, ut præterirem, non sine reprehensione tamè multorum, quib. ea satis superq; nota sunt. Sed, cum locus hoc exigat, sequenti capite narrabo, quasnam libri illi materias scribant, ut ijs, quæ sepiusculè iam dixi, & porro, ubi opportunum fuerit, de republica diligentiaq; huius nationis sum dicturus, tantò maior fides adhibeatur.

DE LIBRIS, QVOS P.

Herrada, eiusq; comites è China attulerunt, & quasnam illi materias scribant.

CAP. XVII.

Centum libris à P. Herrada eiusq; comitibus, è China in Philippinas Insulas allatis, sequenteis materia explicata continentur.

Descriptio totius Regni Chinarum, situs quindecim eius prouinciarum, longitudinis earum, & latitudinis, & quibusnam Regnis sint finitima.

De

De vectigalibus redivitibusq; regijs, totiusq; aule ordinatione: legitimis item salarijs, nominibusq; omnium officiorum, & cuiusque potestate: & quibus cuiusque officij potestas finibus circumscribatur.

De tributarijs, seu stipendiarijs; item de numero immuniurn, in singulis prouincijs: & , quando ac quomodo vectigalia Regia exigantur.

De varij generis nauibus construendis, & de nauigatione; item de profunditate, & reliquo situ portuum.

De initio & vetustate Regni Chinarum; de origine mundi; quando & à quo mundus sit conditus.

De Regibus Chinarum, & mutua eorum successione; gubernatione item, vita & moribus singulorum.

De cerimonijs, ad idolorum, que pro numinibus à Chinis coluntur, sacrificia adhibendis; de nominibus item & ortu singulorum, & quo tempore litandum sit.

Quid de eternitate animorum, de caelo & inferis China sentiant, quibus ritibus mortuos terræ mandent, eisq; exequias celebrent;

lebrent; de feralibus seu lugubribus vestimentis, à quolibet pro ratione necessitudinis, qua mortuo deinctus est, induendis.

De legibus & constitutionibus Regni Chinarum, quando & à quo promulgatae, quae pænae singulis additæ sint, in violatores earum statuenda; de alijs itidem rebus, ad ritè ordinandam Rempublicam necessarijs.

Multi præterea libri de herbis ad medicinam facientibus, & ratione, eas ad infirmorum salutem & sanitatem recuperandam adhibendi, agunt.

Alij porrò multi de re medica libri, recetium, veterumq; apud Chinas autorum, præcepta restituenda, regendaq; valetudinis tradunt.

De motu & numero cælorum, & siderum errantium, de stellis, earumq; effectis & viribus peculiaribus.

De omnibus Regnis, quæ Chinis sunt cognita, & quid in singulis eorum memorabile reperiatur.

De diuorum apud Chinas vita, rebus gestis, obitu, & sepulchris.

De lusu talorum & latrunculorum, aliisq; ludis gesticulariis.

De Musica, & cantu, eiusq; inuentore.

De Mathesi; & Arithmetica, eiusq; Regulis.

Quid in utero foetus agat, quis eius ibi status, quæ singulis mensibus vitæ conditio, qui menses partui faelices, qui improspere sint.

De Architectura, variisq; edificandi generibus, & dimensionibus latitudinis & longitudinis domuum & structurarum, ad equam earum inter se proportionem dirigendis.

De constitutione soli feracis, & infrugiferi, signisq;, quibus quodlibet solum, sterile an felix sit, cognosci debeat, & ad quodnam frugum genus producendum, quævis terra sit idonea.

De sciētia siderum, & Astrologia, quam vocant Iudiciariam, & canonibus in addiscenda ea obseruandis, thematibusq; constituendis.

De Chiromantia, & Physiognomia, aliisq; artibus, quæ è notis diuinant; & quid qualibet nota significet.

De

De stylo, & ratione bene scribendi, & titulis, cuique pro munere & dignitate sua, tribuendis.

De educandis, alendis, & ad cursum, incessumq;, instituendis equis.

Quomodo è notis sit diuinandum; quomodo sorteis mittenda, si aut iter aliquod faciendum, aut aliud quid, cuius dubius timeatur euentus, inceptandum sit.

De vestibus & ornamentis omnium totius Regni populorum, potissimum Regis, & de ornatu atque insignibus magistratum.

De conficiendis armis instrumentisque bellicis, acieq;, in campo ordinanda.

Hos, aliosq;, plureis libros, ij, quos diximus, viri sacrati è China attulerunt, & ex illis ea que in hac historia recensentur, sunt excerpta, ab interpretibus ex ipsa China oriundis, qui in Philippinis Insulis ab Hispanis, earum cultoribus, educati sunt.

De conuiuiorum festorumq; celebratione apud Chinas.

Cum aliquot huius historie locis, de cō-
 uuiorum apud Chinas adparatibus,
 mentionem fecerim; equum me facturum
 esse iudico, si indicem, quibus illi ritibus cō-
 uuiua celebrent, quoniam singulareis sunt,
 atque à nostrarum epularum & symposio-
 rum institutis longè diuersi, non ob edulia
 solum, quibus vesci solent, sed ob ceteros et-
 iam moreis. Natio hæc, omnium totius or-
 bis gentium, in epularum luxum effusissima
 est. Cum enim diuitiis & ocio adeò abun-
 det, neque veri numinis cognitione sit illu-
 strata (quantumuis immortalitatem ani-
 morum, uti audiimus, credat & fateatur,
 quemuis item ex hoc, in sempiternum illud
 æuum discedentem, pro merito præmiis, pæ-
 nisue affectum iri statuatur) omnibus volu-
 ptatibus, cunctisq; quas excogitare modo
 potest, deliciarum illecebris, totam sese de-
 dit, & cōtinenter eis, copiosissimeq; fruitur.
 Totidem China adparare solent mensas, si-
 ue tabulas, quot cōuiuas inuitarint, etiamsi
 eorum vel centum adduxerint: hæc elegan-
 ter inaurate, & auibis feris, ac vario flo-
 rum,

rum; frondiumq; implexu, atque alio ornatu, ad multam spectantium iucunditatem, picturata & exculta sunt; neque mappis eas contegunt, sed ornamentis tantum quibusdam margines earum circumdant, ad terram usque dependentibus: in angulis mensarum, multa canistra, aureis artificose clathrata filis, collocant, florum, & hypotrimmatum, varia forma perquam artificiose effictorum plena, cuiusmodi sunt elephantes, canes, cerui, è saccharo facti, aliq; id genus animantia, variaq; aueis, inaurata, picturataq; omnia. Fercula concinno ordine mensis adponunt, siue auibus, siue carnibus, siue piscibus structa, cuncta aromatibus praestantissimis condita, cum diuersis iusculis coactis, & intinctibus: alijs vasis non utuntur, quam fictilibus porcellanis tenerrimis, & argenteis, haec tamen apud paucos, extra Proreges, in usu habentur: eleganter adeò atque mundè epulantur, ut mantilibus aut mappulis parùm opus habeant.

Cibos enim aliter non attrectāt, nisi inauratis quibusdam aut aureis & argen-

teis bacillis, loco nostrarum fuscinarum;
 ea inter edendum adhibita cura & atten-
 tione, uti cibos, quantumvis tenues &
 minutos, aliter non nisi bacillo capiant, ca-
 ueantq; ne quid decidat: parum sed saepe bi-
 bunt, è cyathis perexiguis: omnibus conui-
 uis fœminas aliquot adhibent, hilaritatis
 ergo, quæ cantu, salibus, argutiis, risum ex-
 citent, & conuiuas oblectent, musicos item
 alios, diuersis ludenteis instrumentis, salta-
 tores & comædos, scitos apprimè fabularū
 actores. Vno conuiuio maximam diei par-
 tem consumunt, ob varietatem multitudi-
 nemq; missuum, eò interdum splendidio-
 rum, quò maior est conuiuæ & conuiuato-
 ris dignatio (ut videre est in descriptione
 itineris sodalium, religiose familie Augu-
 stiniana, in secunda historia nostre parte,
 ubi mentio fit conuiuij, quo excepti illi sunt
 à praside Chinchienti, & prorege Auchie-
 onio) & ludicra iocæque epulis interposita.
 Vni conuiuæ multas adponunt mensas, con-
 tinuas, quò numerum conuiuiarum pro cu-
 iusq; conditione discernant. In prima men-
 sa, cui hospes adsidet, coëta fercula collocant,

& hypotrinnata, panemq; sacchariten, loco
 bellariorum, ceteris sequentibus mensis o-
 mnibus diuersos imponunt cibos crudos, ca-
 ponum, pullastrorum, anatum, gallinarum,
 frusta salitæ bubulæ, aliæque edulia, quæ de
 mensa non tolluntur, donec, finitis epulis,
 conuiuæ discedant, tum demum conuiuato-
 rum famuli discedentibus conuiuis, ad ipso-
 rum usq; ad eis incoctas dapes anteferunt,
 ibiq; postea omnes multis cum caerimoniis
 relinquunt. Ad epulum proregibus aut
 legatis Regis præbitum, tantum pomposa
 magnificentia adhibetur, tantum in id sum-
 ptuum effunditur, ut conuiuatoris fortu-
 narum magna pars huiusmodi profusione
 pereat. Continuis enim viginti diebus agi-
 tari, idemq; epularum & adparatum o-
 mnium, ultimi diei, qui primi fuerat, splē-
 dor & ornatus esse solet. Festa, feriasq; suas
 omnes noctu ad interlunium celebrant, mul-
 tis cum modulis & concentibus musicis, ali-
 isq; inuentis perincundis: primus præsertim
 anni dies ipsis adeo festiuus est, qui, ipsorum
 more, primus est dies interlunij, mense
 Martio. Eo die perquam splendide mares
 P 3 vesti-

vestiuntur, fœmina monilibus suis, nouo
 habitu excoluntur, domus & ianue tapeti-
 bus, pannis sericis, variisq; telis aureis ex-
 ornantur, & floribus ac rosis, quibus tum
 temporis scætet regio, consternuntur. Præ
 singulis foribus pluscula ingentes arbores
 plantantur, à quibus tum multa suspen-
 duntur lumina: arcus triumphales, quo-
 rum, ut dixi, magna per vias passim est
 multitudo, frondibus & viridi gramine
 conuestiuntur, faces ad illos, umbellæ Da-
 mascenæ, aliusq; generis serica tele adpen-
 duntur. Festiuitatibus hisce intersunt sa-
 cerdotes, magnificis vestibus induti; hi, in
 altaribus cœli, aliorumq; inanium suorum
 numinum sacra faciunt, multas accinunt
 cantilenas: vniuersa denique gens eo die la-
 titiam & hilaritatem suam, cantu, fistulis,
 multipliciumq; organorum musicorum sua-
 uissimo concetu attestatur. Illi, quos nomi-
 nauimus religiose familie sodales confir-
 marunt, se vidisse illic panduras maiores
 minoresq; psalteriam, fidiculas, buccinas,
 clauichordia (quæ vocantur) lyras, tibias,
 aliq; musica instrumeta, in nostrum morem
 &

& quamvis forma materieq; à nostris di-
 uersa videantur, pulchrè tamen posse singu-
 la internosci. Harmoniam vocum ad in-
 strumentorum modulos, mirificè, concentu
 perquam suavi, reducere callent, sonorumq;
 dulcium pleraque genera habent. Per sol-
 lenneis hosce dies multa eduntur spectacu-
 la, multa aguntur comœdia, visentibus iu-
 cundissima, atq; è vestium, & reliquo con-
 uenienti adparatu haud difficulter agno-
 scende. Interim dum hæc actitantur, ad-
 stant mense, diuersis piscium, carniùmque
 edulij, pomis fructibusq; varijs, vino item
 suavi è dactylis confecto, immixtis alys li-
 quoribus, sapore illud, odoreq; gratissimum
 reddentibus, onusta. Toto eo die epulis &
 cõpotationibus, quantum possunt, tam pro-
 phani, quam sacricola, indulgent, & hoc o-
 mninò sibi psuasum habent; ita sese omnem
 reliquum annum prosperè, aut infælici-
 ter traducturos esse, prout diem eius pri-
 mum transegerint. Hæc aut nolo intelligi
 de ferijs, aut Diuorù apud ipsos memoria sa-
 cris, aut tunc, cum negotia q̃piam illis è vo-
 to cesserint, sollènis, ne a quo sim plixior;

quamuis & horum permulta sint. Hi enim homines summa animi contentione, totisq; viribus tristitiam omnem fugiunt.

De mutuis salutationibus

Chinarum, & tùm vsitatis
apud ipsos gestibus.

CAP. XIX.

Nulla hæctenus, toto terrarum orbe, quæ quidem cognita sit, natio, earum etiam, quæ ferissimæ & intractabiles habentur, reperta est, quæ nõ suo quodam more, ciuilitatis quidpiam vsurpet, comensq; mutuo in congressibus & colloquijs, aut alijs tractandis negocijs, & honorificas salutationeis adhibeat, quod & olim factum, vetera historiarum monumenta, & apud eos, qui nostræ ætate innotuerunt, populos, hodiè que fieri, eorum quæ visa illic & audita sunt, experientia satis superq; testatur. Ego verò hac in re, Chinas omnibus alijs totius orbis gentibus superiores esse, pro certo habeo, confirmantibus omnibus ijs, qui id ita se habere, ipsimet sunt experti, totq; vti eas
cari-

carimonijs, honorificisq; gestibus: ut integris etiam libris conscripserint precepta civilitatis morum, quibus erga cuiusvis conditionis homineis utendum sit. Horum ego quosdam, ut ad propositum meum, & ad probationem eorum, quæ à me allata sunt, pertinere visos, ex omni numero excerptos, eadem tamen breuitate, quam huc usque in succincta hac historica descriptione observavi, commemorabo. In civilitatis summe esse Chinae putant, in occurso congressu, etiam parum inter se notos, mutuo sese non salutare. Vulgus salutandi hunc ritum obtinet; Alter alteri obuius, sinistram manum clausam, dextra operit, deinde utrasq; manus una pectori adprimit: multaq; inclinatione capitis, indicat, tam bene obuius huic sese cupere, quam arcte manus inter se sint occluse, benevolentiamq; istam non in externis solum gestibus consistere, sed in intimo etiam pectore inherescere, multis in eam sententiam, interim dum manus hoc modo implicat, additis dictis phaleratis. Proceribus & aulicis alius mos est, isq; priore civilior habetur; & talis est: Obuij inter se, utriq; consistunt,

sistunt, & dispanfis ambobus brachiis, digi-
 tos manusq; mutuò implicant, in arcus for-
 mam incuruatos; sepius ac sepius interea
 sese inflectunt, mutuò salutantium honori-
 fico certamine, vter vtrum precedere de-
 beat: quoq; nobiliores illi sunt, tanto diutius
 his moribus inter sese contendunt. Plebeius,
 ubi quempiam in via, primaria nota vi-
 rum, conspexerit, in vestigio consistit, ta-
 citusq; inclinato capite expectat, dum ille
 transierit: tametsi maxima vulgi pars, id
 non tam urbanitate, quam metu pœna fa-
 ciat. Huius enim moris negligentes, con-
 tinuò cunctos atrocibus & diris verberi-
 bus mulctari, experientia docuit. Si quis è
 plebe, Loitium aliquem fortè alloqui velit;
 ubi in eius conclaue est ingressus, in genua
 statim subsidet, & inclinato, ad terramque
 deiecto capite, genibus nixus, in medium
 conclaue pergit, ibi defixus, quid petat,
 demississimè, sermone aut scripto expli-
 cat: responso accepto, eodem, quo ingres-
 sus fuerat, modo, genibus egreditur, ca-
 uet tamen, ne Loitio tergum obuertat,
 donec è conclauis discesserit. Si quis honore
 sibi

sibi & autoritate parem inuisit, frequentibus & decoris inclinationibus inuicem sese honorant, & carimoniosis gestibus alter alterum superare conatur, quibus multum temporis & verborum perditur. Si amicus amicum inuisat, is, qui interpellatus est, eum qui interpellarat, domum redeuntem, in viam usque honoris causa, deducit. Sed hoc oppidani potius, eius denique urbis incolae, conditione pareis, factitare consueverunt, quam caetera hominum turba. Si aliunde aduentans quispiam amicum in urbe, aut municipio interuisat, aut vocatus, hominis aedes ingrediatur, aut forte in viatico ei occurrat: oppidanus ille, si fors tenuiori veste indutus sit, ad euntem & adloquentem aduenam, tametsi etiam consanguineum, aut veterem familiarem suum, ne vno quidem verbulo excipit, seque vidisse ipsum, aut unquam nouisse, omnino dissimulat, confestim in suas aedis reuertitur, vestes quas habet splendidissimas, depositis prioribus, induit: Tum demum progreditur, hospitem compellaturus, multis et
habi.

habitis honoribus, perinde ac si paulo ante
 ille in adibus eius non fuisset, aut domi ipsi
 queritasset. Mos hic apud Chinas constan-
 ter observatur, quippe à maioribus profe-
 ctus, & inter religionis mysteria habitus.
 In peregrinos mirè hospitaleis China sunt,
 aduentantibusq; statim bellaria multipli-
 cium hypotrinnatum & fructuum, vinum
 item, aut aliud quoddam potionis genus,
 populis hisce admodum familiare, è prestā-
 tibus quibusdam magni in re medica usus,
 herbis confectum (quod non, nisi calidum
 bibitur) adporzunt. Eosdem etiam inter se
 vicini mores seruant: si cui incolarum forte
 conterraneus aliquis occurrat, qui à patria
 aliquandiu absuerit, alter nouum hospitem
 rogat, cibum sumpserit, nec ne. Si comedisse
 se negat, in proximum eum introducit di-
 uersorium, & adparari iubet aduentitium
 conuiuium sanè quàm opiparum, quod qui-
 dem facile potest fieri, cum oppida, vrbes,
 suburbia, cuncta denique hominum habi-
 tationi accommodata loca, huiusmodi caupo-
 ris sint frequentia, in quibus leui precio de-
 licatè epulari liceat, ob cibariorum omnium
 vili-

uilitatem, cuius supra memini. Sin ille ali-
unde rediens popularis, edisse se dicat, in ali-
am tabernam, in qua hypotrimmata, fru-
ctus, aliaq; huiusmodi penuria vendun-
tur, adductum eum, lauto tragematum ad-
paratu, multisq; editis amoris & benue-
lentie signis, amicus exhilarat. Muliebrem
sexum, cuiuscunque quaelibet conditionis
sit, tam alienigenas, quam indigenas, in ho-
nore magno habent, maritas in primis, ad-
eò, ut qui erga aliquas ex illis turpe quidpi-
am effutierit, aut obuiam factis nihil hono-
ris exhibuerit, aut pratercuntibus via non
decesserit, infamis habeatur, quamuis adeò
raro, adeò insigni modestie cura habita, in
publico conspiciantur, ut vel ob hoc ipsum,
omni cultu & honore digna videri possint.
China, praesertim nobiles, erga exteros per-
comes atque officiosi sunt, ut apparet ex
itinerario Augustiniani instituti religioso-
rum, qui hoc ipsimet sunt experti.

De honestate & disciplina
 mulierum, & quibus conditioni-
 bus tolerant impudicas.

Cap.

Reges, magistratúsque huius Regni, omni cogitatione, cura, sollicitudine & diligentia in id incumbunt (quemadmodum è legibus ipsorum constat) uti omne flagitiorum genus è regionibus suis exterminetur, quam ob rem, cunctis, quibus possunt, rationibus, & modis, ea extirpare conantur, & sceleratos, nulla plañe data venia, seuerè coèrcent; quæ res facit, ut incola harum terrarum omnes, summo studio caueant, ne quid reprehensione aut pœna dignum perpetrent. Cùmque inter alia, mulierum impudicitia & petulantia, rempublicam, quantumuis benè constitutam facile pessumdet atque euertat, optimis legibus & decretis huic scelerum labi aduersantibus, tantum malum ingenti labore præcauent: adeò ut vetustum hoc, amplissimumq; Imperium alijs recentioribus minoribúsq; Regnis hac in parte minus damni fecerit. Mulieris enim impudicæ & lasciuæ nomen tota vrbe facile innotescit, quamuis rarò in publico conspecta. Inter alia hac de re Chinarum
pla-

placita, istuc etiam est, quo parentibus discretè precipitur, ut filias, quamprimum per earum etatem, & paulò constantius iudicium licuerit, domi inclusas, atque secretas contineant, & ad honestas occupationes atque negotia instituant, ne ullus ignavia, scelerum omnium parenti, apud ipsas locus relinquatur. Hac lege nuptæ etiam alligantur, arctè adeò custodita, ut ne Proregum quidem, & præsidum, imò ne ipsius quidem Regis vxoribus & filiabus eius gratiam fieri fama sit, sed continenter eas aurum, sericam, linum nendo, aliisue operis manuariis diem transigere; ita ut ignaviae, laborumq; fugientes summo in contemptu infamiq; vitam degant. Iuencule itaque filia, his moribus educata atque innutrita, matrum insuper honestis perpetuò negotiis occupatarum positis ob oculos exemplis incitata, omnem, vel de malis solum cogitandi, occasionem amittunt; adeò, ut hæc nunquam satis laudata honestissimæque consuetudo apud eas in naturam iam abierit. Vnde sexus muliebris harum regionum summis in molestijs oneribusq; duce-

duceret, si ocium agitare cogeretur. Continua isthac & spontanea assiduitas, eas usque adeo in officio continet, ut in publico aut è fenestra prospectantem honoratæ conditionis fœminam adspicere, nouum, planeq; monstrum videatur. Viuunt enim mulieres honestissimè. Sin contingat, ut alicui earum necessariam quampiam ob causam, ut, ob morbum, aut mortem parentum, aut alia huiusmodi (aliàs enim mutuo sese interuisere ipsarum moribus haud est receptum) adibus exeundum sit, lecticis occlusæ, neminiq; conspiciendæ gestantur, ut alibi diximus. Meretrices ideò tolerant, ut hac permissione, caterarum mulierum pudicitia illæsa conseruetur, grauioraq; mala, in urbibus aliàs cooritura, auertantur; ita tamen, ne probis & pudicis quicquam inde detrimenti inferatur. In suburbijs enim scorta degunt, à ciuium conspectu, urbisq; domicilio exclusa, ea lege atq; omine, ne extra prostibulorum peculiariter ad hoc destinatorum limina pedem vnquam efferant; nèue, ni capite puniri velint, in oppidum ventitent: atque, inter alia, meretrices tam
 abie-

abiectæ sunt, ut plerunque proletarijs, aut
 mancipijs natæ, aut peregrinæ sint, aut à
 matribus in ipsis cunis, ad turpitudinem
 hanc subeundam, diuenditæ, quæ perpetuæ
 durissimæq; seruitutis species, Chinis admo-
 dum frequens est, ut pauperibus viduis,
 quæ non habent, unde viuant, liberos suos
 vendere liceat, quorum seruitus non nisi
 morte terminatur: fœdæq; hæc consuetudo,
 tam altas toto regno radices egit, ut, mul-
 tos illic negotiatores repias, qui maximam
 fortunarum suarum summam in huiusmo-
 di mercatione collocatam habeant. Emunt
 enim puellas, sedulo educant, psallere, musi-
 cisq; instrumentis scitè ludere docent, lasci-
 uisq; alijs moribus imbuunt; nubileis factas,
 in lupanaria contrudunt, quorum supra
 meminimus. Primo die prostitutionis, eas
 ad quendam, cum potestate omnibus alicu-
 ius urbis prostibulis à Rege prepositum, ad-
 ducunt; is earum patrociniûm suscipit, ca-
 uetq; ne quid turbæ eam ob rem oboriatur.
 Elapso eo die, præfectus hic in eas nihil am-
 plius iuris habet, præterquàm quòd singulis
 mensibus semel ad scortum in lupanar itat,

& pensitationem tantam exigit, quantam
 & eius, à quo in id loci coniecta est, & ipsius
 scorti consensu, prostituta illi imposuerat, ob
 sumptus scilicet eousque à negotiatore, cum
 in emendam, tum in educandam, atque in
 eo vita genere erudiendam puellam factos.
 Muliercula hæ festiua blandaq; sunt, can-
 tant ludūtq; suauiter, vestiuntur elegāter,
 colorē fuco mentiuntur. Multe inter eas o-
 culis captæ feminae sunt, liberis parentibus
 natae: hæ comuntur & pigmētis inficiuntur,
 à cæteris, quib. integer visus, maximaq; flo-
 rentis ætatis pars in lustris hisce transacta
 est; neque quoad viuunt, è septis istis audent
 excedere, edicto scilicet publico prohibita, me-
 tuentib. Chinis, ne turpitudine sua aliquid
 damni dent. Quidquid ultra precii, quod
 nutriticiis illis, de quibus diximus, suis, pen-
 dūt, vulgato corpore meretur, id omne præ-
 fecto ei, cuius mentionem feci, exponunt. Is
 diligēter totū eum questū custodit, & quot-
 annis, accepti Censoribus rationē fert. Post-
 ea vetulis iam meretricibus lucrū illud par-
 tē atque demensum redditur, quò scilicet, si
 fors ita ferat, vitā tolerant, neu extremè fa-
 me

me laborent, quod si fortè acciderit, aut tantum eis stipendium præbetur, quo alantur, aut in ptochotrophia egenorum debiliū, quos Rex suis redditibus, ut supra indicauimus, sustentat, recipiuntur. Pueri à matrib. egestate pressis venditi, ad opificia discendū adhibentur, quæ ubi perdidicerint, institutori aut domino suo artificio, ad certū tēpus operas suas addicere coguntur; eo elapso, herum opificem non solum libertatem ipsis restituere, sed etiam uxoreis conciliare, & cōditiones quærere, ad tecta laresq; comparādos auxiliareis manus porrigere, qui victū parent, viam atque rationem idoneā ostendere, necesse est; nisi spontè faciant, à magistratu eò adiguntur. Inuicem tamen isti magistris hisce suis, primo ineuntis cuiusq; anni, aliisq; item certis quibusdam diebus, honoris causā, & declaranda gratitudinis ergò, munera quædam offerunt. Liberi verò ipsorum, sui planè iuris euadunt, neque patronis suorum parentum vlla re sunt deuincti, præterquam, quòd beneficiorum in hos ab illis collatorum, memoriā retinere debeant.

De forma nauium , quibus
tàm in mari, quàm in flumi-
nibus, Chinæ vtuntur, &
quomodo toto anno
piscibus abun-
dent.

CAP. XXI.

Nauium & cymbarum, quibus Insu-
la, longitudo Oceani, multaq; magni-
tudine insignia, per omneis penè Chinarum
regni prouincias decurrentia flumina ena-
uigantur, ingens numerus est; neque minor
hominum in ipsis nauibus tecta lareisq; ha-
bentium multitudo, adeò vt fluuij frequen-
tium oppidorum speciem referant, & aequè,
atque terra, habitatoribus pleni existimen-
tur. Perfacile, leuiq; sumptu naueis Chinae
construunt, cum lignis, ferro, aliisq; ei rei
idoneis materiis abundant. Picis genus ha-
bent, nostro longè tenacius, qua in modum
lapidum nauigia indurescunt: hac commo-
ditas, & copia hominum, nauicularia peri-
torum, efficiunt, vt tàm varij generis na-
ueis à Chinis adificentur, quarum cuius pe-
culiare

culiare nomen est: alteros quoque alteris cedere utique necesse est, cum tantam hominum colluuiem terra vix sustineat. Maximæ nauium, quibus longissimæ nauigationes conficiuntur, Giunchi vocantur; quibus si ad bella uti volunt, castellis ad proram & puppim ex ædificatis maiores faciunt: quod cum orientalibus & Lusitanicis nanibus in Indiam euntibus ipsis commune est. Earum tanta copia est, ut præfectus classis quispiam intra vnum diem ad sexcentas cogere queat. Onerariæ Giunchis forma & magnitudine penè æqualeis sunt: hoc solo differunt, quod prora & puppe sunt illis humiliores. Alia habent minora nauigia, nostris cata-scopijs similia: ea quatuor habent ab vno latere ingētes remorum ordines, quorum singuli à sex, aut, ad minimum, à quatuor remigibus aguntur. Aptæ admodum sunt enauigandis fluminibus vaduosioribus, minusq; profundis, incolarum lingua Bancoëns vocantur. Alia quadam latiores naues, lanteas ipsi vocant, octo remorum ordines ab vno latere habent, singulos à sex impulsos hominibus. His duobus nauigio-

rum generibus prædones, quorum ingens eo mari copia, potissimum uti cōsueuerunt, ob agilitatem, ad fugam & prælium quoque, si res ferat, expeditis. Aliud prætereà nauium genus fabricant, longitudine triremibus par, sed latitudine insigni; hæ modico etiam flumine feruntur, ad mercimonia hinc inde transuehenda apta, quòd agileis sint, & facili labore, in fluminibus, quæ uelis, impellantur. Alijs in super multiplicibus nauigys Chinae abundant, in quorum aliquibus uisuntur pergula inaurate & picturate, quomodo eæ potissimum excultæ sunt, quæ Proregum & magistratum uoluptati seruiunt. Rex in omnibus prouincijs earum nauium, quæ Giunchi uocantur, ingentem habet classem, milite ductibusq; instructissimam, quæ presidio sit nauigys tum ipsorummet Chinarum, tum exterorum finitimorum negotiandi causâ in Chinam trajicientium, ut tutò eò accedant, abeantque, nec à piratis infestentur: eadem fluminibus tuendis diligentia adhibetur, quorum custodie, eam ob rem perpetuò parones aliquot armati (Breganti-

nos vocant) præsumt: ac vniuerso exercitui
nauali à rege stipendia præbentur. Picis,
qua vtuntur (id Giaperiꝝ, appellant) ma-
gna, vt dixi, passim est copia; & est certa
quedam massa, è calce & pinguedine piscis
cuiusdam, quem Vname China vocant,
confecta, non tenax solum, sed etiam tere-
dinibus parùm obnoxia; vnde vna China-
rum nauis, duabus nostris durabilior est,
atque diutius etiam duratura nauigia es-
sent, ni obstaret tenuitas. Antliæ, eo-
rum, & forma à nostris diuersa, & ar-
tificio ac vsu ipsis sunt præferenda. Emul-
tis enim partibus coagmentata sunt, in-
star instrumentorum, quibus in irrigan-
dos hortos aquæ deducuntur, in longum in-
tus nauibus adfixæ, ad hauriendum vsque
adeò accommodatæ & faciles, vt vir vni-
cus sedens, pedibus rotam circumagat, per-
inde ac si scalas ascenderet, sentinamq;
magnæ nauis (tametsi aqua redundan-
tis) intra horæ vnius quadrantem, totam
exhauriat. Multi reperiuntur in nauibus
& phaselis nati atq; educati, qui in siccū pe-
dē nunquam tulerint, neq; aliud quidquam

opificij didicerint, aut alio modo victum sibi parare nōrint, quàm quem à parentibus haustum & hereditate relictum accepere; quòd scilicet mercimonia ab vno in alium locum transuehunt, hominesq; ab vna in alteram ripam transportant. Nuptas liberosq; suos eadem in nauì secum habent: ita, ut sæpè in urbem quampiam venientes, urbsne sit, aut quo locorū delati sint, ignorent, cū vrbe nihil indigeant, & in nauigijs animantia diuersi generis, quibus victitèt, nutriant, cuiusmodi sunt galline, anates, colūba volucresq; alia. Sunt præterea in nauibus multa caupona, mercatorumq; tabernæ, mercibus raris, preciosis atque exquisitis, refertæ, quas vel in vrbe omnibus rebus instructissima desideres: magna copia serici, succini orientalis, moschi, aliarumq; rerum, superfluarum verius, quàm necessariarum, omnium certè paratu faciliū. Marginibus seu extremitatibus nauium, impostæ conspiciuntur testæ, consistæ malis aurantijs, alijsq; fructibus; fictilia item vasa complantata floribus & oleribus quibusdam, esu iuxta atque aspectu perincundis. In me-
dia

dia naui viuaria habent, & piscium receptacula, quos retibus assidue capiunt. China enim cunctis, quæ hoc nomine commendari possunt, regionibus, piscosior est, ita ut (quæ admodum dixi) propter commodam multitudinem nauium, & innumerabilium piscatorum, mare & flumina perpetuò sulcâtium incredibilemque piscium copiam, retibus, & alijs instrumentis quotidie capiuntium, pisces inde à quingentis usque milliariibus in viuaria, quorum supra memini, conuehantur: ea singulis diebus recenti aqua instaurantur, piscesque omnes, eo, quod nature cuiusque conuenit, cibi genere nutriuntur. Ad piscatum menses commodissimi sunt, Februarius, Martius, Aprilis, quando fluuij intumuerint: siquidem tùm marini pisces eos intrant, ibique oua pariunt, quæ postea à piscatoribus excipiuntur, hoc artificio victum queritantibus, & pisces in ijs, quas in sua quisque naui habet, piscinis, educantibus. Ad pisces alie deinde nauis è regno aut prouincia ventitant, piscesque illos emunt, & scirpiculis, seu corbibus è vimine contextis immittunt, quæ ne aqua

*uspiam penetret, papyro munita sunt, oleo
 macerata: indies, ut dixi, recentem aquam
 piscibus affundunt, & cibum dant. Pau-
 pes, huiusmodi pisces emere solent; eosq; im-
 mittunt septis, q̄ eā ad rē domi habere solent;
 ibi ingrādescunt, & palato sūt acceptissi-
 mi; paruuli quoq; in fossas urbanas (quib.
 in hoc negotio ut plurimum uti solent)
 deiciuntur: in quibus in epulas Prore-
 gum, magistratum & purpuratorum ad-
 seruantur, neque cuiquam, nisi ipsorum
 consensu, ibi piscari licet. Officia pala-
 tina, seu Primateis, sæpius animi causā
 in fluminibus circumuehuntur, nauibus
 quibusdam tectis, conclauiumque splen-
 didè & affabrè, multis concinnè inter-
 positis fenestris, suppositisque tradibus,
 ex edificatorum adparatu visendis. In
 his illi sub aulais & umbraculis pre-
 tiosissimis & pulcherrimis, iucun-
 ditate sanè & commodita-
 te perquam opta-
 bili, confi-
 dent.*

De mirabili quodam modo,
 quo anates ingenti numero, mini-
 móque sumptu Chinæ pascunt,
 & de ingeniosa iucundá-
 que ipsorum piscan-
 di ratione.

CAP. XXII.

Cum hoc regnum usque ad eò populo-
 sum sit, quemadmodum ex hac histo-
 ria satis intelligitur; neque etiam otiosi seu
 ignavi ferantur atque tolerentur; ingenia
 utique paupertate laborantium, necessita-
 te, artium omnium inuentrice, coguntur,
 ut novis indies artibus excogitatis, victum
 sibi parare contendant. At, quòd multi
 videant, regionem habitatoribus esse undi-
 quaque plenam, & ne palmum quidem a-
 gri reperiri, cui suus desit cultor: aquas ipsi,
 & ingentia flumina scrutantur, suisq; in
 nauibus & cymbis, ut dixi, habitant: in his
 familiam sub tuguriis quibusdam affabrè
 structis, ut ab iniuriis imbriù, æstus ac tem-
 pestatù defendatur, continent. Hic quoq; eã
 quisq; exercet artem, ac opificium, quod scit,
 & cuius heres quasi à parente relictus est,
 unde

unde complura apud ipsos huiusmodi inuenta atq; artificia sanè admiranda videre licet: inter quæ ex præcipuis vnum est, educatio anatum; quæ tanta totius gentis interest, vt non exiguus indigenarum numerus ea victum queritare cogatur; quæ sanè stupendo hocce modo instituitur. Caueas quasdam habent ex arundinibus textas, quæ puppim nauigij longitudine æquant, quæis commodè ad quatuor millia anatum includantur: hi quotidiè penè in nidos ad id sigillatim in caueis paratos oua edunt. Is itaque, qui hoc questus genere victitat, oua nidis exempta, æstate letamini bubalino aut etiam anatino (quod præcalidum est) subijcit; cui tamdiu ea subiacere patitur, donec pullos generasse videantur: tùm è fimo sublata singula ordine percudit, & in vnoquoque anaticulam inuenit viuam: ea verò dexteritate ouum pandit, vt vix vnquam pullus aliquis ictu moriatur, non sine spectatorum admiratione, qui tamen parùm frequentes adcurrunt, cum ars hæc peruestusta, & hosce apud populos vulgò nota sit: cumq; huiusmodi industria annuatim quæ-

stuo-

stuoſa admodum ſit, & ſimus hyberno tem-
pore, externis, vt caleſcat, adminiculis indi-
geat, alio non minus ſagaci, & ingenioſo,
quàm prior ille eſt, modo, penuriae huic ſuc-
currunt, ſimum in ſtoreas quaſdam expan-
dunt: huic oua imponunt, oua, ſtramine, a-
liâq; igneis facile concipiente materie coope-
riunt, eam incendunt, flammamq; tam diu
alunt, donec oua caleſcat & pulleſcant, tum
demum, eadem, qua prius diligentia pullos
ex ouis excludunt: tam ſœlici prouentu, vt
caueæ anaticulis, inſtar formicoſorum acer-
uorum, ſcateant. Eas deinde alias in caueas
cogunt, in quæ ſunt anates grandiores ad
pulos ſubter alas condendos & fouendos
adſuefactæ, donec roſtra eorum ſiant cor-
nea, & dum ipſimet cibum capere, præta pe-
tere, & cum cætero grandiorum anatum
grege paſtum ire queant. Ac quamuis inter-
dum grex viginti millium numerum exce-
dat, pertenui tamen ſumptu, & eadem ar-
te, qua educatæ ſunt, nutriuntur, ſingulis
diebus manè, obiecto oryza coctæ paululo,
quod ubi vix deglutierint, oſtium neſſotro-
phyj, quæ verſus aquas exitus patet, adape-
ritur,

ritur, ponticulus è cannis textus, nauim inter & ripam excitatur, eum transeunt anates, pro cursu adeò impetuoso, ut altera supra alteram prouoluatur, multo spectantium risu. Eo modo toto die in pastione sunt, prope aquas, & in agris oryza consitis, certo insuper ab agrorum dominis precio anatum nutritoribus persoluto, ob arua hac ratione ab nocentibus herbis purgata. Cum ad uesperas cit, anates ingenti numero in aquas prouunt, ad signum tympani pulsu, è nauibus datum, quo conuocari solet, & per ponticulum, de quo antea, in caueas suas redeunt: ceterum quisque grex è sua naui datum signum probe internoscit, etiamsi magna adsit nauigiorum multitudo, quorum etiam unumquodque peculiari suo à ceteris soni genere discernitur, cui anates egregie sunt intentæ. Hæc ars atque exercitatio, Regno huic & frequens est, & perutilis, cum maxima incolarum pars, hisce animantibus victitet: palato etenim acceptissima, iucundissimaq;, & ingenti numero, viliq; pretio sunt comparabileis, & perleui sumptu nutriuntur.

Etuntur etiam China genere quodam pi-
 scationis, non minus, quàm pastio anatum
 sit, artificioso, multa cum spectatorum vo-
 luptate. Rex in singulis urbibus, ad flumi-
 na consitis, peculiareis quasdam casas ha-
 bet, in quibus annuatim multi corui mari-
 ni aluntur, quorum opera in piscatu, ijs
 mensibus, quibus pisces ova parere desi-
 nunt, in hunc modum uti popularis solent.
 Excimunt coruos è caueis, eosque ad ripam
 fluuij deferunt, in quo multas habent pa-
 ratas cymbas, quas, mediam nauigij par-
 tem, aqua impletas, continuo ordine in or-
 bem locant: coruos inde subter alas funicu-
 lo oblongo vinciunt, & ingluuiem haete-
 nus constringunt, ne pisces deglutire pos-
 sint; in aquas dein eos deijciunt, ut pisces
 capiant; id verò coruis, ut auibus aqua-
 ticis haud ingratum, supra modum auidè
 & celeriter in flumen ruentibus; submer-
 gunt tum se, atque ubi tam diu sub undis
 latuerint, donec rostra colla^q, piscibus ad
 ingluuiem usq^q, compleuerint, emergunt, &
 in cymbas eadè celeritate reuolant, captosq^q
 pisceis in aquas, eam ob rem, ut supra dixi,

in scaphis adseruatas, è rostro colloq³ effundunt: ne scilicet minores pisciculi moriantur; redeunt euestigiò in aquas, prædam nouam petaturi; & hunc laborem totis quatuor horis continuant, tanta agilitate, vt neuter alteri impedimento sit, donec cymbe piscibus sint oppletæ; tum demum, nodus ille, quo ingluuias constricta erat, exsoluitur. Corui in aquas rursum dimittuntur, vt immersi, sibi iam ipsis pisces capiant, cibumque querant, quod magna auiditate faciunt, quia die piscatum antecedente, demensum illis minimè præbetur (certus, id est, milij numerus) quò, fame stimulante, fiant auidioreis. Exsaturati, vbi aliquandiu in aquis oberrarint & lusitauerint, ex aquis exempti, in caueas reportantur, ibique ad menses vsque piscationi aptos, detinentur, quibus redeuntibus, ternis quibusque diebus, ad piscatum corui adhibentur, cuius vsque adeò cupidi, vsque adeò adpetentes sunt, vt, toto anno, si liceat, nihil facturi libentius videantur. Tribus mensibus, Februario (vt dixi) Martio & Aprili, tanta piscium multitudo capitur, quæ toti Regno

gno sufficiat, ijs, quos priori capite exposui, modis. Cum igitur tanta omnium etiam aliarum rerum copia Chinæ abundant, etiam longè à mari distantes, singulis diebus, piscibus, si volunt, recentibus vesci possunt.

Qua sollennitate Chinarum Rex, aliorum regum & Principum, sui etiam Imperij urbium & populorum legatos excipiat.

CAP. XXIII.

CUm, sequenti capite, mihi de legatione dicendum sit, quam Philippus Hispaniarum Rex Catholicus, pro insigni suo rei Christianæ promouendæ studio, ad Monarcham amplissimi Chinarum Regni mittere statuerat, cur item grauibus de causis ea dilata sit, certè scilicet occasionis, quæ non procul abesse tum videbatur, expectandæ gratiæ: non ineptè facturum, neque à finibus propositi mei discessurum me esse existimo, si nunc ostenderit, quibus honoribus, qua rituum morumque sollennitate Chinarum

R

Rex

Rex externorū regum & populorū legatos, ad sese quibuscunque de rebus missos excipiat atq; tractet, quod summa, scituq; ne-
tiguam indigna humanitas in hisce ritibus eluceat, è quibus, quanta sit gentis eius, de qua dicimus, urbanitas & diligentia, satis superq; cognoscitur. Omnes igitur, qui legatorum titulo in Chinam veniunt (nihil pensi, ab amicis sint, an ab hostibus missi) tanto cum honore excipiuntur & coluntur, adeoq; magnificè tractantur, ac si ipsi coram eorum domini adsint. Neque enim solum, toto terrarum orbe, apud omneis Principes, iure gentium usurpatis legatorum priuilegijs fruuntur, in primis verò, ne ipsis met in-
iuria quicquam, molestiae inferatur; sed, quamuis hostilis, & Regi, Reiq; publicè dammosa sit legatio, nihilominus tamen singularibus multis immunitatibus iuribusq; gaudet. Statim ubi legatus aliquis, uspiam ad Regni fines accesserit, qui proximus ab eo abest, vicinæ urbis præfectus aut magistratus, obuiam ei ipsemet procedit; multo cum honore verborum, & insigni morum comitate hominem excipit: Præfectum verò omneis eius urbis Loity, cuncta officia

regia, duces, militesq; presidarij, magna
 pōpa comitantur. Orator è naui egressus, pe-
 dib. terram attingere haudquaq; permitti-
 tur, quantumuis vel in pximo diuertendū
 sit, sed continuò ab octo hominibus in littore
 maris cum expectantibus, gestatoria sella e-
 burnea, aut è pretiosa alia materie facta, ho-
 losericoq; aut Damasceno, aut auro bractea-
 to obducta, cuiusmodi singulis in urbib. op-
 pidisq; ad subitos huiusmodi casus, mādatu
 regis habetur, suscipitur. In omnib. etiā vr-
 bib. oppidisq; regni grandiorib. sumptuosam
 pamplamq; domum Rex habet, in quā prin-
 cipū gētiumq; exterarū legati, proreges itē,
 praesidesq; prouinciarū & magistratus recēs
 creati, cum ex aula ad munia sua obeūda in
 prouincias abeunt, hospitio recipiuntur. Hæ
 ædeis varia supellectili, stratis, lectulis, ali-
 isq; utensilib. necessarijs, cunctis deniq; reb.
 instructissimæ ornatissimæq; sunt, & ingen-
 tis diuertentiū multitudinis, nemine alteri
 quidq; impedimēti aut molestie adferēte ca-
 paceis. In has aduentās Orator, eo, quē dixi-
 mus, comitatu, deducitur, siue equo vectus,
 siue lectica, quod vsitatus est, latus. Illic
 relinquitur, magna cum morum cari-

moniarumq; pompa; certi adiunguntur ho-
 mines, qui ipsi ministrent, mille itē, aut duo
 millia militū, cum tribuno, custodiae causa:
 eodem modo, domum rediens, ad fines vsq;
 Regni honorificè reducitur. Sequenti, post
 carimoniosam exceptionem, die, magistra-
 tus, aut Rector ciuitatis, legatum inuisit: &
 ubi, quae assolent, ex eo quaesierit, rogat, va-
 de veniat, à quo Rege aut Principe, quaeue ob-
 negotia missus sit? Quidquid ad interro-
 gata responsi acceperit, quidquid percun-
 ctationibus his expiscatus fuerit, eius conti-
 nuò Proregem aut Insuantonem (qui in me-
 tropoli cuiusq; prouinciae perpetuò degunt)
 illius ore seu tractus; Prorex aut Insuanto,
 euestigiò Regem & supremum senatum cer-
 tiorem reddunt. Rex statim aut opperiri le-
 gatum iubet, aut commeatu dato, potesta-
 tem illi sese adeundi facit: & eisdem magi-
 stratibus praescribit, quibus modis eum ex-
 cipere, quibus honoribus excolere debeant,
 aut pro dignitate Principis, à quo missus est,
 aut pro ipsiusmet legati conditione: praefinit
 item numerum militum, qui eum comiten-
 tur; praeterea modum praestituit omnium
 sum-

sumptuum in eum faciendorum, usq; ad eò examussatim, ut quanam epule, quot ferula, cum ipsimet legato, tum eius comitibus & ministris, in singulos dies prabenda, quibus in locis, quibus hospitii, quotidie diuertendum sit, definiatur. Exemplum diplomatis fidei publicæ, obductæ gypso tabule (ut sæpe dixi) grandibus characteribus inscriptum est: nihil tamen aliud continet, quam nomē Regis, aut Principis, à quo missus est orator, cui, quocunque ierit, tabula illa præfertur. Sed codicillorum, quibus à senatu regio in aulam veniendi et potestas datur, alia forma est. Hi enim chartæ pergamene coloratæ inscribuntur, ad pensosq; Regis sigillo cõfirmantur, pro more, duntaxat hac in re, & in Proregum creatione, sollemni. Sumptus itineris legato totiq; eius comitatui, à Regijs questoribus, & vectigalium præfectis e fisco præbetur: maximis ille honoribus, omnibus locis adfcitur, splendide tractatur, lautissimis conuiujs excipitur, magnifice donatur. Quo die urbem Taibinum legatus ingreditur, omnis Aula nobilitas, & cuncti summi consilij Regij senatores,

tores, cum suo Praside (qui, ut China nar-
rant, nō minori maiestate, comitumq; tur-
ba, quā ipsemet Rex, in publicum prodire
solet) extra urbem ei obuiā procedunt: qui
si à potenti aliquo rege missus sit, dextrum
presidis latus, sin minus, sinistrum claudit.
Præses inter eūdem cum eo colloquitur, aut
ipsemet aut per interpretes, perhumaniter
rogitans, quī valeat? quā cōmodum iter
euenerit? aliāq; huiusmodi: his colloquijs tē-
pus effluit, donec ad Palatium suscipiendū
Oratori destinatum, vētum sit: ibi verò, re-
lictō illi, præses quosdam adiungit, qui ami-
cē & hilariter cum homine confabulentur:
ipse cum cætero comitatu domum redit; po-
testatem quoq; Oratori facit, aliquot Loiti-
os creandi, certum numerū captiuorum, ad
mortem damnatorū, noxæ eximendi, aliāq;
huiusmodi speciatim priuilegia tribuēdi. Iis
qui legatorum titulo in Chinam veniunt,
nihil quidquam molestiarum inferri aiunt,
quantumuis vel enorme scelus admiserint.
Id à vero non abhorrere, hoc, de quo nunc a-
gam, experimentū doce t. Lusitanus Indie
Prorex, quendā suorum ciuium, cui Barto-
lomæo

Tomæo Porezio nomē erat, cum aliquot alijs, negotij cuiusdam ergò, Emanuelis Regis nomine, conficiendi, in Chinas miserat. Tūm verò tēporis, legati quoq; Malacenses Cantone erant, in aulam Regis Chinarū, ad quē à suo rege mittebantur, profecturi. Hi Lusitanos apud Proregē Cantonēsem calumniabantur, & nequaquam reuera legatos eos, sed regionem eiusq; aditus & munimenta, speculatū missos esse dictitabant, uti postea reuersi, eam subigerent, quemadmodum hoc modo magnam Indiæ partē ditioni suæ subiecissent. Atq; calumnia hac minimè exsaturati, eò, impio & atroci animo, rem deducere cōtendebant, ut in vincula Lusitanū conyicerentur, tormentisq; in eos quaeretur. Ac sanè Prorex, cum Loitios urbis in cōsiliū prius adhibuisset, oratores Lusitanos comprahendi, & dirum in carcerem contrudi iussit, cūmque, quaestione asperè & diligenter habita, ea quæ facti erant, inter se non consentire animaduertisset (quandoquidem etiam eorum quidā, plus, quàm interrogatū, atq; omnino verū erat, fatebātur) sententiā capitis in eos pro-

nunciauit, de qua ad supremum Regium senatum retulit, ab eo confirmatam, (quemadmodum unice auebat) continuo exsequuturus. Senatus autem, cum intellexisset & considerasset, Lusitanos, legatorum specie tituloq; in regnum venisse: sententiam à Prorege Cantonensi latam, non solum minime ratam habuit, sed & confestim ei edixit; Lusitanos è carcere dimissos, sine mora incolumes in Indiam redire pateretur, omniaq; ipsis ad reditum necessaria, liberaliter suppeditaret, tametsi Malacenses oratores iam in aulam venerant, & omni studio in eorum necem cunctos exstimulare conati erant. Addebatur edicto: ut omnia vera sint, quæ Malacenses de ipsis detulerint, atque ipsimet adeò Lusitani sint confessi; eos tamen, quòd sub legationis nomine in Regnum venerint, neutiquam vlla esse molestia adficiendos. Ut ad propositum reuertar, aio, legatum recens aduentantem, ubi ab itinere sese recollegerit, sepiusq; perhumaniter compellatus, atque à purpuratis & primoribus ad saliareis epulas aliquoties inuitatus fuerit, certo, sibiq; ad eam rem profi-

nito

nito die, ad Regem admitti, honestissimo equestris ordinis nobilium, ipsiusq; summæ Curia Præsidis in Regiam deductum comitatu, tum eo, quo primum regem adit die, tum cunctis sequentibus, quam diu negotium illi cum Principe fuerit. Rex audit hominem in vno trium magnificentissimarum basilicarum, quarum supra mentionem feci. Legatus, rebus quarum causâ venerat, expeditis, ad suum Principem remittitur, ingentis præcij muneribus onustus: & in abitu per cunctas regni ditiones æquè honorificè liberaliterq; atque in aduentu, habitus. Oratores verò urbium & prouinciarum ipsius Chinarum Regni longè aliter tractantur. Eos enim nemo comitari solet, extra magistratum aut Rectorem regionis aut urbis, à qua ad regem legantur. Ei inuictum est, ut legatos in regis, eam ad rem destinatis, diuersorjjs hospitio suscipiendos, omniaq; eis necessaria abundè subministranda curet: causâque aduentus sciscitetur, quam cognitam, ille ad supremi consilij regij Præsidem, Præses ad regem defert: simul diem designat, legationi audiendæ: accedit le-

gatus pedes, aut equo vectus, cuius ori fre-
 num sine ore insertum est, in signum hu-
 militatis debitaq; obseruantia. Quo die, vt
 mandata exponant, in Regiam oratores ac-
 ceruntur, è diuersorio cum eo è magistrati-
 bus, qui ordine modoq; prius deliberato, &
 constituto, ad eos antea ventitârât, egredi-
 untur. Vbi in amplam quandam, ante pala-
 tium Regium aream deuenierint, subsistunt;
 dum quidam (quem magistrum carimoni-
 arum dicere possis) eò veniens, innuat illis,
 vt procedant, locumq; commonstret, in quo
 primùm in genua submittere sese coguntur,
 manibus, penè in supplicantium formam
 complicatis, quàm diu pomposa hæc carimo-
 nia durârit, oculisq; in eum locũ, in quo Rex
 est, directis. Hunc ad modum isti progredi-
 untur, quinquies adhuc moribus hisce repe-
 titis, donec in primã palatij cœnationẽ per-
 uenerint. Ea conclauis proxima est, in quo
 summum Curie præsidem, magna cum ma-
 iestate confidentẽ legati reperiunt. Is ad eo-
 rum postulata nihil respondet, verùm, ubi
 Regi negotiũ exposuerit, tum demùm, quod
 equum est, eis renunciat, per eundem è nu-
 mero

mero primorum seu magistratuum, cui, in diuersoria Regia ipsos deducēdi, omnibusq̄ necessarijs rebus opportunè instruendi, Regio mandatu cura incumbit.

De legatis, quos Hispaniarū

Rex ad Chinarum Regem mittere constituerat; quæ causa legationis mittendæ, quæ postea differendæ fuerit?

CAP. XXIV.

Historia hac exigua, ea breuiter sum complexus, quæ in hunc usq̄ diem de amplissimo Chinarum Regni cognosci potuere, multis tamen præteritis atque omis- sis (quorum quidem narrationem in aliud tempus mihi reseruo) non solum, quòd le- uia, sed & quòd summum multis stuporem atque admirationem paritura viderentur, cum antehac inaudita planè fuerint, donec tandem tempus ipsum atque experientia credibilia isthæc fecerit. Ac de breui- tate sanè (quod nonnulli certè faciunt) quàm de superflua plixitate accusari malo, quan-

quantumuis non sine opera quodam meæ
 detrimento, ea taceam, qua non ineptè expo-
 nere potuiffem. Sed, ut historica huius descri-
 ptioni coronidem addam, extremo hoc ca-
 pite mentionem faciam literarum, mune-
 rum & legatorum, quibus cum dominus
 noster Rex Philippus (cui, à Deo immortalis,
 ut fœlix incolumisq; diu sit, optamus) me-
 ara Christiana M. D. XXC. è regno Me-
 xicano, in Chinam, cum quibusdam eiusdè
 mecum sacri instituti religione initiatis vi-
 ris, mittere constituerat. Ea igitur hac de re
 sigillatim indicabo, qua, illa, quam Prin-
 cipi meo debeo, fide, commemorari posse iu-
 dicauero; licet huc vsque dilata sit legatio,
 quam tamen, summi numinis benignitate,
 & maximi Regis studio ac diligentia, cum
 literis eo nomine scriptis, muneribusq; ad
 Chinarum Regem destinatis, felicem exi-
 tum sortituram esse speramus. Cum Hispa-
 ni Philippinarum Insularum, quæ aliàs Oc-
 cidentales adpellantur, incolæ, è Chinarum
 regione multa auri sericisq; pretiosa, aliq;
 diuersi generis mercimonia in portus suos
 aduehi, eaq; à mercatorib. Chinis, perquam
 vili

vili pretio diuendi cernerent, simul ex ipsis
intelligerent, eas terras compluribus alijs
præstantissimis bonorum generibus à natu-
ra effusè donatas esse, quorum partem in
hac historia recensuimus, eam sententiam
tenuerunt, ut existimarent, si res hoc modo
procederent: continuusq; ea cum gente com-
merciorum sibi vsus esset, non solum ingen-
tia ad sese emolumenta inde esse reditura,
sed etiam Chinarum Regnum ad suscipien-
da (quod vnicè Philippinensibus cupiebant)
dogmatis Christiani placita eò leuiori nego-
cio adduci posse. Insularum igitur Præses,
& urbis Maniglia primores, vnà cum se-
natu Insularo, & quibusdam Augustinia-
næ familie sodalib. (qui quidè primi Chri-
stiana scita insularum earum indigenis de-
nunciarunt, & ultra ducenta hominum
millia sacris aquis abluerunt, aliosq; tanta
in re labores & molestias sanè grauis susti-
nuerunt, quæ rectè commemorari possent, si
& ad propositum meum pertinerent, & ni
ego quoque ipsemet quotamcunque earum
partem exhausissem.) Hi itaque omnes, re
deliberata, quosdam autoritate fideq; præ-
stan-

stantes viros, ad Catholicam Regem nostrum mittere decreuerunt; qui maiestati eius in memoriam reuocarēt ea, quæ de Chinarum regno auditione accepisset, atque cognōisset, eamq; certiozem redderent, quanti Philippinarum Insularum (quæ iure omneis Hispanici Imperij esse censerentur) interesset, negotiationem & commercia nostrorum ad eos usq; populos extendi, quæ ratio ad communem rerum statum fortunâq; omnium, non solum conseruandas, sed etiam insignibus commodis atque ornamentis adaugendas & stabiliendas maximum momentum allatura videretur. Orarent ergo, ut Rex eorum precibus clementer adnuens, legatos ad Chinarum Regem, ineunda confirmandeq; amicitia causâ, cum certis muneribus, quæ in Hispanico Regno inuenirentur, magniq; apud Chinas æstimarentur, mittere vellet; adijcerent: eo modo Christianæ pietatis doctrinæ aditum in eas regiones patefieri, simulq; negotiationem inter Hispanos & Chinas cæptam, ad insigne omnium Imperio Hispanico subiectarum gentium emolumentum atque commodum, ob multipli-

cem

cem pretiosissimarum, atque præstantissimarum mercium, quæ illinc adueherentur, copiam, eò fœlicius esse processuram. Cùm, re ita deliberata, quisnã ad grauissimæ huius legationis atq; longinqui itineris onus subeundum idoneus videretur; collatis capitibus, inter se consultarent, vno consensu omnibus censuere, eum, quem sapius nominauit, Martinum Herradam, Augustiniana sacra familia cœnobiorum Coryphæum (vt hominem multiplici doctrina, & sancta morum innocentia præditum, Philippinensiumq; rerum, quòd è primis earum Insularum cultoribus vnus esset, egregiè gnarum) rogandum esse; vt is in honorem supremi numinis, gratiamq; regis, atque quòd tantæ hominũ multitudini, ad sempiternæ eorum salutem consuli posset, huiusmodi laborem humeris suis imponi pateretur; persuasissimum etenim cunctis esse, totum hoc negotium à nemine fœlicius aptiusq; quàm ab ipso, viro, probata vita, multipliciq; rerũ experientia cõspicuo, confectũ iri; neq; quenq; aliũ facilius à rege, quæ vellet, impetraturũ; neq; deniq; q̄ de ordinãda Philippinarũ Rep.

(id

(id quoque in mandatis dederant) cum Principe agenda forent, commodius & accuratius pertractaturum esse. Huic decreto, omnium sententijs adprobato, Herrada ad sensus, statim sese itineri dedit, conscensa naui, que in Hispaniam nouam uelificabat, anno à nato Seruatore M. D. LXXIII. Discessurus, à Præside ciuibusque cunctis, ob uitæ sanctimoniam, morumque pietatem, uirum amantibus, honorificè ad littus usque ductus est, multisque cum lachrymis rogatus, uti, quam primum posset, ad eos rediret, qui & summopere eum colerent, & presentiam eius, ut maximè necessariam uehementer desiderarent. Id facturum ille se promisit, inuicem ab eis stipulatus, ut hanc pro laboribus suis, quos ipsorum omnium communi nomine susciperet, gratiam sibi referrent. Deum sanctis precibus deprecarentur: is iter ipsius ut fortunaret; quod cum se facturos ciueis recepissent, quemadmodum pio erga ipsum animi affectu postea fecere; Herrada mense Nouembri oram soluit, cumque per Mexicum iter faceret, me comitem itineris sibi esse uoluit. Naui itaque in Occidentem a-

dentali Oceano conscendimus, & Idib. Sextilibus Anno M. D. LXXIV. ad portum 1574
S. Lucae de Barrameda (ut vocatur) in Hispania, adpulimus, sequenti die Hispalim, inde, properè, Mantuam Carpetanorum, ubi tùm Rex erat, contendimus, quò cum XVII. Calend. Septembris, ea septimana, qua Guletanam arcem amissam esse, in Aulam nuntiatum erat, peruenissemus; Regis manus reuerenter exosculati, literas Praesidis, & Insulanorum Philippinensium maiestati eius dedimus: Rex, cum & literas, & nos, solita clementia suscepisset, & mandata exponentes, benignè & libenter audiuisset; pium sibi atque utile videri desiderium nostrum respondit; seq̄, consiliarijs mandatorum, uti singulari diligentia de toto negotio deliberarent, idq̄, qua deceret, breuitate pertractarent, gratiasq̄ nobis egit, quòd ipsius causa atque nomine, tam longinquum iter suscepissemus, ut & eorum, quae de Chinarum regno comperissemus, & eorum, quae ad Philippinensium Rempublicam pertinerent, certiore eum redderemus. Sumptus postea omnes, dum in aula eramus, libera-

beraliter præberi nobis iussit, mandauitq; uti rem totam Præsidi senatus Indici exponeremus. Is tùm erat D. Ioannes Obandus: huic iniunxit Rex, uti re cum consiliarijs diligenter prius excussa, quidnam statuendum videretur, ad sese referret: cui mandato Præsès summa cum diligētia paruit: paucis siquidem pōst diebus, quidquid Philippinensium colonorum nomine petebatur, expeditum omne, & impetratum est; excepto capite legationis, quæ ad Chinarum Regem decernenda erat; ea, quòd maximi momēti esset, & opportuno tempore, maturaq; & graui præmissa deliberatione suscipienda iudicaretur, in aliud tempus dilata & reiecta est. Hoc cum responso, multisq; Regijs, de ordinanda recens inuentarum Regionum republica, constitutionibus, adscitis insuper, qui vnà nobiscum proficiscerentur, quadraginta religiosa professionis viris sacratatis, mense Ianuario, Anni M. D. LXXV. ex Aula discessimus, Hispalimq; reuersi sumus; ibi, cum regio mandatu grauibus de causis ego remanere cogerer, Herrada, ceteriq; mystæ nauim denuò ingressi, Iunio mense,

se, vela ventis dedere, & fœlici cursu in novam usq; Hispaniam delati sunt: ceterum, cum prospera navigatione iam ipsas etiam Philippinas Insulas in conspectu haberent, repente mutato vento, in Insulam quandã à nefandis inanum Deorum cultoribus inhabitatam reiecti sunt, à quibus, Herrada, ceteriq; omnes, trucidati, unico excepto, quem ex Insulis nobiscum in Hispaniam abduxeramus, Indo: is Manigliam reuersus, ceteros omneis interfectos, literas, quas secum habuissent, à Barbaris dilaceratas atque amissas esse retulit. Præses, & coloni Philippinenses, hisce magno cum dolore atque luctu auditis, cum viderent, Herrada & sociorum interitu, in pristinis sese miseris relictos, ad Regem denuò literas dedere, supplicèsque eadem ab eo, que iam antè per Herradam legam tpetita, impetrant, sed impetrasse sese nesciebant, petière: rogarunt insuper, ut Rex, de legatis in Chinam mittendis quamprimùm statueret, quod antea eodẽ Herrada internuncio demisse flagitarent; alias præterea addiderunt rationes, quibus permotus Rex,

Nota Denmark
Herrada de su
surgit motta
rha 6

petentibus benignè adsentiretur, ut in re, ad optabilem Insularum statum potissimum faciente. Literis in Aulam delatis, Rex, ubi postulata Philippinensium cum prioribus omnino eadem esse animaduertit: Praesidem earum Insularum constituit D. Consaluum Mercadum Ronchilliam, ordinis equestris, virum grauem, magnanimum, & multiplicibus erga Regem obsequijs, quae in Peruanis Mexicanisque Regnis ei fideliter praestiterat, praeclare de republica meritum. Is itaque, cum iam Praeses creatus esset, & summum mittenda in Chinam legationis, Philippinensium desiderium intelligeret, simulque consideraret, quanti eam impetrare publici boni interesset, suppliciter, sed accuratè illud negotium apud regem & senatum Indicum urgere coepit: Responsum tulit; continuo cum militari manu in prouinciam suam iret, omnique ope salutis & incolumitati Insularum consuleret, quod ad legationem Chinesem attineat, cum ea tanti momenti non sit: in aliud commodius tempus differendam videri, eò scilicet, usque, dum senatus rem grauiter atque tempestiuè deliberatam atque

examinatum, ad Regem retulisset, isq; ut
 omnium caput, ea decreuisset atque statuis-
 set, quæ in Dei Opt. Max. maiestatisq; suæ
 honorem cessura iudicaret. Ita Mercadus
 tum discessit. Insulani verò, antequam no-
 uus Præses eò venisset, Sextili mense, anni
 sequentis, vehementius orare regem atque
 obtestari perrexerunt, ut tandem toties ro-
 gantium postulatis, clementer obsequere-
 tur, miseruntq; unà Acta, seu expositionem
 itineris, quòd aliquoties nominatus cæno-
 biorum Augustiniani instituti Coryphæus
 Herrada, cum alijs aliquot antehac in Chi-
 narum regnum fecerat, qua quidnam ibi
 tum vidissent cognõssentq; nostri, explica-
 batur, quemadmodum è secunda historia ita p. 125 h. 12
mea parte (cui tota ea narratio fideliter in- scribitur. sed
serta est) in gallico habet intelligitur. Decreuit tum Rex,
 flagitatam toties legationem ad Chinarum
 Regem mittere, idq; eodem tempore, quo ob
 Lusitanicas occupationes, grauissimis curis
 distinebatur. Luce clarius hoc argumentum
 erat, prouidentiam numinis (in cuius pote-
 state, ut sapiens ait, pectus regis positum est)
 cuncta hæc moderatam esse. Legatos autem

deligere iussus est Antonius Padillia Menezius, Indici senatus Praeses, cum quo ego diu antea saepe multumque cum de China-
rum imperio egeram, tum de regno Mexi-
cano (quod mihi, ab anno aetatis XVII. in
hunc penè usq. diem ibi vitam agentis, pro-
bè erat percognitum) occasione quorundam
negociorum, quibus conficiendis ego, dum
sacras in templo San Philippæo Mantuano,
seu (ut nunc vocant) Madritiano ad po-
pulum haberem conciones, saepius fui propo-
situs; qua usus, cum frequenter ille multa ex
me percunctaretur, atque inquireret, non
rarò hominem conueni. Quamobrem Pa-
dillia, cum ex multis etiam mecum habitis
colloquijs, optimè in me esset animatus, &
praterca me salutis earum gentium cupidis-
simum, Regisq. mei obseruantissimum esse
reperiret; sibi persuadebat, me legationem
eam è sententia Regis (qui hac in re tatum-
modo alicuius religiose pffessionis dicati ho-
minis opera uti cogitaret) omnium cõmo-
dissimè consecuturum, & ad optatum finem
esse perduciturum: Existimabat et, non pa-
rũ huc momenti adlaturã diuturnã meam

earum regionum cognitionem, nauigationum peritiam, incolarum notitiam. His igitur de causis id mihi legationis obeunda munus obtulit; & cum Lusitanici negocij ergò, iter ipsi suscipiendum esset, ceteris senatoribus Regijs dimittendi mei curam commisit. Hi me Hispalim adcersuere, edito mandato, uti dona, quae ego mecum accepta, ad Chinarum regem ferre debebam, pararentur: ibi ego permansi, & profectiorem aliquot urbi diebus, sed cum propter occupationum multitudinem, parari, antequam classis in Indiam ire solita, solueret, nequirent, Licentiat Gasca SalaZar, Indica contractationis Praeses, & Indici senatus Adessor, Regem literis eius rei certiore fecit (qui tum Lusitani belli causa Vadasiosae erat) ut is, quod est suae maiestatis dignitate foret, statueret. Renunciari Rex insit; classis vela ventis committeret; mihi, dum munera expedirentur, & donec nauis pararetur, expectandum, qua quamprimum velis in Hispaniam nouam factis, eas illic nauis conscenderem, quae quotannis inde in Philippinas Insulas abeunt, quod circa ferias Natalium Seruatoris fieri

*consuevit. Hac ratione, dilata est profectio
 nostra vsq, ad sollemneis dies esurialeis, an-
 ni sequētis, tam eò, quòd munera, qua mul-
 ta erant, citius expediri nequirent, quàm
 quòd vitiosis destillationum humoribus,
 molestisq, catharris, tota penè Hispania, eo
 anno laboraretur. Rebus tandem omnibus
 paratis, Regis ad Chinarum Regem litera,
 vnà cum muneribus, mihi traditæ sunt, de
 quibus hoc loco nihil dicam, quòd ingens eo-
 rum numerus, si foret pcensendus, narratio
 nostra æquo prolixior futura esset; existimo
 præterea, prudentem lectorem, per sese, con-
 siderata Hispaniarũ Regis, à quo dona mit-
 tebantur, magnanimitate, eiusq, cui offe-
 renda erant, maiestate atq, opulentia (quã,
 hac historia, satis, opinor, fusè descripsi) fa-
 cile, qualia ea quantaq, fuerint, estimatu-
 rum esse. Exactè etiam omnia indicare, epi-
 stolaq, regis mei, ad Monarcham hunc data
 exemplum huc adscribere cupiissem, quò o-
 pere ipso autor commendaretur. Sed cum rei
 huic summa manus non sit imposita, neque
 ego etiam, veniam ab eo, penes quẽ eius mi-
 hi danda ius est, ista diuulgandi impetra-
 rim,*

rim, quam, pro conditione locorum, in quibus nunc vitam dego, ne petere quidem possum, haud cōuenire id mihi censeo, ne fidem, quam Principi meo debeo, violem. Scire sufficiat & literas, & munera, & oblatam officiosè à Rege nostro Monarchæ illi amicitiam, eò duntaxat spectasse, ut Rex iste, clientesq̃, & vniuersi imperio eius subiecti populi, ad veritatem agnoscendam, & sacrosanctam religionem nostram Catholicam suscipiendam inducerentur atque concitarentur, & pudendi ipsorum errores detegerentur, quibus utiq̃, miseri laborant, dum nullam immortalis Dei (qui cælum, terram, omniaq̃, in orbe vniuerso, tam aspestabilia, quam aciem nostram fugiētia creauit, effertq̃, & beatos efficit eos, qui omnē suam in ipso spem reponunt, & legi ab eo promulgatæ, sanctissimisq̃, verbis, & veracibus signis confirmatæ, obedientes sese præbent) notionem habent. Hoc modo dimissus, ego in Mexicum redij, ubi tum turbatius quædam gerebantur, quæ ut accuratè obseruarem, discedenti mihi Rex præceperat. De his, cūm, antequam cæptum iter

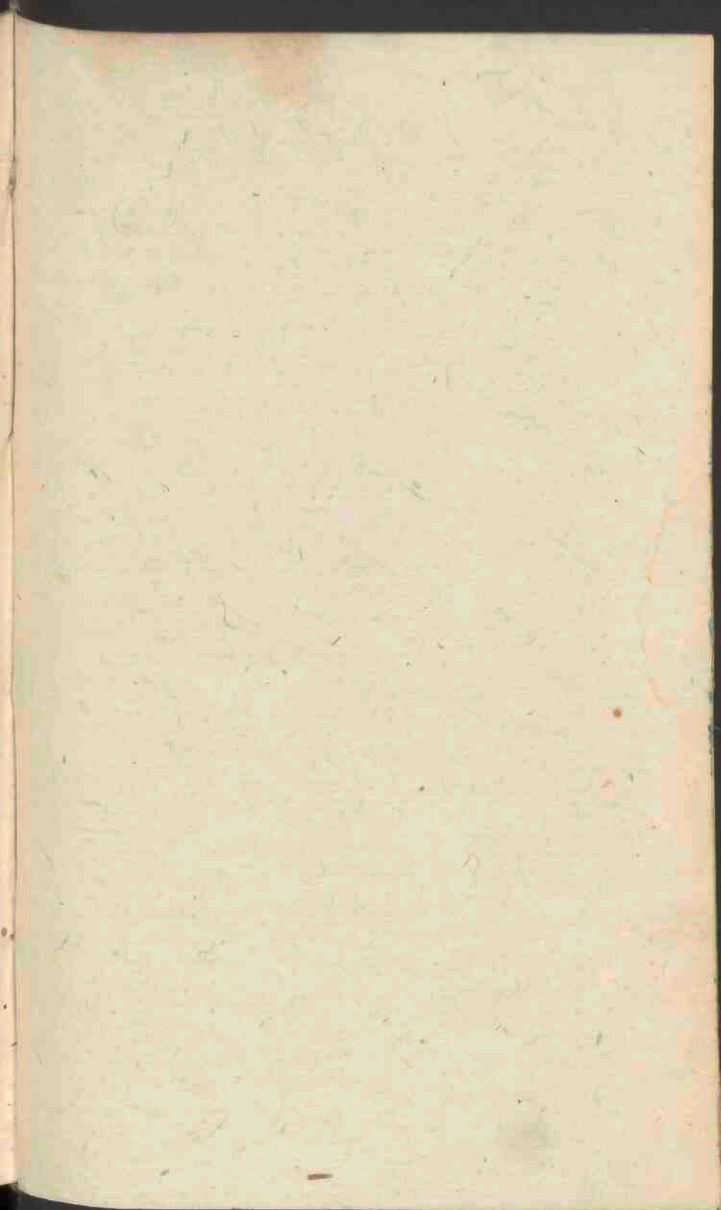
exsequerer, Rex necessario certior faciendus esse videretur, Conignius Comes, Prorex Mexicanus, optimum factu iudicabat, Olyssyponem, ubi Rex tum erat, me reuerti, ei-que difficultates, qua deliberationi, iussu ipsius, inter earum regionum Primores, legationis huius causa instituta, incidissent, explicare. Hac occasione in Hispanias reuersus sum, muneribus apud Proregem, dum aliud statueretur, relictis, Regemque Olyssyponem reperi. Qui, cum literas, quas attuleram, legisset, meque de consultationibus negotij huius causa habitis, differentem audiisset: idoneam sibi commoditatem peruestigandam decreuit, qua Christianum hoc suum pia mentis propositum exsequeretur, quod iam quoque ab eo factum, neque vllas rei consicienda rationes praetermissas existimo, nosque breui, eversa & sublata impia vanissimorum Deorum veneratione, Christiana placita, per vniuersum Chinarum Regnum disseminata atque propagata conspecturos esse spero.

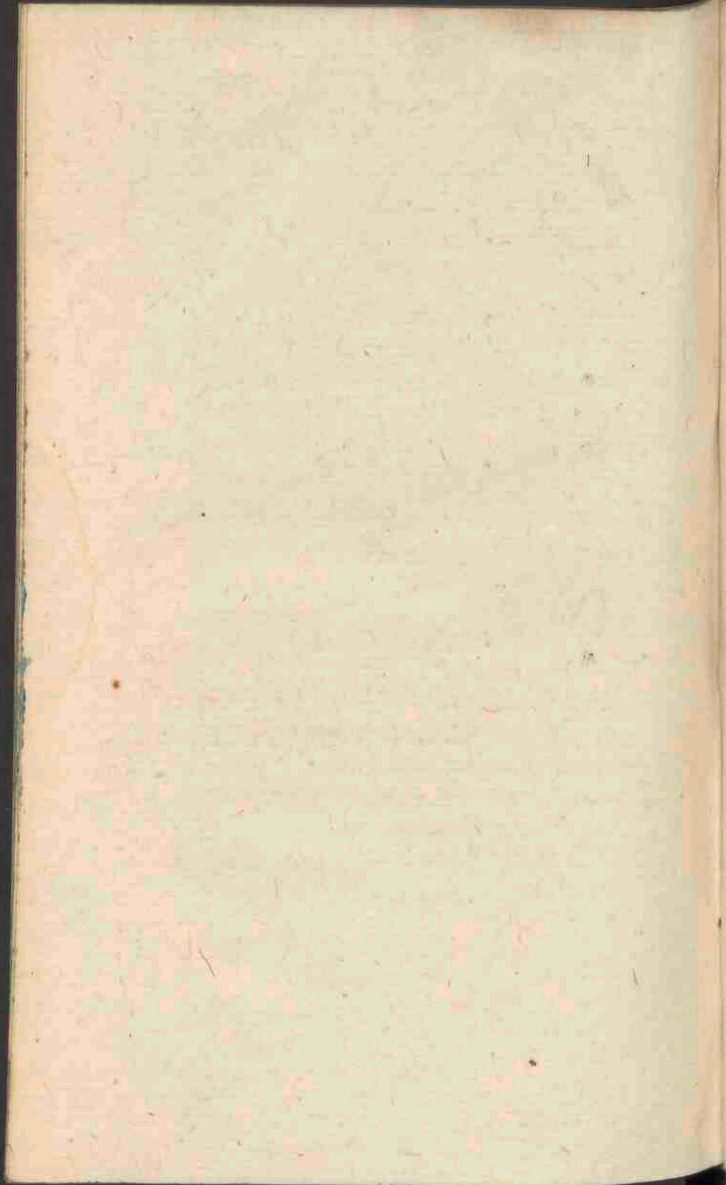
Quod

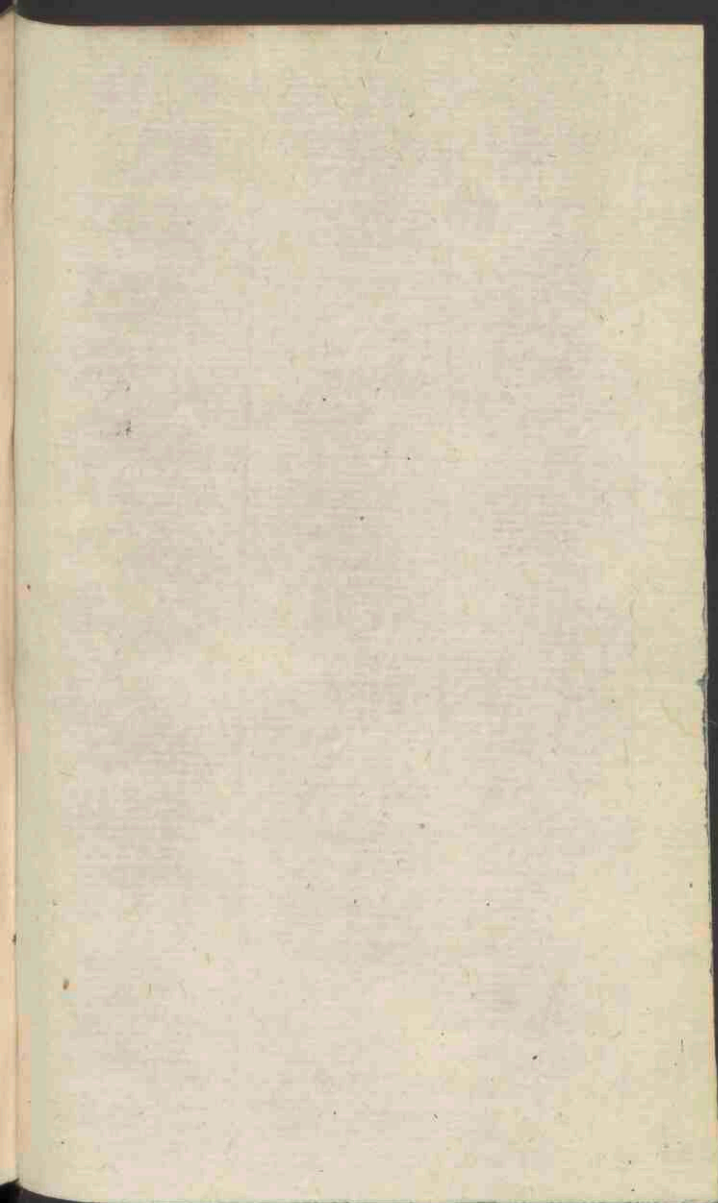
Quod ut fiat, faxit (qui vnus id facere potest) Deus Opt. Max. ut sanctissimus ipsius cultus (quemadmodum omninò decet) prouehatur , hominesq; hì precioso Christi sanguine recuperati, beata immortalitatis compotes fiant.

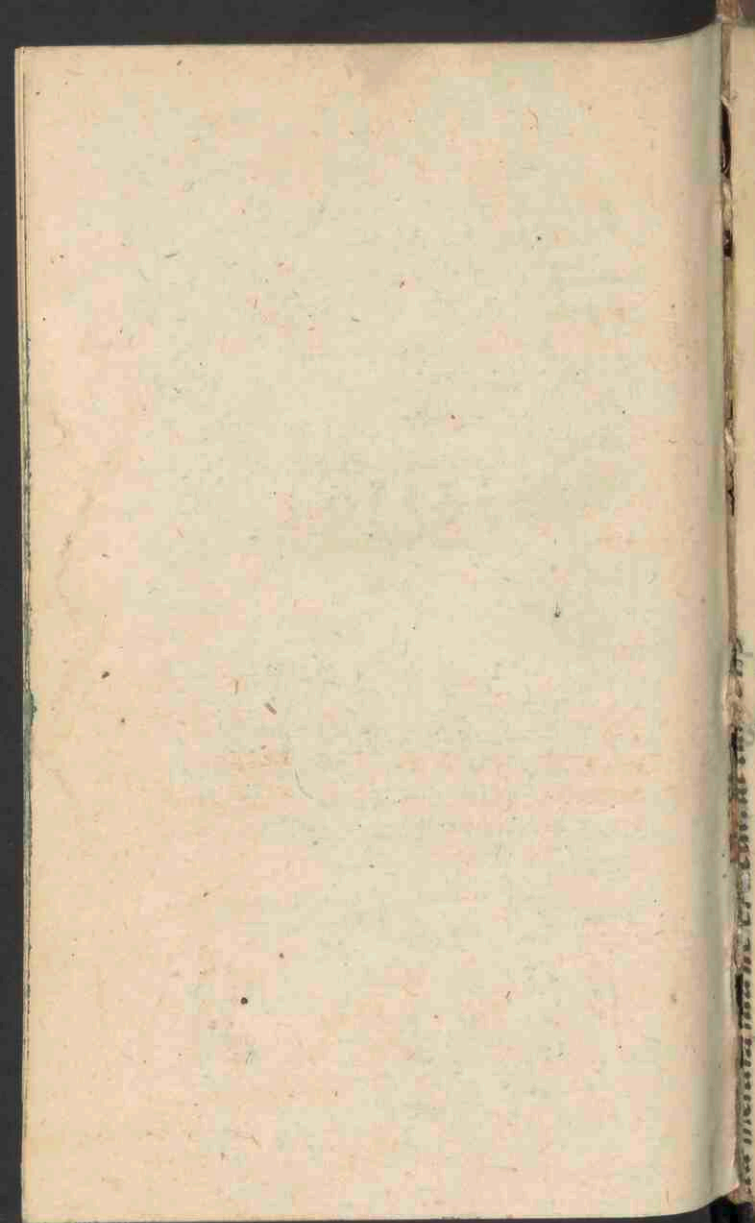
E R R A T A.

- Pag. 3. vers. 13. lege adpellatas.
 9. 18. San Laurentiani.
 24. 5. follennitate.
 30. 8. ei thure.
 37. 9. Bæthicis: & ib. lin. 14. aliaq;
 41. 8. vilitas.
 44. 6. diadematis ergò.
 45. 1. Manigliam. Porrò pro Chinen-
 sibus & Chinenfium lege semper Chi-
 nis, Chinarum: aliaq; errata his simi-
 lia partim exemplaris vitiositate, par-
 tim festinatione commissa, tu ipse, Le-
 ctor benigne, corrige.

finita sententia. tanq̄ si angelus loqui
 daniel. aut xps̄ in paulo. mortali
 ebana futurorū enuncias seculorū. et
 hixerū o electa a xp̄o plebs fidelium
Si origenes aliqd̄ de diuine dispensa
 tionibz̄ suspicatus est nemo accipiat
 clemens. aut ille aplōz̄ discipulus.
 lexādrine ecclesie q̄ ipuis origenis t
 tale aliquid dixerūt: etiā si gregoriu
 nūcus vir aplicarū virtutū. etiā si iste a
 senus et didimus videns p̄pheta am
 stri mei: quibz̄ sapiētius in h̄de xp̄i
 buit mūdus. **O**m̄s isti ut origenes
 accipiant erroris suu veniā. quia et eg
 quando errauit: et nunc penitentiam

et in iudicio. **I**n nomine dñi n̄r̄i ih̄s̄u xp̄i
 Amen.

